

ΤΕΙ ΠΑΤΡΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΣΔΟ
ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΩΝ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

«Το πρόβλημα της ανεργίας όπως εμφανίζεται
κατά τα τελευταία χρόνια
(μετά την πρώτη πετρελαϊκή κρίση 1973 - 74).
Κοινωνικές, Πολιτικές, Οικονομικές επιπτώσεις
και μέτρα αντιμετώπισης»

ΜΕΛΕΤΗ: 1. ΚΟΥΡΑΗΣ ΛΟΥΚΑΣ
2. ΙΕΡΕΜΙΑΣ ΓΙΩΡΓΟΣ
3. ΓΚΙΤΣΗ ΘΩΜΑΗ

ΕΙΣΗΓΗΤΗΣ: ΚΟΡΑΧΑΗΣ ΑΝΤΩΝΗΣ

ΡΙΘΜΟΣ	7755
ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ	

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΗΣ ΑΝΕΡΓΙΑΣ ΚΑΙ ΟΡΙΣΜΟΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΜΟΡΦΕΣ ΑΝΕΡΓΙΑΣ

α) ΑΙΤΙΑ ΑΝΕΡΓΙΑΣ

β) ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΗΣ ΑΝΕΡΓΙΑΣ

γ) Η ΑΝΕΡΓΙΑ ΤΩΝ ΝΕΩΝ

δ) ΤΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΑΝΕΡΓΙΑΣ ΤΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ ΜΑΣ

ε) ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ΛΥΣΗ ΤΟΥ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΟΣ

α) ΤΡΟΠΟΣ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΤΗΣ ΑΝΕΡΓΙΑΣ

β) ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ - ΜΕΤΡΑ

γ) ΠΑΡΟΧΕΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΚΑΙ ΑΝΕΡΓΙΑ

α) ΟΙ ΑΛΛΑΓΕΣ ΤΟΥ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑ ΤΟΥ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ

β) ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΑΝΕΡΓΙΑ γ) ΜΕΤΡΗΣΗ ΤΗΣ ΑΝΕΡΓΙΑΣ

δ) ΥΠΟΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ

ε) ΠΟΣΟΣΤΑ ΤΗΣ ΑΝΕΡΓΙΑΣ

ς) ΠΗΓΕΣ ΚΑΙ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΗΣ ΑΝΕΡΓΙΑΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΕΠΙΛΟΓΗΣ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΟΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

ΑΝΕΡΓΙΑ ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΕΙΑ

α) ΑΝΕΡΓΙΑ ΚΑΙ ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

β) Η ΚΑΠΙΤΑΛΙΣΤΙΚΗ ΟΡΘΟΛΟΓΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΚΑΤΑΒΡΟΧΘΙΖΕΙ ΤΙΣ ΘΕΣΕΙΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

γ) ΠΡΟΣΦΕΡΕΙ ΔΟΥΛΕΙΑ Η ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΟΠΟΙΗΣΗ;

δ) Η ΔΙΟΓΚΩΣΗ ΤΗΣ ΑΝΕΡΓΙΑΣ ΣΤΟΝ ΣΥΓΧΡΟΝΟ ΚΑΠΙΤΑΛΙΣΜΟ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7

ΑΝΕΡΓΕΙΑ ΚΑΙ ΠΟΛΥΘΝΙΚΕΣ ΕΤΑΙΡΕΙΕΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8

ΑΝΕΡΓΙΑ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

α) ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΛΟΓΩ ΜΕΤΑΚΙΝΗΣΗΣ

β) ΑΝΕΡΓΙΑ ΚΑΙ ΠΛΗΘΩΡΙΣΜΟΣ

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- 1) ΑΘΗΝΑ ΚΙΤΣΑΚΗ
Εκτύπωση Α. ΝΟΗΤΑΚΗΣ
- 2) GUTENBERG 83
ΑΘΗΝΑ 1983
- 3) ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 1961
ΑΝΑΤΥΠΩΣΗ – ΑΠΟΤΥΠΩΣΗ ΑΠΟ ΤΑ "ΧΡΟΝΙΚΑ" ΤΟΥ ΠΕΙΡΑΜΑΤΙΚΟΥ
ΣΧΟΛΕΙΟΥ ΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
- 4) ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ Ο.Α.Ε.Δ.
ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΥΛΗΣ: ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΜΕΛΕΤΩΝ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ
ΝΙΚΗ ΤΖΑΒΕΛΛΑ
ΔΙΟΙΚΗΤΗΣ
ΑΘΗΝΑ 1991
- 5) ΘΕΩΡΙΑ ΑΝΕΡΓΙΑΣ ΚΑΙ ΠΛΗΘΩΡΙΣΜΟΥ (Π.Γ. ΚΟΡΑΙΡΑ)
- 6) Η ΑΝΕΡΓΙΑ ΣΤΟΝ ΚΟΣΜΟ ΤΟΥ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ (Ν. ΡΙΝΤΒΑΝΟΦ)

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η παρούσα μελέτη που πραγματοποιήθηκε στα πλαίσια της ερευνητικής δραστηριότητας των μαθητών ΤΕΙ δε φιλοδοξεί να είναι πλήρης, εμπειριστατωμένη και οριστική. Αποτελεί μια πρώτη προσπάθεια καταγραφής του προβλήματος της ανεργίας των νέων της χώρας μας, φαινόμενο που αρχίζει να παίρνει διαστάσεις τον τελευταίο καιρό. Η ανάγκη που καλύπτει η παρούσα μελέτη είναι η καταγραφή του προβλήματος και σύγχρονα ο εντοπισμός των τοιχείων που είναι απαραίτητα τόσο για μια ολοκληρωμένη μελέτη του θέματος, όσο και για τη λήψη μέτρων πολιτικής που θεμελιώνονται πάνω σε εξακριβωμένα στοιχεία

Από την άποψη αυτή η παρούσα έρευνα προχώρησε με προσοχή και με σύνεση μέσα από τα μεγάλα κενά που υπάρχουν στατιστικής σύλληψης του προβλήματος, αλλά και με ζήλο για τη σύλληψη των πραγματικών διαστάσεων και μορφών που εμφανίζει ένα κοινωνικό και οικονομικό πρόβλημα που αφορά την ελληνική νεολαία.

Η έρευνα πραγματοποιήθηκε σε σύντομο χρονικό διάστημα με σκοπό να εμφανισθούν τα συμπεράσματά της στο σεμινάριο που διοργάνωσε το γραφείο Αθηνών της Ε.Ο.Κ. στις 2-4 Δεκεμβρίου 1982, και χρηματοδοτήθηκε από την Ε.Ο.Κ.

Σκοπός της έρευνας ήταν να διαπιστώσει την προβληματική της ανεργίας των νέων, στόχος που είναι δυνατός μόνον εφόσον το πρόβλημα εξετασθεί στο γενικότερο πλαίσιο των εξελίξεων, τόσο της οικονομίας όσο και της αγοράς εργασίας ειδικότερα.

Το σύντομο χρονικό διάστημα που είχε στη διάθεσή της η ομάδα εργασίας δεν επέτρεπε παρά μόνο μια προσέγγιση του θέματος. Για μια ολοκληρωμένη παρουσίαση του προβλήματος, θεωρήθηκε αναγκαία η εξέταση των τρεχόντων προβλημάτων απασχόλησης και ανεργίας (Κατσανέβας) καθώς και των γενικότερων οικονομικών εξελίξεων σε σχέση με την απασχόληση (Ροδόπουλος). Συγκεκριμένα ερευνήθηκαν μετά, δύο κύριες μεταβλητές της αγοράς εργασίας, η προσφορά εργατικής δύναμης (Ζησιμόπουλος) και η ζήτηση νέου εργατικού δυναμικού (Ευστρατόγλου). Μέσα στο πλαίσιο αυτό ερευνάται η ανεργία των νέων (Μπουγάς), ενώ κρίθηκε σκόπιμο να δοθούν και ορισμένα στοιχεία ως προς τα βραχυχρόνια προγράμματα απορρόφησης της ανεργίας (Λιαρόπουλος). Τα συμπεράσματα είναι προσεγγιστικά και εντάσσονται μέσα στις μακροχρόνιες προβλέψεις για την αντιμετώπιση της ανεργίας (Νικολινάκος).

Η ομάδα εργασίας εργάστηκε συλλογικά στο σχεδιασμό της όλης έρευνας καθώς και σε μια πρώτη συζήτηση των εισηγήσεων που παρουσιάστηκαν σε πρώτη γραφή. Τελικά κρίθηκε σκόπιμο κάθε εισηγητής να αναλάβει την ευθύνη για το τμήμα της έρευνας που διεξήγαγε. Ο Μάριος Νικολινάκος ήταν ο συντονιστής της ομάδας εργασίας και είχε τη γενικότερη ευθύνη για τη διεξαγωγή της.

Η έρευνα αυτή στηρίχθηκε σε στοιχεία της Ε.Σ.Υ.Ε., καθώς και σε στοιχεία που χορήγησε το ΚΕΠΕ. Χρησιμοποιήθηκαν στοιχεία του Ο.Α.Ε.Δ.

Οι στατιστικές πηγές αναφέρονται αναλυτικά στα κατ' ιδίαν τμήματα της μελέτης.

Η μεθοδολογία που ακολουθήθηκε βρίσκεται σε συνάρτηση με το σκοπό της έρευνας, ο οποίος είναι διαπιστωτικός και όχι αναλυτικός. Τα υπάρχοντα στοιχεία υπέστησαν έτσι εκείνη την επεξεργασία που ήταν δυνατή και αναγκαία ώστε να δώσουν απάντηση στο βασικό ερώτημα της έρευνας. Ποιό είναι το μέγεθος και οι μορφές της ανεργίας των νέων στην Ελλάδα και ποιά τα αίτιά της;

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΗΣ ΑΝΕΡΓΙΑΣ ΚΑΙ ΟΡΙΣΜΟΣ

Η υψηλή ανεργία και η μεγάλη υποαπασχόληση που παρατηρήθηκαν στην Ελλάδα τα χρόνια μετά τον πόλεμο, υποχώρησαν στις αρχές της 10ετίας του 60 με αποτέλεσμα η ανεργία μέχρι σήμερα να μην είναι ένα σημαντικό κοινωνικό πρόβλημα, όπως αναφέρθηκε ήδη, εκτός φυσικά μερικών τοπικών ή κλαδικών περιπτώσεων.

Στη διαμόρφωση αυτής της κατάστασης καθοριστικό ρόλο έπαιξαν:

* Ο ρυθμός αύξησης του εγχώριου προϊόντος που ήταν υψηλότερος από το ρυθμό αύξησης του Εργατικού Δυναμικού (με εξαίρεση τα τελευταία χρόνια).

* Η μετανάστευση που λειτούργησε σαν ασφαλιστική δικλείδα με την απορρόφηση του πλεονάζοντος Εργατικού Δυναμικού με τις τεράστιες οικονομικές, κοινωνικές, εθνικές και δημογραφικές συνέπειες.

Αναλυτικότερα, η μεγάλη ανεργία της πρώτης μεταπολεμικής περιόδου χαρακτηρίζεται ως διαρθρωτική, ήταν δηλαδή κυρίως αποτέλεσμα της βραδείας αύξησης του υλικού κεφαλαίου και της περιορισμένης έκτασης της καλλιεργούμενης γης σε σχέση με το αυξανόμενο μέγεθος της εργασίας. Είναι άλλωστε γενικά παραδεκτό ότι τα αίτια της ανεργίας και της υποαπασχόλησης στις λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες δεν είναι συγκυριακά αλλά διορθωτικά. Έτσι, μέρος του πλεονάζοντος εργατικού δυναμικού της υπαίθρου μετανάστευσε προς τα αστικά κέντρα, με ρυθμό ταχύτερο από εκείνο της δημιουργίας νέων θέσεων εργασίας, με αποτέλεσμα τη διατήρηση υψηλής ανοικτής ανεργίας.

Εξάλλου, όπως ορθά υποστηρίζει ο καθηγητής Ροσ. Φακιολάς στην εισήγησή του "Ανεργία στην Ελλάδα" στο Συνέδριο για την Ανάπτυξη, "η ευρεία υποαπασχόληση της πρώτης μεταπολεμικής περιόδου αποτελούσε σε μεγάλο βαθμό οικονομική και κοινωνική αντίδραση στην πιο πέρα αύξηση της υψηλής ανοικτής ανεργίας. Οφείλετο όμως επίσης και στον πλημμελή και μη τακτικό εφοδιασμό των παραγωγικών μονάδων με πρώτες και βοηθητικές ύλες στις αναχρονιστικές μεθόδους διοίκησης στο χαμηλό επίπεδο αποδοτικότητας της δημόσιας διοίκησης και στην κακή λειτουργία και ανεπάρκεια του δικτύου μεταφορών, συγκοινωνιών και επικοινωνιών".

Η αναντίρρητη αύξηση της ανεργίας των τελευταίων χρόνων, μετά από μια σταθερή εξέλιξη στην δετία 1974-1979 σχετίζεται με την επενδυτική αποχή του κεφαλαίου, την ταχύτερη αύξηση του Εργατικού Δυναμικού σε σχέση με το ρυθμό ανάπτυξης της χώρας, την καθαρή παλλινόστηση, την αυξανόμενη συμμετοχή των γυναικών στο Εργατικό Δυναμικό και την απασχόληση 60-70 χιλ. περίπου αλλοδαπών, από τους οποίους οι περισσότεροι απασχολούνται στο εμπορικό ναυτικό. Ξέχωρα από τα πιο πάνω, η διάρθρωση των αμοιβών εργασίας ευθύνεται επίσης για την ύπαρξη σημαντικού μέρους της ανεργίας.

Υπάρχουν κατηγορίες εργαζομένων, ιδιαίτερα στο χώρο της Κοινής Ωφέλειας, που διεκδικούν και κατά κανόνα μέσα από συνδικαλιστικούς αγώνες, πετυχαίνουν αμοιβές σημαντικά ανώτερες από εκείνες που δικαιολογεί η σχέση προσφοράς και ζήτησης. Και ιδού το πρόβλημα: Οι υψηλές αποδοχές και οι καλές συνθήκες οδηγούν τα νεότερα άτομα

σ' ένα εσφαλμένο επαγγελματικό προσανατολισμό για την ανεύρεση δουλειάς σ' ένα χώρο κορεσμένο.

Έτσι, από τη μια μεριά, αυτή η κατάσταση αποπροσανατολίζει τους νέους από το να εκπαιδευθούν συστηματικά σε επαγγέλματα έντονης ζήτησης, από την άλλη δημιουργεί έντονα κοινωνικοπολιτικά προβλήματα. Συμπερασματικά, οι ατέλειες στη διάρθρωση των αμοιβών στρέφουν τους νέους στην αναζήτηση κάποιας δουλειάς γραφείου, αντί κάποιας δουλειάς στην παραγωγή, στο δημόσιο τομέα (ασφάλεια εργασίας, μονιμότητα, καλύτερες αμοιβές) αντί του ιδιωτικού (ανασφάλεια, χαμηλότερες αποδοχές) προκαλώντας έτσι, έντονες ανισοροπίες στις επί μέρους αγορές εργασίας. Είναι γνωστό, ότι στους διαγωνισμούς για το δημόσιο, δημόσιους οργανισμούς, Τράπεζες κ.λ.π. διαγωνίζονται χιλιάδες νέοι για μερικές εκατοντάδες θέσεις εργασίας.

Σχετικά με το θέμα της αύξησης ανεργίας στα τελευταία χρόνια, θα πρέπει να επισημανθεί ότι μέχρι σήμερα οι επίσημοι δείκτες της ανεργίας στην Ελλάδα, δεν απεικονίζουν σωστά την πραγματικότητα. Είναι γεγονός, ότι η δομή της Ελληνικής οικονομίας όπως αντικατοπτρίζεται από τη διάρθρωση του εργατικού δυναμικού, δεν επιτρέπει τον εντοπισμό της ανεργίας με απόλυτη ακρίβεια. Αυτό, οφείλεται κυρίως στα δυσδιάκριτα όρια ανάμεσα στην απασχόληση, την υποαπασχόληση και την ανεργία, ειδικότερα στην περίπτωση των αυτοαπασχολουμένων που αντιπροσωπεύουν πού υψηλό ποσοστό του οικονομικά ενεργού πληθυσμού.

Οι αντικειμενικές αυτές δυσκολίες μεγενθύνονται από τη μέχρι το πρόσφατο παρελθόν κρατική αδιαφορία – σκόπιμη ή μη, όσον αφορά την επάρκεια των στατιστικών υπηρεσιών για την καταγραφή του ύψους της ανεργίας.

Είναι γνωστό, ότι η προηγούμενη κυβέρνηση απέφευγε συστηματικά να αναφέρεται στην πραγματική εικόνα της ανεργίας στην Ελλάδα. Αντίθετα, προσπαθούσε να την ωραιοποιήσει, με κάθε τρόπο, πράγμα, που ενώ δεν έπειθε κανένα (ιδίως στο εξωτερικό) ήταν από το άλλο μέρος εθνικά επιζήμια. Και εδώ γίνεται συγκεκριμένα αναφορά στη χρηματοδότηση από το κοινωνικό Ταμείο Προγραμμάτων για την επαγγελματική κατάρτιση του εργατικού δυναμικού. Η χρηματοδότηση τέτοιων προγραμμάτων εξαρτάται άμεσα από επίπεδο ανεργίας στην συγκεκριμένη περιοχή που προβλέπει το πρόγραμμα.

Η σημερινή Κυβέρνηση έχει επίσημα αναγνωρίσει, ότι οι εγγεγραμμένοι άνεργοι στα Γραφεία Απασχόλησης του Ο.Α.Ε.Δ. δεν δείχνουν την πραγματική έκταση της ανεργίας στην Ελλάδα. Τα στοιχεία αυτά, μπορούν να χρησιμεύσουν για μια διάγνωση των τάσεων της ανεργίας διαχρονικά, αλλά δεν μπορούν να αποτελέσουν ασφαλή δείκτη του πραγματικού επιπέδου της ανοικτής ανεργίας και υποαπασχόλησης.

Βασικά, υπάρχουν δύο πηγές στατιστικών εκτιμήσεων για την ανεργία στην Ελλάδα. Η πρώτη προέρχεται από τους εγγεγραμμένους ανέργους στα γραφεία απασχόλησης του Ο.Α.Ε.Δ. που παρακολουθούνται και ανακοινώνονται σε μηνιαία βάση, πρόκειται για το υπόλοιπο των ανέργων που είναι εγγεγραμμένοι στα γραφεία απασχόλησης την τελευταία ημέρα κάθε μήνα. Το ποσοστό ανεργίας είναι το παραπάνω υπόλοιπο επί του συνόλου των μισθωτών που παρέχουν εξαρτημένη εργασία με σύμβαση εργασίας ιδιωτικού δικαίου και ασφαλίζονται κυρίως στο Ι.Κ.Α. (Πίνακας Ι).

Ο δείκτης της εγγεγραμμένης ανεργίας δεν είναι αντιπροσωπευτικός γιατί δεν περιλαμβάνει ορισμένες σημαντικές κατηγορίες ανέργων. Πρόκειται γι' αυτούς που δεν έχουν

ΠΙΝΑΚΑΣ Ι. ΕΓΓΕΓΡΑΜΜΕΝΗ ΑΝΕΡΓΙΑ Ο.Α.Ε.Δ.

	Απασχολούμενοι μισθωτοί (μέσος όρος)	Ανεργοί (μέσος όρος)	Ποσοστό ανεργίας
1975	1.144.700	34.970	3
1976	1.213.600	28.440	2.1
1977	1.296.400	27.670	2.1
1978	1.397.500	30.918	2.2
1979	1.432.600	31.587	2.2
1980	1.513.800	37.200	2.5
1981	1.534.000	42.108	2.7
1982 Ιαν.	1.503.000	73.672	4.7
Φεβ.	1.528.000	70.080	4.4
Μαρ.	1.537.300	65.302	4.1
Απρ.	1.532.032	51.476	3.2
Μάης	1.534.144	35.971	2.3
Ιουν	1.534.960	32.333	2.1
Ιουλ	1.540.890	32.428	2.1
Αυγ.	1.526.300	30.829	2.0
Σεπ.	1.564.900	31.786	2.0

τις προϋποθέσεις ή που δεν επιδιώκουν από μόνοι τους να αναζητήσουν εργασία μέσω των γραφείων του Ο.Α.Ε.Δ. Βασική αιτία γι' αυτό το αποτέλεσμα ήταν η πολιτική που ακολουθήθηκε στο παρελθόν από τον Ο.Α.Ε.Δ. Η πολιτική αυτή όχι μόνο δεν μπορεί να θεωρηθεί σαν πολιτική υποστήριξης του ανέργου, αλλά σαν πολιτική αποθάρρυνσης, την στιγμή μάλιστα που δεν υπήρχε κανένα κίνητρο, υλικό ή μη, εγγραφής στα γραφεία του Ο.Α.Ε.Δ.

Στις κατηγορίες αυτές, περιλαμβάνονται οι πρωτοεισερχόμενοι στην αγορά εργασίας, οι απόφοιτοι λυκείων και οι πτυχιούχοι ανωτέρων και ανωτάτων σχολών. Θα πρέπει επίσης να τονιστεί, ότι αρκετοί άνεργοι δεν ανανεώνουν την εγγραφή τους παρά το ότι δεν έχουν βρει εργασία μετά το τέλος της επιδότησής τους που μέχρι σήμερα τουλάχιστον, κυμαίνεται μεταξύ 2 και 5 μηνών.

Η δεύτερη πηγή στατιστικών εκτιμήσεων για την ανεργία στην Ελλάδα, προέρχεται από τις έρευνες απασχόλησης της Ε.Σ.Υ.Ε. (Πίνακας ΙΙ).

Από την αξιολόγηση των στοιχείων του Πίνακα ΙΙ προκύπτει ότι:

Η διαφορά στον αριθμό των ανέργων που προέρχονται από την έρευνα απασχόλησης που έγινε από τη στατιστική υπηρεσία της Ε.Ο.Κ. το 1981 και αυτής της Ε.Σ.Υ.Ε. του 1980, είναι αξιοσημείωτη. Υπάρχει ένας διπλασιασμός του αριθμού των ανέργων μεταξύ 1980 και 81. Ίσως να μη διπλασιάστηκε στην ουσία αυτή η διαφορά αλλά οι προηγούμενες έρευνες της Ε.Σ.Υ.Ε. να μην ήταν αξιόπιστες ή το ερωτηματολόγιο του δείγματος της

ΠΙΝΑΚΑΣ ΙΙ. ΑΝΕΡΓΙΑ ΚΑΤΑ Ε.Σ.Υ.Ε.

	ΕΡΓΑΤΙΚΟ ΔΥΝΑΜΙΚΟ (μέσος όρος)	Ανεργοί (μέσος όρος)	Ποσοστό(%) ανεργίας
1975	1.923.449	49.966	2.6
1976	1.928.350	38.067	2.0
1977	1.983.100	30.951	1.6
1978	2.028.967	35.500	1.7
1979	2.080.199	37.850	1.8
1980	2.210.729	63.525	2.8
1981 (έρευνα Ε.Ο.Κ.)	2.423.162	133.981	5.5

έρευνας της Ε.Ο.Κ., να ήταν διευρημένο με τη δυνατότητα να συμπεριλάβει μεγαλύτερο αριθμό ανέργων.

Αυτή η διαφορά στον αριθμό των ανέργων, μεταξύ 1980 και 1981, δεν αποδεικνύεται από την εγγεγραμμένη ανεργία του Ο.Α.Ε.Δ.

Αναντίρρητα όμως, η αλήθεια για τον ακριβή αριθμό των ανέργων, βρίσκεται περισσότερο κοντά στα στοιχεία της έρευνας απασχόλησης της ΕΟΚ, παρά στα στοιχεία της εγγεγραμμένης ανεργίας του Ο.Α.Ε.Δ.

Θα πρέπει παράλληλα να σημειωθεί, ότι μετά το φεβρουάριο του 1982 παρουσιάζει μια σημαντική στατιστική αύξηση νέων εγγραφών ανέργων στον Ο.Α.Ε.Δ. Αυτό οφείλεται στη δραστηριοποίηση των γραφείων απασχόλησης και κυρίως στις εγγραφές οικοδομών, ανειδίκευτων εργατών και νέων που γίνονται ύστερα από τις εξαγγελίες ή για την επιδότηση θέσεων εργασίας για 15.000 οικοδόμους και 20.000 νέους κάτω των 30 ετών.

Ανεργία είναι η αδυναμία εξεύρεσης εργασίας αμειβόμενης και ανάλογης με τα προσόντα, τις ικανότητες και τις κλίσεις του ατόμου. Το φαινόμενο της ανεργίας είναι πανάρχαιο. Η χειρωνακτική εργασία των δούλων της αρχαίας Ελλάδας δημιούργησε ανεργία, η οποία αντιμετωπίστηκε με τη μετανάστευση στις αποικίες στα παράλια της μεσογείου. Ένα από τα αίτια της παρακμής της Ρώμης ήταν και η ανεργία, η οποία αντιμετωπίστηκε προσωρινά με τη δωρεάν διανομή δημητριακών στο λαό.

Στο Μεσαίωνα, η ανεργία δημιουργήθηκε από την οργάνωση των συντεχνιών και τη δημιουργία κλειστών επαγγελμάτων.

Η ανεργία κατά το 19ο αιώνα στην έκρηξη επαναστάσεων. Η ανεργία στα 1929 – 1933 δημιούργησε παγκόσμια οικονομική κρίση.

Μετά το Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο, η μετανάστευση των Ελλήνων στην Ευρώπη, στην Αμερική, στον Καναδά, στην Αυστραλία απορρόφησε μεγάλο αριθμό ανέργων.

Σήμερα όμως, ελέγχεται αυστηρά η μετανάστευση στις βιομηχανικά αναπτυγμένες χώρες. Έτσι, η ανεργία έγινε πρόβλημα στη χώρα μας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΜΟΡΦΕΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Οι μορφές είναι:

1. Η **φυσιολογική ανεργία**, όταν το ποσοστό ανέργων είναι περιορισμένο (2 – 3%).
2. Η **εποχιακή ανεργία**, όταν επηρεάζεται από τις εποχές του χρόνου, τις κοινωνικές συνθήκες και τις συνήθειες των ανθρώπων.
3. Η **ανεργία τριβής**, όταν υπάρχει περίοδος απραξίας, εξαιτίας της αλλαγής απασχόλησης.
4. Η **τεχνολογική ανεργία**, όταν οι τεχνολογικές εξελίξεις καθιστούν άχρηστες τις παλιές ειδικεύσεις.
5. Η **διαρθρωτική ανεργία**, όταν παρατηρείται αναδιάρθρωση της παραγωγής σε τομείς ή κλάδους. Υπάρχουν πολλά εργατικά χέρια και οι επιχειρήσεις επίσης χρειάζονται πολλούς εργάτες, αλλά οι άνεργοι δε μπορούν να βρουν απασχόληση εξαιτίας έλλειψης των απαραίτητων προσόντων.
6. Η **λανθάνουσα μορφή ανεργίας** διακρίνεται στην υποαπασχόληση, δηλαδή τη μικρότερη από 40 ώρες εργασία ανά βδομάδα από τον εργαζόμενο, και την ετεροαπασχόληση, κατά την οποία το άτομο που έχει ειδικευτεί σε κάποιο τομέα εργασίας, αναγκάζεται (επειδή δεν βρίσκει δουλειά στον τομέα αυτό), να απασχοληθεί σε κάποιον άλλο, που δεν ανταποκρίνεται στα ενδιαφέροντα και τις γνώσεις του.

ΑΙΤΙΑ ΑΝΕΡΓΙΑΣ

1. Η τεχνολογική ανάπτυξη σε πολλούς τομείς της οικονομίας αποτελεί την εργασία από αρκετά άτομα.
2. Οι μικρότερες επιχειρήσεις εξαιτίας του άνισου ανταγωνισμού τους με τις μεγάλες επιχειρήσεις διαλύονται, με αποτέλεσμα να κορυφώνεται η ανεργία.
3. Πολλοί επιχειρηματίες δεν αξιοποιούν τα κέρδη τους παραγωγικά με επενδύσεις.
4. Η οικονομία των υπανάπτυκτων χωρών δε μπορεί να ανταποκριθεί στη γρήγορη αύξηση της προδοφοράς εργασίας, λόγω του υπερπληθυσμού των χωρών του τρίτου Κόσμου.
5. Η διεθνής ύφεση της οικονομίας, ο πληθωρισμός, η επενδυτική άπνοια, η είσοδος της τεχνικής στην οικονομία είναι τα κυριότερα αίτια της ανεργίας στη σύγχρονη εποχή.
6. Η έλλειψη σωστού προγραμματισμού για τη λειτουργία επαγγελμάτων δημιουργεί τον κορεσμό σε ορισμένα επαγγέλματα, ενώ σε άλλα επαγγέλματα υπάρχει περιορισμένος αριθμός ατόμων που τα εξασκούν.
7. Πολλές ξένες χώρες που απορροφούσαν το πλεόνασμα των εργατικών χεριών των διαφόρων χωρών, έχουν κλείσει την αγορά εργασίας τους, γιατί αντιμετωπίζουν κι αυτές πρόβλημα ανεργίας.
8. Το φαινόμενο της πολυθεσίας και της υπερωριακής απασχόλησης, επιτείνει το σοβαρό πρόβλημα της ανεργίας.

9. Οι ώριμοι εργαζόμενοι χάνουν την εργασία τους εξαιτίας της τεχνολογικής προόδου.
10. Η έλλειψη προγραμμάτων για δημιουργία νέων θέσεων εργασίας αυξάνει την ανεργία.
11. Η έλλειψη κατάλληλου προγραμματισμού, σύμφωνα με τις ανάγκες και τις προοπτικές της εργασίας, και η ανεπάρκεια επαγγελματικής εκπαίδευσης είναι παράγοντες που υποδαυλίζουν την ανεργία.
12. Από την ανεργία υποφέρουν περισσότερο οι νέοι, οι ανειδίκευτη εργάτες και οι γυναίκες.
13. Η ξενομανία και ο μιμητισμός, καταπολεμούν τα εγχώρια προϊόντα και αυξάνουν την ανεργία.
14. Η αστυφιλία, ο υδροκεφαλισμός της Αθήνας, ο συγκεντρωτισμός της δημόσιας διοίκησης αυξάνουν την ανεργία.
15. Μείωση της ζήτησης προϊόντων λόγω μειωμένης κατανάλωσης \Rightarrow ελάττωση βιομηχανικών και άλλων παραγωγικών μονάδων, απολύσεις εργατών.
16. Ασυνεχής απασόληση: Εργοστάσια περιοδικής λειτουργίας (π.χ. ζάχαρης), δημόσια έργα, οικοδομικές εργασίες κτλ.
17. Εξειδίκευση των εργασιών και των επαγγελμάτων: Έλλειψη ειδικών γνώσεων από τον άνεργο (διαρθρωτική ανεργία).
18. Καιρός μετεκπαίδευσης \Rightarrow προσωρινή ανεργία.
19. Σωματικές ή πνευματικές αναπηρίες γενικότερα, προβλήματα υγείας.
20. Αλλαγή του επαγγέλματος για καλύτερες αποδοχές \Rightarrow διάστημα ανεργίας ή υποαπασχόλησης.
21. Πολυθεσία (ταυτόχρονη κατοχή πολλών θέσεων από το ίδιο άτομο). Έλλειψη σωστού προγραμματισμού στον τομέα της απασχόλησης.
22. Έλλειψη σωστού επαγγελματικού προσανατολισμού \Rightarrow κορεσμό ορισμένων επαγγελματικών χώρων, π.χ. των επιστημονικών επαγγελμάτων.
23. Δημοσιογραφικοί λόγοι:
Πλεόνασμα εργατών μεγαλύτερο από τις θέσεις εργασίας \Rightarrow αδυναμία απορρόφησής τους από τους διάφορους κλάδους παραγωγής (αστυφιλία).
24. Τεχνολογική ανεργία: Αντικατάσταση των εργατικών χεριών από τις μηχανές με την εισαγωγή των μηχανών στην παραγωγή απασχολούνται λιγότεροι εργάτες.

Τέλος, αίτια από πολιτικής πλευράς:

Πρώτη βασική πηγή αιτιών είναι η υπανάπτυξη και η έλλειψη ανταγωνιστικότητας της ελληνικής οικονομίας. Οι ανάγκες της εγχώριας κατανάλωσης, δεν καλύπτονται, παρά μόνο κατά ένα μέρος, από την εγχώρια παραγωγή. Βιομηχανικοί κλάδοι στρατηγικής σημασίας, όπως η βιομηχανία κεφαλαιουχικού εξοπλισμού (μηχανήματα κλπ) και η βιομηχανία διαρκών καταναλωτικών αγαθών (αυτοκινητοβιομηχανία, ηλεκτρικού εξοπλισμού, ηλεκτρονικών, πολεμικού υλικού κ.λ.π.) που έπρεπε να αποτελούν τον κορμό της εθνικής οικονομίας, είναι σχεδόν ανύπαρκτοι. Αυτό βέβαια σημαίνει μη ύπαρξη θέσεων εργασίας αντιστοίχων της κατανάλωσης και αρνητικές συνέπειες στην υπόλοιπη βιομηχανία.

Εκτός όμως αυτού, η υφισταμένη βιομηχανία χαρακτηρίζεται από σημαντική έλλειψη ανταγωνιστικότητας με αποτέλεσμα οι εισαγωγές καταναλωτικών προϊόντων (καλλυντι-

κά, ρούχα, τρόφιμα, ποτά κ.λ.π.) σε σχέση με τις ελληνικές εξαγωγές να είναι μεγαλύτερες. Αυτό το γεγονός σημαίνει επίσης, ότι ένα μέρος της εγχώριας κατανάλωσης από θέσεις εργασίας ξένων χωρών.

Πολλοί ίσως αναρωτηθούν: γιατί στο παρελθόν, με την ίδια οικονομία δεν υπήρξε ανεργία; Αυτό είναι αναληθές. Στην Ελλάδα μεταπολεμικά, υπήρχε πάντα υψηλή ανεργία. Καλύφθηκε, όμως με τρεις ανορθόδοξους τρόπους, που τουλάχιστον οι δύο συνέβαλαν στη δημιουργία ενός φαύλου οικονομικού κύκλου.

Ο πρώτος, ήταν η μετανάστευση ενός εκατομμυρίου περίπου ενεργού πληθυσμού προς τις βιομηχανικά ανεπτυγμένες χώρες.

Ο δεύτερος, ήταν η υποαπασχόληση στον αγροτικό τομέα και των γυναικών, κάτι, που ποτέ δεν είχε υπολογισθεί.

Και ο τρίτος, ήταν η απορρόφηση κάποιου μέρους του ενεργού πληθυσμού από τη δυσανάλογη, με την υπόλοιπη οικονομία, διόγκωση του δημοσίου τομέα και η ανάπτυξη κάποιων (παρασιτικών) οικονομικά επαγγελμάτων (π.χ. έντονος εμπορισμός).

Δεύτερη, βασική αιτία της ανεργίας είναι η κρίση που περνά το παγκόσμιο καπιταλιστικό σύστημα, με το υφιστάμενο μοντέλο παραγωγής και κατανάλωσης.

Συγκεκριμένα η εξέλιξη της τεχνολογίας (τρίτη βιομηχανική επανάσταση) μειώνει τον απαιτούμενο χρόνο ανθρώπινης εργασίας. Η αυτοματοποίηση της παραγωγής, με την εισαγωγή των ρομπότ, και η επανάσταση της μικρο – πληροφορικής, έχουν σαν αποτέλεσμα τη μείωση των ανθρωποωρών εργασίας και στην παραγωγή και στις υπηρεσίες.

Για παράδειγμα, μελέτη που έκανε η ελβετική εταιρία (Prognos) προβλέπει ότι η ανάπτυξη της μικρο – ηλεκτρονικής θα δημιουργήσει μέχρι το 1990 στη Γερμανία μέχρι και 4 εκατομμύρια άνεργους. Η εξέλιξη, συνεπώς, της τεχνολογίας σε συνδυασμό με τον κορεσμό της αγοράς για πολλά προϊόντα και την αδυναμία του κοινωνικο – οικονομικού συστήματος να προσαρμοσθεί, μειώνοντας ουσιαστικά τον χρόνο εργασίας, προκαλεί την ανεργία.

Η Κεϋνσιανή θεωρία της επίτευξης πλήρους απασχόλησης με επενδύσεις, έχει πεθάνει μαζί με τον Keynes. Αυτό άλλωστε, το επιβεβαιώνουν τα εκατομμύρια άνεργοι που υπάρχουν στις βιομηχανικά αναπτυγμένες χώρες, που εκτός της ανταγωνιστικής οικονομίας που διαθέτουν, έκαναν και κάνουν σημαντική συσσώρευση κεφαλαίου από τις αποικίες και τις νεοποικίες.

Είναι πλέον βέβαιο, ότι από ένα σημείο και μετά, η ανάπτυξη, αντί να αυξάνει, μειώνει την απασχόληση.

2.β. Συνέπειες της ανεργίας

1. Οι άνεργοι νοιώθουν παραγκωνισμένοι και καταδικασμένοι από την κοινωνία.
2. Οι άνεργοι οδηγούνται στην απαισιοδοξία, στον μηδενισμό, στην παρανομία, στην εγκληματικότητα, στις επαναστατικές κοινωνικές ιδεολογίες.
3. Οι άνεργοι νέοι νοιώθουν ένα πλέγμα ενοχής, γιατί ζουν σε βάρος των οικογενειών τους.
4. Οι άνεργοι νέοι εξαναγκάζονται να ασκούν επαγγέλματα διαφορετικά απ' αυτά που διάλεξαν οι ίδιοι.

5. Η ανεργία εμφανίζεται έντονα στις διατάξεις των Νεοελλήνων που αποφοιτούν από τα Λύκεια ή από τα ΑΕΙ και ΤΕΙ.
6. Οι άνεργοι νέοι συνήθως περιθωριοποιούνται (γίνονται ναρκομανείς, εγκληματίες, αναρχικοί).
7. Η ανεργία δημιουργεί το άγχος, την ανασφάλεια, τις ψυχοπάθειες.
8. Σοβαρές είναι οι κοινωνικές συνέπειες της ανεργίας: χαμηλό βιοτεχνικό επίπεδο εγκληματικότητα, ναρκωτικά, απεργίες, εξεγέρσεις.
9. Πλήττεται το εργατικό δυναμικό.
10. Ευνοείται η μετανάστευση.
11. Αναπτύσσονται παρασιτικά επαγγέλματα.
12. Περιθωριοποιούνται οι νέοι.
13. Δημιουργούνται κοινωνικές αναστατώσεις.
 Οι πολιτικές συνέπειες της ανεργίας είναι επίσης σημαντικές.
 1. Αποτελεί μια κοινωνική αδικία, που σε πολλές περιπτώσεις μπορεί να δημιουργήσει αντιθέσεις μεταξύ στρωμάτων (αυτών που έχουν εργασία και αυτών που δεν έχουν) της ίδιας κοινωνικής τάξης σε ό,τι αφορά τους πολιτικούς στόχους και προσανατολισμούς της.
 2. Ευνοεί την ανάπτυξη του αυταρχισμού, στα πλαίσια της ιεραρχικής δομής που χαρακτηρίζει το σύστημα και περιορίζει την ανάπτυξη του κινήματος των εργαζομένων.

2.γ. Η ανεργία των νέων

1. Ένα από τα μεγαλύτερα προβλήματα που αντιμετωπίζουν όλες σχεδόν οι βιομηχανικές χώρες της Δύσης, από τα μέσα της δεκαετίας του '70 και μετά, είναι το τεράστιο πρόβλημα της ανεργίας και ειδικότερα της ανεργίας των νέων. Στις αρχές του 1982, το 40 – 50% από τα 20 εκατομμύρια δηλωμένων ανέργων στην Αμερική και στις χώρες της Δυτικής Ευρώπης ήταν ηλικίας κάτω των 25 ετών.
 Σύμφωνα με νεότερα στοιχεία ο αριθμός των ανέργων στις χώρες – μέλη της Ευρωπαϊκής Κοινότητας ανέρχεται σε 16,2 εκατομμύρια περίπου, από τα οποία τα 7 εκατομμύρια, δηλαδή το 43,0% είναι ηλικίας 15 – 24 ετών. Το ποσοστό ανεργίας των νέων στις χώρες – μέλη της ΕΟΚ κυμαίνεται, από χώρα σε χώρα, από 10,1% μέχρι 47,5%. Το μέσο ποσοστό ανεργίας των νέων στην ΕΟΚ είναι ίσο με 22,7%.
2. Στη χώρα μας, η ανεργία των νέων έχει προσλάβει, επίσης ανησυχητικές διαστάσεις. Ενώ μέχρι το 1979 κινήθηκε σε χαμηλά επίπεδα, από το 1980 και μετά παρουσίασε μια έντονη ανοδική πορεία. Το γεγονός αυτό οφείλεται κυρίως στις εξελίξεις που σημειώθηκαν τη δεκαετία του '70 στο εκπαιδευτικό σύστημα.
 Η επέκταση της υποχρεωτικής εκπαίδευσης (ν.576/77) από 6 σε 9 χρόνια, η λειτουργία των ΚΑΤΕΕ, καθώς επίσης και η γενική παράταση διάρκειας των σπουδών για έναν ολοένα και μεγαλύτερο αριθμό νέων, λόγω της βελτίωσης του βιοτικού επιπέδου των ανθρώπων, είχαν ως αποτέλεσμα να καθυστερήσει η είσοδος στην αγορά εργασίας ενός σημαντικού αριθμού νέων για τρία και πλέον χρόνια. Στο βαθμό που εξέλειπαν αυτές οι εξωτερικές επιδράσεις στην αγορά εργασίας, η ανεργία των νέων αυξήθηκε με γοργότερους ρυθμούς. Ο αριθμός των ανέργων νέων ανέβηκε από 15.633 άτομα, όπου ήταν το 1975,

σε 27.000 το 1980 και σε 63.900 το 1981. Έχουμε δηλαδή, την περίοδο 1975 – 1981 αύξηση της ανεργίας των νέων στη χώρα μας ίση με 308%.

Το 1981, οι νέοι αποτελούσαν το 13,4% του συνολικού πληθυσμού της χώρας, το 12,4% του εργατικού δυναμικού και το 43,4% των ανέργων. Το 1985 το ποσοστό ανεργίας των νέων ανερχόταν σε 24,2% και ήταν τρεις και πλέον φορές υψηλότερο από το μέσα ποσοστό ανεργίας στη χώρα μας, που κυμαινόταν γύρω στο 7,8%.

Η ανεργία πλήττει πρώτιστα τους νέους ηλικίας 19 – 24 ετών. Το ποσοστό ανεργίας σ' αυτήν την ομάδα ηλικιών είναι ίσο με 63,2% έναντι 36,8% στους νέους ηλικίας 15 – 19 ετών.

Οι γυναίκες φαίνεται να είναι πιο έντονα εκτεθειμένες στην ανεργία από ό,τι οι άνδρες. Έτσι, το ποσοστό ανεργίας στις γυναίκες ηλικίας 15 – 24 ετών, ανέρχεται σε 29,5% έναντι 17,7% στους άνδρες της ίδιας ηλικίας. Το αυξημένο ποσοστό ανεργίας στις γυναίκες είναι συνάρτηση μιας σειράς παραγόντων που επηρεάζουν ευνοϊκά την κοινωνική θέση της γυναίκας και διευκολύνουν την ένταξή της στο εργατικό δυναμικό της χώρας.

Οι σπουδαιότεροι από τους παράγοντες αυτούς είναι:

- α. η άνοδος του μορφωτικού επιπέδου των γυναικών,
- β. η δημιουργία μικρότερης σε αριθμό μελών οικογένειας (πυρηνική οικογένεια),
- γ. η επικράτηση και η διερεύνηση του θεσμού των βρεφονηπιακών σταθμών,
- δ. οι διάφορες νομικές ρυθμίσεις της κοινωνικής θέσης της γυναίκας, που ευνοούν την ισότητα ανάμεσα στα δύο φύλα και τέλος,
- ε. το φεμινιστικό κίνημα, που συμβάλλει αποφασιστικά στην κοινωνική και πολιτική συνειδητοποίηση και συνακόλουθα στη χειραφέτηση της γυναίκας.

Ιδιαίτερα οξύ εμφανίζεται το πρόβλημα της ανεργίας των νέων στα αστικά κέντρα. Στη χώρα μας, το ποσοστό ανεργίας νέων ηλικίας κάτω των 25 ετών ήταν το 1985 36,2% στην περιφέρεια της πρωτεύουσας και 30,7% στο πολεοδομικό συγκρότημα της Θεσσαλονίκης.

Ανεργος θεωρείται ο νέος που ενώ ενδιαφέρεται για εργασία δε βρίσκει απασχόληση αντί αμοιβής με την ειδικευση και τις επαγγελματικές δεξιότητες που διαθέτει. Ο άνεργος διαφέρει από τον άεργο. Ο τελευταίος δεν έχει επίσης απασχόληση, αλλά δεν ενδιαφέρεται για ν' αποκτήσει.

3. Το φαινόμενο της ανεργίας των νέων οφείλεται:

- α. σε οικονομικούς παράγοντες,
- β. σε δημογραφικούς παράγοντες,
- γ. σε εκπαιδευτικούς παράγοντες, και
- δ. στη διάθεση των νέων για εργασία.

Σε ό,τι αφορά τους οικονομικούς παράγοντες, η οικονομική επιστήμη διακρίνει τρία είδη ανεργίας και συγκεκριμένα:

- α. την ανεργία που εμφανίζεται σε περιόδους οικονομικής ύφεσης ή κρίσης,
- β. τη διαρθρωτική ή δομική ανεργία,
- γ. την τεχνολογική ανεργία.

Στην πρώτη περίπτωση παρατηρείται γενική μείωση της ζήτησης εργατικών χεριών, στην περίπτωση της διαρθρωτικής ή δομικής ανεργίας οι διαρθρωτικές αλλαγές στους διάφορους κλάδους της οικονομίας οδηγούν στην κατάργηση ορισμένων ειδικοτήτων και

παραδοσιακών επαγγελμάτων, ενώ στην περίπτωση της τεχνολογικής ανεργίας, η εφαρμογή νέων τεχνολογιών και η ορθολογική οργάνωση της εργασίας έχουν ως αποτέλεσμα να μειώνονται οι θέσεις εργασίας. Χαρακτηριστικό γνώρισμα της τεχνολογικής ανεργίας είναι η μαζική υποκατάσταση εργατικών χεριών από μηχανικά μέσα.

Η σημερινή ανεργία των νέων οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στις δομικές και τεχνολογικές αλλαγές που συντελούνται τόσο στον πρωτογενή τομέα της οικονομίας (γεωργία), όσο και στο δευτερογενή (βιομηχανία) και τριτογενή τομέα (υπηρεσίες) της οικονομίας. Η τεχνολογική ανεργία είναι ιδιαίτερα εμφανής στο βιομηχανικό τομέα, καθώς και στον τομέα των υπηρεσιών, λόγω της ευρείας εφαρμογής νέων τεχνολογιών (ηλεκτρονικοί υπολογιστές, αυτόματες εργαλειομηχανές, ρομπότ, συστήματα μηχανογράφησης, κ.λ.π.).

Μερικές φορές η ανεργία των νέων οφείλεται σε δημογραφικούς παράγοντες και συγκεκριμένα στις πληθυσμιακές εξελίξεις. Τα υψηλά ποσοστά γεννητικότητας στη χώρα μας, π.χ. κατά τη μεταπολεμική περίοδο, είχαν ως αποτέλεσμα οι ομάδες ηλικιών 15 – 19 ετών και 20 – 24 ετών να είναι πολυπληθέστερες από το τέλος της δεκαετίας του '60 και μετά. Συνέπεια του γεγονότος αυτού ήταν να αυξηθεί σημαντικά ο αριθμός των νέων στην αγορά εργασίας.

Σε ότι αφορά στους εκπαιδευτικούς παράγοντες, η ανεργία των νέων οφείλεται κυρίως στην αντιστοιχεία που παρατηρείται ανάμεσα στις γνώσεις που παρέχει η επαγγελματική τεχνική και επιστημονική εκπαίδευση αφενός και στις απαιτήσεις της αγοράς εργασίας αφ' ετέρου. Παράγεται γνώση που δεν έχει ζήτηση (κορεσμός επαγγελμάτων). Η αποφυγή της ανεργίας των νέων λόγω της αντιστοιχείας ανάμεσα στις γνώσεις που διαθέτουν και στις απαιτήσεις της αγοράς εργασίας, προϋποθέτει την αναδιοργάνωση του συστήματος επαγγελματικής, τεχνικής και επιστημονικής εκπαίδευσης με βάση τις εξελίξεις στην αγορά εργασίας. Για τις ήδη υπάρχουσες ειδικότητες είναι αναγκαία η επαγγελματική επιμόρφωση. Η ραγδαία τεχνολογική εξέλιξη σε όλους τους τομείς της οικονομίας επιβάλλει τη διερεύνηση και ολοκλήρωση του θεσμού της επιμόρφωσης για τη σωστή αντιμετώπιση των διακυμάνσεων στη ζήτηση εργασίας.

Τέλος, ένα σχετικά μικρό μέρος της ανεργίας οφείλεται στην έλλειψη διάθεσης σε ορισμένους νέους να ενταχθούν στο εργατικό δυναμικό.

4. Το φαινόμενο της ανεργίας των νέων και οι επιπτώσεις του στην κοινωνική και πολιτική συμπεριφορά των νέων σήμερα (περιθωριοποίηση, παραίτηση, βία, κ.λ.π.) απασχολούν σήμερα έντονα τη διεθνή κοινότητα. Ετσι, ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών (ΟΗΕ) ανακήρυξε το έτος 1985 σε Διεθνές Έτος Νεότητας, επιθυμώντας να τονίσει την αναγκαιότητα εξεύρεσης λύσεων για την αντιμετώπιση της ανεργίας των νέων.

Στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα (ΕΟΚ) λειτουργεί ήδη από το 1978 Forum Νεολαίας, στο οποίο συμμετέχουν οι Οργανισμοί Νεότητας των χωρών – μελών της ΕΟΚ και συζητούν τα προβλήματα της νεολαίας και ιδιαίτερα το πρόβλημα της ανεργίας των νέων και προσπαθούν να προωθήσουν από κοινού τη λήψη αποτελεσματικών μέτρων για την αντιμετώπισή της.

A. Η ανεργία της ομάδας ηλικιών 15 – 19 ετών στις αστικές και ημιαστικές περιοχές

Το 1981 οι άνεργοι αυτής της ομάδας ηλικιών στις αστικές και ημιαστικές περιοχές είναι 19.264 άτομα έναντι 4.833 ατόμων το 1975, δηλαδή αυξήθηκαν κατά 298%.

Την περίοδο 1975 – 1981 οι άρρενες άνεργοι ηλικίας 15 – 19 ετών αυξήθηκαν κατά 207,65%, έναντι 404,5% αύξησης των ανέργων γυναικών της αντίστοιχης ομάδας ηλικιών.

Η υπερβολική αύξηση του ποσοστού ανεργίας, ιδιαίτερα των γυναικών, οφείλεται βασικά στο γεγονός της σταθερής συμμετοχής των γυναικών στον οικονομικά ενεργό πληθυσμό. Όλη την περίοδο 1975 – 1981 το Π.Σ.Ε.Δ. των γυναικών παρουσιάζει μια σταθερότητα, σ' αντίθεση με το αντίστοιχο των ανδρών που μειώθηκε κατά έξι εκατοστιαίες μονάδες. Το σταθερό Π.Σ.Ε.Δ. των γυναικών σε συνδυασμό με το γεγονός ότι το 1981 η ομάδα ηλικίας 15 – 19 ετών για τις γυναίκες είναι κατά 43.000 αυξημένη σε σχέση με το 1975 και δεδομένων της κατάστασης της αγοράς εργασίας και των διακρίσεων σε βάρος της γυναικείας απασχόλησης είχαν σαν συνέπεια τον πενταπλασιασμό των ανέργων γυναικών της ομάδας αυτής.

Η συγκριτική παρουσίαση του Π.Σ.Ε.Δ. και του ποσοστού ανεργίας της ομάδας ηλικιών 15 – 19 ετών παρουσιάζει την ανησυχητική της απασχόλησης αυτής της ομάδας ηλικιών και το μέγεθος της χειροτέρευσης από το 1975 και μετά. Ετσι, ενώ το 1975 το ποσοστό ανεργίας 4,59% είναι το ένα πέμπτο, περίπου, του Π.Σ.Ε.Δ. της αντίστοιχης ομάδας και κατώτερο από το διπλάσιο του γενικού ποσοστού ανεργίας (συντελεστής 1,7), το 1981 το ποσοστό ανεργίας 18,18% είναι σχεδόν ίσο με το Π.Σ.Ε.Δ. 19,95% και είναι υπετριπλάσιο του γενικού ποσοστού ανεργίας 5,53% των αστικών και ημιαστικών περιοχών.

B. Η ανεργία της ομάδας ηλικιών 20 – 24 ετών στις αστικές και ημιαστικές περιοχές

Την περίοδο 1975 – 81 η ανεργία αυτής της ομάδας ηλικιών παρουσιάζει αύξηση ίση με 232,7% και ο αριθμός των ανέργων από 10.800 το 1975 φθάνει στους 35.931 το 1981. Για τους άνδρες το αντίστοιχο ποσοστό αύξησης είναι 163,3% έναντι 346,2% των γυναικών.

Το ίδιο χρονικό διάστημα στις αστικές και ημιαστικές περιοχές το ποσοστό ανεργίας των ανδρών 20 – 24 ετών διπλασιάστηκε από 7,06% σε 14,53%, ενώ το αντίστοιχο ποσοστό των γυναικών τριπλασιάστηκε από 6,87% σε 23,17%.

Η σε βάρος ιδιαίτερα των γυναικών, εξέλιξη της ανεργίας οφείλεται στη διαρκώς μεγαλύτερη συμμετοχή των γυναικών αυτής της ομάδας ηλικιών στο εργατικό δυναμικό. Το Π.Σ.Ε.Δ. μεταξύ 1975 – 81 είναι ανώτερο κατά 4,5 εκατοστά, σε συνδυασμό με τις πολυπληθέστερες ομάδες ηλικιών και την κατάσταση της αγοράς εργασίας.

Η συγκριτική παρουσίαση Π.Σ.Ε.Δ. και ποσοστού ανεργίας κατά την περίοδο 1975 – 81 βεβαιώνει και γι' αυτήν την ομάδα μια δυσμενή εξέλιξη της απασχόλησης. Ετσι, ενώ το 1975 το ποσοστό ανεργίας είναι το 16,16% του Π.Σ.Ε.Δ., το 1981 το αντίστοιχο ποσοστό είναι 37,72% παρά το γεγονός ότι γι' αυτή την ομάδα ηλικιών το Π.Σ.Ε.Δ. είναι πολύ

υψηλό και αυξήθηκε μέσα στην ίδια περίοδο.

Για τις γυναίκες τα αντίστοιχα ποσοστά είναι 19,5% για το 1975 και 58,33% το 1981.

Γ. Η ανεργία των νέων το 1981, στις αστικές, ημιαστικές, αγροτικές περιοχές και Υ.Π.Α.

Παρά τις επιφυλάξεις που μπορούν να υπάρχουν για την πιθανότητα εξαγωγής λανθασμένων συμπερασμάτων από την παρατήρηση μικρών δειγμάτων, γίνεται στη συνέχεια μια προσέγγιση του προβλήματος της ανεργίας των νέων σε μικρότερες της επικράτειας υποδιαιρέσεις.

Η έρευνα – απασχόλησης του 1981 επιτρέπει την περιορισμένη διερεύνηση του προβλήματος στο επίπεδο των εννέα Υπηρεσιών Περιφερειακής Ανάπτυξης (Υ.Π.Α.), των αστικών, ημιαστικών και αγροτικών περιοχών με ιδιαίτερη επίσης αναφορά στην περιφέρεια της πρωτεύουσας και το πολεοδομικό συγκρότημα της Θεσσαλονίκης.

Η ανεργία των νέων είναι βασικά αστική ανεργία σε ποσοστά που δεν δικαιολογούνται για το επίπεδο ανάπτυξης της χώρας και που συνήθως συναντιούνται στις υποανάπτυκτες χώρες.

Στη Θεσσαλονίκη ένας στους τρεις, περίπου, νέους 15 – 19 ετών είναι άνεργοι, ποσοστό ανεργίας 30,77%. Το ποσοστό ανεργίας των γυναικών 41,89% είναι σχεδόν διπλάσιο του αντίστοιχου των ανδρών και εφταπλάσιο του μέσου ποσοστού ανεργίας για το σύνολο των γυναικών. Η ομάδα ηλικιών 20 – 24 ετών παρουσιάζει επίσης υψηλά ποσοστά, αφού ένα στα τέσσερα άτομα του οικονομικά ενεργού πληθυσμού είναι άνεργο. Γι' αυτή την ομάδα ηλικιών το ποσοστό ανεργίας των ανδρών 26,35% είναι μεγαλύτερο από το αντίστοιχο των γυναικών 23,84%.

Στην περιφέρεια της πρωτεύουσας τα ποσοστά ανεργίας είναι επίσης πολύ υψηλά, 22,71% για την ομάδα ηλικιών 15 – 19 ετών και 18,10% για την ομάδα 20 – 24 ετών. Μια στις τρεις γυναίκες οικονομικά ενεργές της ομάδας ηλικιών 15 – 19 ετών είναι άνεργη και μια στις πέντε της ομάδας 20 – 24 ετών.

Υψηλά ποσοστά ανεργίας, που είναι της τάξης του 15% για το σύνολο των νέων και των δύο ομάδων, παρουσιάζουν και οι υπόλοιπες αστικές περιοχές της χώρας. Στις περιοχές αυτές τα ποσοστά ανεργίας των γυναικών είναι διπλάσια από τα αντίστοιχα των ανδρών.

Οι αγροτικές περιοχές παρουσιάζουν μικρότερα ποσοστά ανεργίας, 4,42% για την ομάδα ηλικιών 15 – 19 και 7,59% για την ομάδα 20 – 24 ετών, παρά τα υψηλά ποσοστά Π.Σ.Ε.Δ. Βέβαια αυτό δεν σημαίνει, ότι η κατάσταση απασχόλησης στις περιοχές αυτές είναι ικανοποιητικά. Πρόκειται, ειδικότερα, για το δύσκολο διαχωρισμό μεταξύ υποαπασχόλησης και ανεργίας, που συνεπάγεται η κατ' αποκλειστικότητα σχεδόν απασχόληση στον πρωτογενή τομέα στις περιοχές αυτές.

Τα υψηλά ποσοστά ανεργίας της Αθήνας και Θεσσαλονίκης επηρεάζουν προς τα πάνω τα ποσοστά των δύο Υ.Π.Α. Ανατολικής Στερεάς και Νήσων και Κεντρικής και Δυτικής Μακεδονίας.

Πολύ υψηλά ποσοστά ανεργίας για τους νέους παρουσιάζει η Πελοπόννησος, κύρια

για τις γυναίκες 20 – 24 ετών, ποσοστό ανεργίας 33,11%, η Κρήτη και η Ηπειρος για τις γυναίκες και των δύο ομάδων ηλικιών παρά τα χαμηλά γυναικεία Π.Σ.Ε.Δ.

Τέλος, οξύ παρουσιάζεται το πρόβλημα της ανεργίας των νέων στα νησιά του Αιγαίου, ιδιαίτερα για την ομάδα ηλικιών 20 – 24 ετών, ποσοστό ανεργίας 17,93%.

Δ. Η ανεργία μακράς διαρκείας (Α.Μ.Δ.) στους νέους

Από τον Ο.Α.Ε.Δ., ορίζεται σαν διάρκεια ανεργίας ο χρόνος που ένα άτομο, που ζητάει εργασία, παραμένει γραμμένο στις υπηρεσίες απασχόλησης του Ο.Α.Ε.Δ.

Σημειώνεται ότι δεν πρόκειται για τη διάρκεια ανεργίας, αλλά για τη διάρκεια εγγραφής στα γραφεία απασχόλησης. Οι δύο έννοιες δεν ταυτίζονται. Στη διάρκεια εγγραφής δεν υπολογίζεται το χρονικό διάστημα από την απώλεια της απασχόλησης ή από τη στιγμή αναζήτησης εργασίας μέχρι την εγγραφή στις υπηρεσίες απασχόλησης, διάστημα που όμως αποτελεί μέρος της διάρκειας ανεργίας.

Επίσης λόγω της νομοθεσίας, που καθορίζει τη διάρκεια του δικαιώματος επιδόματος ανεργίας, ανώτερη διάρκεια πέντε μήνες, και δεδομένης της αδυναμίας που είχε ο Ο.Α.Ε.Δ. στην παρέμβασή του στην αγορά εργασίας, όπως τονίστηκε στην αρχή, ο άνεργος μετά τους πέντε μήνες δεν είχε κανένα κίνητρο την ν' ανανεώσει την εγγραφή του στον Ο.Α.Ε.Δ. με συνέπεια ένας ασήμαντος αριθμός να συνεχίζει να είναι γραμμένος πέρα των πέντε μηνών. Άρα, η ανεργία μακράς διαρκείας (αριθμός ανέργων γραμμένοι επί 6 μήνες και άνω) στερείται κάθε αξίας σαν δείκτης Α.Μ.Δ.

Η έρευνα – απασχόλησης της Ε.Σ.Υ.Ε. παρέχει στοιχεία Α.Μ.Δ. και μάλιστα τον αριθμό των ανέργων σε διάρκεια ανεργίας δώδεκα μηνών και πάνω.

Τα στοιχεία που αφορούν τη διάρκεια εργασίας προκύπτουν από την απάντηση στο ερώτημα: "Προ πόσου καιρού έκανες ενέργεια να βρεις δουλειά;" Μετράται, λοιπόν, σαν διάρκεια ανεργίας, όχι η περίοδος από την απώλεια εργασίας ή την είσοδο στην αγορά εργασίας, αλλά από τη στιγμή της πρώτης ενέργειας για ανεύρεση εργασίας.

Θεωρούνται, λοιπόν, άνεργοι μακράς διαρκείας τα άτομα εκείνα που πριν από δώδεκα μήνες ή περισσότερο ενεργούν για την ανεύρεση δουλειάς και παραμένουν άνεργοι.

Όπως στις περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες έτσι και στην Ελλάδα η Α.Μ.Δ. είναι φαινόμενο της δεκαετίας του '70 και πήρε σημαντικές διαστάσεις τα τελευταία χρόνια.

Η κρίση του 1974 προσδιορίζει χρονικά την αρχή της μεγάλης ανόδου της Α.Μ.Δ.

Οι νέοι ηλικίας 20 – 24 ετών είναι τα βασικά θύματα της ανεργίας διαρκείας και μεταξύ των δύο φύλων οι γυναίκες πλήττονται περισσότερο.

Την περίοδο 1975 – 1981 η Α.Μ.Δ. δεκαπλασιάστηκε με αποτέλεσμα οι άνεργοι μακράς διαρκείας ηλικίας 15 – 24 ετών από 1.449 το 1975 να φθάσουν τους 15.401 το 1981.

Το 48,26% των ανέργων γυναικών ηλικίας 20 – 24 ετών είναι άνεργες για 12 και περισσότερους μήνες.

Η αναγωγή των 15.400 ανέργων σε Α.Μ.Δ., στο σύνολο των ανέργων της ομάδας ηλικιών 15 – 24 ετών, δίνει ένα ποσοστό της τάξης του 24,06% δηλαδή ένας στους τέσσερις περίπου άνεργους ηλικίας 15 – 24 ετών είναι άνεργος από δώδεκα και άνω μήνες. Το αντίστοιχο ποσοστό για τις γυναίκες είναι ίσο με 30,13%.

Πώς εξηγείται το φαινόμενο της ανεργίας των νέων στη χώρα μας;

1. Πολλοί νέοι έχουν το πάθος για κατοχή επιστημονικού τίτλου, τον οποίον θέλουν να τον χρησιμοποιήσουν σαν βιοποριστικό μέσο. Έτσι στη χώρα μας δημιουργήθηκε το φαινόμενο ενός επιστημονικού κορεσμού (το λεγόμενο "επιστημονικό προλεταριάτο").
2. Πολλοί Νεοέλληνες διαθέτουν πτυχία που είναι ξεπερασμένα στις σημερινές συνθήκες.
3. Στη χώρα μας δεν υπάρχει, ούτε υπήρχε η κατάλληλη υλική υποδομή, για να απορροφηθούν πολλοί επιστήμονες ή τεχνικοί.
4. Δεν υπάρχει σωστή επαγγελματική πληροφόρηση στους νέους, προτού να αναλάβουν ενεργό δράση.
5. Οι ανάγκες της οικονομίας σε ανθρώπινο δυναμικό μεταβάλλονται συνεχώς και επηρεάζουν τη μορφή της ανεργίας. Η ανεργία αυτή θα περιοριζόταν σε μεγάλο βαθμό, αν εφαρμοζόταν στην τελευταία εικοσαετία ένας συστηματικός προγραμματισμός της οικονομίας, που θα συμπεριλάμβανε κι ένα επαγγελματικό προγραμματισμό. Έτσι, δεν θα είχαμε σήμερα πτυχιούχους των ΑΕΙ που υπερκαλύπτουν τις ανάγκες τόσο για την αντικατάσταση εκείνων που συνταξιοδοτούνται, όσο για την κάλυψη των καινούργιων θέσεων εργασίας.
6. Πολλοί Νεοέλληνες που σπούδασαν στο εξωτερικό έρχονται πάλι στον τόπο τους.

ΕΡΩΤΗΜΑ

Το πρόβλημα της ανεργίας είναι, ίσως το σοβαρότερο του καιρού μας. Ιδιαίτερα έντονο εμφανίζεται στις τάξεις των νέων, που αποφοιτούν από τα λύκεια ή από τα ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα.

Πώς εξηγείται το φαινόμενο της σύγχρονης ανεργίας και ειδικότερα των μορφωμένων νέων; Πώς νομίζετε ότι μπορεί ν' αντιμετωπισθεί; Πιστεύετε ότι η στροφή προς τα τεχνικά επαγγέλματα είναι μια λύση;

Είχε κάποτε λεχθεί ότι αν ο σύγχρονος κόσμος γινόταν Φαραώ, τότε ασφαλώς η ενδέκατη πληγή του θα ήταν η ανεργία.

Η Κοινωνία της Αφθονίας δεν είναι άγευστη δυστυχίας. Η Βιομηχανική Επανάσταση με το ένα χέρι σκόρπισε τον πλούτο και με το άλλο χέρι έστησε παγίδες.

Παγιδευμένος στα αδιέξοδά της ο άνθρωπος, μάχεται πάνω από έναν αιώνα να σταθεροποιήσει μια κατάσταση ισορροπίας, αλλά αυτό που πετυχαίνει είναι σαν να κάνει "θαλάσσιο σκι", μόλις σταματήσει η μηχανή, που τον σέρνει, βουλιάζει.

Οι λεγόμενες "κυκλικές κρίσεις" μας μεταφέρουν απότομα από την οικονομική άνοδο στην οικονομική ύφεση η οποία παράγει την ανεργία κι αυτή με τη σειρά της δημιουργεί τις κοινωνικές κρίσεις και τα πολιτικά αδιέξοδα.

Έτσι, ο σύγχρονος άνθρωπος άθελά του γίνεται σαν τον άφρονα της Αραβικής παροιμίας, που έτρωγε πλουσιοπάροχα το μεσημέρι και το βράδυ κοιμόταν νηστικός.

Η οικονομία, που κινεί τα πάντα στη σύγχρονη κοινωνία, βρίσκεται σήμερα σ' ένα σημείο καμψής. Από το 1973 έχει αρχίσει η μεγάλη κρίση που συνεχίζεται ασταμάτητα. Τα τελευταία χρόνια μάλιστα η αγορά εργασίας των περισσότερων βιομηχανικών κρατών

παρουσιάζει ως μόνιμο χαρακτηριστικό την ανεργία, κα μάλιστα σε ποσοστά πολύ υψηλότερα από τον μέσο όρο των προηγούμενων ετών.

Η προσφορά εργασίας είναι παντού περισσότερη από τη ζήτηση. Οι στρατιές των ανέργων θυμίζουν τις φρικτές ώρες του 1929. Η βιομηχανική παραγωγή, μολονότι δεν έχει αισθητά ανακοπεί, δεν δημιουργεί ευκαιρίες απασχόλησης σ' όση έκταση απαιτείται για τη μείωση των ποσοστών ανεργίας. Ετσι, ενώ μπορεί ν' αυξάνεται η παραγωγή, αυξάνει παράλληλα και η ανεργία.

Μια επιτυχημένη οικονομική παροιμία λέει πως όταν κρυολογούν οι χώρες του οικονομικού κέντρου, φταρνίζονται οι χώρες της οικονομικής περιφέρειας.

Η Ελλάδα, έχοντας το "προνόμιο" ν' ανήκει στην περιφερειακή ζώνη, έστω και καθυστερημένα, άρχισε να "εισπράτει" τα μηνύματα των κραδασμών της ευρωπαϊκής οικονομίας. Μέσα σε τρία χρόνια τα ποσοστά των ανέργων διπλασιάστηκαν. Ιδιαίτερα έντονο όμως παρουσιάζεται το πρόβλημα της ανεργίας στους νέους, που τελειώνοντας το Λύκειο ή κάποια ανώτατη σχολή, συναντούν τεράστιες δυσκολίες στην εύρεση εργασίας.

Το πτυχίο του Πολυτεχνείου, που κάποτε ισοδυναμούσε με θησαυρό, έχει φθάσει σήμερα να θεωρείται χλευαστικά εισιτήριο για το ταμείο ανεργίας. Το κακό είναι ότι περισσότερο αυξάνονται τα προσόντα και τα γνωστικά εφόδια των νέων, τόσο δυσκολότερη γίνεται η απορρόφησή τους. Είναι τραγική και συνάμα αποκαλυπτική η περίπτωση του εικοσιεπτάχρονου νέου, που αυτοκτόνησε πρόσφατα, επειδή δεν έβρισκε δουλειά, λόγω προσόντων.

Μερικοί νέοι μάλιστα, όσο χρόνο διέθεσαν για σπουδές, άλλο τόσο χρόνο χάνουν για εξεύρεση εργασίας, που ν' ανταποκρίνεται στο επίπεδο των γνώσεών τους. Ετσι πληθύνονται οι στρατιές των μορφωμένων ανέργων και για πρώτη φορά στην ιστορία του τόπου μας δημιουργείται αυτό που αλλού ονομάστηκε πνευματικό ή επιστημονικό προλεταριάτο. Το φοβερό είναι ότι στους νέους αυτούς δημιουργείται, πέρα από άλλες δυσάρεστες καταστάσεις κι ένα πλέγμα ενοχής, γιατί επί μια ολόκληρη ζωή εξακολουθούν να ζουν σε βάρος των οικογενειών τους. Πολλοί αναγκάζονται να ασκούν κάθε λογής επαγγέλματα που, όσο κι αν είναι τιμητικά, δεν είναι εντούτοις αυτά που διάλεξαν οι ίδιοι.

Ως τ' αυτιά τα δικά μας έχει φθάσει η παλιά πατρική προτροπή: "Μάθε, παιδί μου γράμματα." Ονειρο του παλιού γονιού ήταν να δει το παιδί του επιστήμονα, να έχει ένα "χαρτί" στο χέρι του κιέτσι να εξασφαλίσει το μέλλον του. Ακόμη και το απολυτήριο του Γυμνασίου, ήταν σαν το "μαγικό λυχνάρι" του παραμυθιού, που άνοιγε τις πόρτες με τους επαγγελματικούς θησαυρούς.

Σήμερα, όταν γίνεται διαγωνισμός σε κάποια τράπεζα, διαγωνίζονται χιλιάδες νέοι με πολλά προσόντα, μα είναι ελάχιστοι οι τυχεροί. Οι θέσεις είναι πάντοτε λίγες. Και κάθε χρόνο τα Λύκεια και οι Ανώτατες Σχολές εξάγουν νέες ποσότητες υποψηφίων ανέργων. Είναι φυσικό, η κατάσταση να φέρνει τον πρόωρο μαρασμό στο νεανικό ενθουσιασμό, να αχρηστεύει επί πολύ το ακμαιότερο δυναμικό της κοινότητας, να τροφοδοτεί την περιθωριοποίηση και την κοινωνική παθογένεια, να υπερφορτώνει τα βάρη της οικογένειας και να προμηνύει μεγάλες κοινωνικές εκρήξεις.

Πρέπει φυσικά να δοθεί κάποια λύση. Αλλ' όπως κάθε λύση, έτσι και το πρόβλημα της ανεργίας απαιτεί διερεύνηση κι επισήμανση των αιτιών που το προκαλούν.

Η ανεργία είναι ένα σύνθετο πρόβλημα, που στην παραγωγή του συμπλέκονται πολλοί

παράγοντες. Πάντως, σε γενικές γραμμές, οι κυριότεροι είναι: η οικονομική ύφεση, η υπεροπροσφορά εργασίας λόγω της ραγδαίας αύξησης του πληθυσμού, όπως συμβαίνει στις χώρες του τρίτου κόσμου, η αναδιάρθρωση της παραγωγής, που συνεπάγεται την αρχήστευση μιας κατηγορίας επαγγελματιών και οι τεχνολογικές εξελίξεις, που με τις μηχανοποιήσεις και αυτοματοποιήσεις δημιουργούν εργασιακές κρίσεις.

Στη χώρα μας λειτουργούν όλες οι παραπάνω αιτίες και μερικές πρόσθετες που οφείλονται στην "ιδιοτροπία" της ελληνικής οικονομίας και νοοτροπίας. Εν πρώτοις, η παγκόσμια οικονομική ύφεση ήταν φυσικό να έχει τις επιπτώσεις της και στην Ελλάδα. Όπως ο πληθωρισμός, κατά ένα μέρος, έτσι και η ανεργία κατά μεγάλο μέρος είναι "εισαγόμενη". Η δυσανεξία της παγκόσμιας οικονομίας πλήττει καίριους τομείς της ελληνικής οικονομίας, όπως το τουρισμό και τη ναυτιλία. Παράλληλα οι ξένες χώρες, που απορροφούσαν το πλεόνασμα των ελληνικών εργατικών χεριών, έχουν κλείσει την αγορά τους, γιατί αντιμετωπίζουν κι αυτές πρόβλημα ανεργίας. Και το άσχημο είναι ότι πολλοί μετανάστες άνεργοι στο εξωτερικό, επιστρέφουν στην πατρίδα, για να προστεθούν στο δικό μας άνεργο δυναμικό.

Σε ό,τι αφορά τα επιστημονικά επαγγέλματα, κύρια αιτία της ανεργίας υπήρξε ο υπερκορεσμός. Το πάθος του Έλληνα για κατοχή επιστημονικού τίτλου και κυρίως η χρησιμοποίηση του τίτλου ως βιοποριστικού μέσου δημιούργησαν το φαινόμενο ενός επιστημονικού πληθωρισμού. Το μεγαλύτερο ποσοστό της ελληνικής νεολαίας στράφηκε προς την επιστήμη, σπουδάζοντας εδώ ή στο εξωτερικό, με αποτέλεσμα να πάθουμε ό,τι παθαίνουν οι επιβάτες μιας βάρκας, όταν απότομα μετακινηθούν, πολλοί μαζί, προς τη μια πάντα. Βουλιάζουν μαζί της.

Αυτή τη στιγμή η Ελλάδα διαθέτει επιστημονικό δυναμικό περισσότερο απ' όσο χρειάζεται και χωρίς να είναι αυτό που της χρειάζεται. Γιατί πολλά παιδιά διαθέτουν πτυχία που στις παρούσες συνθήκες είναι ξεπερασμένα, ενώ άλλα διαθέτουν εφόδια, που για τις παρούσες συνθήκες είναι πολύ προχωρημένα.

Βέβαια πάντοτε από τη χώρας μας έλειπε ο προγραμματισμός και ο σωστός επαγγελματικός προσανατολισμός. Αν υπήρχε από τα γυμνασιακά χρόνια μια κατατόπιση των νέων, μια ενημέρωση από τη μεριά του κράτους σχετικά με τις μελλοντικές του ανάγκες σε διοικητικό, επιστημονικό και τεχνικό δυναμικό κι ακόμη αν είχε υποδειχθεί το ποια επαγγέλματα αντιμετωπίζουν πρόβλημα κορεσμού, ποια το ενδεχόμενο αχρήστευσης και ποια έχουν προοπτικές αξιολόγησης ανάδειξης, τότε ασφαλώς δεν θα είχαν δημιουργηθεί οξύμωρα σχήματα.

Δυστυχώς, το ελληνικό κράτος πάντα υστερούσε σε θέματα οργάνωσης και προγραμματισμού και ιδιαίτερος σε θέματα στοργής απέναντι στους νέους. Η μέριμνά του για τη νεολαία θυμίζει το γνωστό πουλί, που γεννά τα αυγά του σε ξένες φωλιές, αφήνοντας σε άλλα πουλιά τη φροντίδα της ανατροφής των δικών του νεοσσών.

Την κρατική αστοργία ήρθε να επιδεινώσει η οικογενειακή "φροντίδα", που θέλοντας να προωθήσει το παιδί σε ανώτερη κοινωνική θέση, εκβιαστικά συχνά, το οδήγησε στο χώρο της οποιασδήποτε επιστήμης, χωρίς να εξετάζονται οι ιδιαίτερες κλίσεις και οι προοπτικές εξέλιξης αυτής της επιστήμης. Έτσι σήμερα, το 60% των πτυχιούχων της βιολογίας είναι άνεργοι. Βέβαια, η βιολογία είναι μια επιστήμη με θαυμάσιες προοπτικές εξέλιξης, αλλά το φορτίο των πτυχιούχων, που διαθέτει, της πέφτει βαρύ.

Μια ακόμη βασική αιτία, που την ευθύνη έχει πάλι το κράτος, είναι η αδυναμία των εκάστοτε πτυχιούχων να συνδεθούν με την παραγωγή. Στο τόπο μας δεν υπάρχει η κατάλληλη υλική υποδομή, για ν' απορροφηθούν τόσοι επιστήμονες ή τεχνικοί. Από την άλλη, οι νέοι αυτοί έχουν βέβαια προσόντα να εργαστούν στην παραγωγή αλλά δεν ξέρουν να κάνουν παραγωγή. Ξέρουν να υπηρετούν την οικονομία, αλλά δεν ξέρουν να κάνουν οικονομία. Δυστυχώς η Ελλάδα πάσχει από πληθωρισμό θεωρίας και από υποσιτισμό πρακτικής κατάρτισης.

Σ' όλα αυτά ήρθε να προστεθεί το κύμα της αστυφιλίας που σώρευε μάζες ανειδίκευτων εργατών στ' αστικά κέντρα. Η παλιά αγροτική οικονομία, που κρατούσε χιλιάδες νέους στην ύπαιθρο, ανατράπηκε από τις νέες οικονομικές εξελίξεις. Οι νέοι των επαρχιών έρχονται στις πόλεις όχι μόνο για δουλειά, αλλά και για μια άλλη ποιότητα ζωής. Σε κάποια φάση, ούτε το ένα ούτε το άλλο βρίσκουν.

Μιλήσαμε όμως παραπάνω και για "ελληνική ιδιοτροπία" σ' ό,τι αφορά το φαινόμενο της ανεργίας. Μ' αυτό εννοούμε δύο χρόνιες πληγές: την πολυθεσία και την γεροντοκρατία. Η Ελλάδα είναι η χώρα των "ιδίων", των ανθρώπων δηλαδή που θέλουν να είναι οι "ίδιοι" σε όλα τα "πόστα". Δεν πρόκειται πάντοτε για φιλοχρηματία, κυρίως πρόκειται για θέμα κοινωνικού κύρους.

Οπωσδήποτε όμως η πολυθεσία αφαιρεί πολλές θέσεις από νέους ανθρώπους, που με τον ενθουσιασμό, τις καινούργιες γνώσεις τους θα μπορούσαν να δημιουργήσουν δυνατότητες για πιο πολλές θέσεις. Η γεροντοκρατία μ' άλλα λόγια, υπερήλικες να μένουν αγκιστρωμένοι σε κάποιες θέσεις, προωθεί ένα πνεύμα "μισονεισμού", που απωθεί τους νέους από διάφορες θέσεις, επειδή το μοναδικό τους λάθος συμβαίνει να είναι το ότι είναι νέοι. Βέβαια, αυτό με την πάροδο του χρόνου διορθώνεται, αλλά το μαρασμό και την ψυχική φθίση ποιός την πληρώνει;

Πολλοί πιστεύουν ότι κύρια αιτία της ανεργίας στον τόπο μας είναι ο εκμηχανισμός της οικονομίας. Αυτό σημαίνει ότι δεν καταλαβαίνουν τίποτε από οικονομία. Γιατί, απλούστατα, χωρίς εκμηχανισμό, οικονομία δεν δομείται. Το καλύτερο θα ήταν να λέγαμε πως η αιτία βρίσκεται στον αναρθόδοξο και απρογραμματίστο τρόπο με τον οποίον συντελέστηκε αυτός ο εκμηχανισμός, που είναι ουσιαστικά αλειουργικός κι ελάχιστα παραγωγικός σ' επίπεδο συναγωνισμού μ' άλλες χώρες.

Από εδώ, λοιπόν, πρέπει να ξεκινήσουμε για να βρούμε τη λύση του προβλήματος. Απαιτείται αναδιάρθρωση της οικονομίας μας, με συνακόλουθη αναμόρφωση της παιδείας μας. Η Ελλάδα δεν πρέπει να χάσει τη μάχη της τρίτης βιομηχανικής επανάστασης. Γι' αυτό χρειάζεται στελέχη υψηλής τεχνολογικής κατάρτισης. Τα στελέχη αυτά δε σημαίνει ότι θα προκύψουν μόνο από τα πολυτεχνεία ή τα πανεπιστήμια. Μπορεί να μας τα δώσει και η εργατική βάση, με τη συνεχή επιμόρφωση του εργατικού δυναμικού. Χρειάζεται, λοιπόν, μια στροφή προς τα τεχνικά επαγγέλματα – όχι μόνο τα "επιστευαστικά", που τόσο λείπουν συχνά από τη ζωή μας – αλλά προς αυτά που είναι άμεσα δεμένα με τη βιομηχανική παραγωγή κι επιδέχονται συνεχή βελτίωση, πράγμα που θα ικανοποιεί τις βλέψεις των πιο φιλόδοξων ανήσυχων και δραστήριων νέων.

Πρέπει ακόμη να εξυψωθεί το μάθημα του επαγγελματικού προσανατολισμού στα σχολεία, ώστε να μη θεωρείται η "ώρα του παιδιού", όπως συνηθίζουν να λένε σαρκαστικά τα ίδια τα παιδιά. Κι ο προσανατολισμός αυτός να επεκταθεί ως την ίδια την οικογένεια,

ώστε να μη στραφεί το παιδί σε δρόμους που είναι ήδη κλειστοί.

Ο Έλληνας ακόμη χρειάζεται μια "αναδρόμηση νοοτροπίας", ώστε να πάψει να αντιμετωπίζει υποτιμητικά μερικά χειρωνακτικά επαγγέλματα και να στρέφεται αποκλειστικά προς την επιστήμη και τις διοικητικές θέσεις. Ο χώρος των χειρωνακτικών εργασιών είναι απέραντος και μπορεί κατάλληλα αξιοποιούμενος να απορροφήσει χιλιάδες νέους.

Η αξιοποίηση είναι ευθύνη κυρίως του κράτους, που πρέπει να προβεί σε άμεση επιστημονικοποίηση και καλλιτεχνικοποίηση των χειρωνακτικών επαγγελμάτων. Παράλληλα το κράτος πρέπει να ανοίξει νέους τομείς οικονομικής δράσης: η επιστημονική ιχθυοκαλλιέργεια, ο εκμηχανισμός της γεωργίας, η επιστημονικοποίηση της κτηνοτροφίας, η επέκταση της ανθοκομίας (που τόσο ευνοείται από το κλίμα μας), η κατασκευή μεγάλων δημοσίων – αλλά παραγωγικών – έργων, όλα αυτά, υποβοηθούμενα από το ανήσυχο πνεύμα του Έλληνα, μπορούν να κλείσουν την πληγή της ανεργίας.

Θα μπορούσαμε να προσθέσουμε εδώ ότι μια από τις λύσεις που προτείνονται διεθνώς για τη μείωση της ανεργίας είναι η μείωση των ωρών εργασίας, περίπου στις 35 ώρες την εβδομάδα, πράγμα που θα συντελέσει στην απορρόφηση μεγαλύτερου αριθμού εργαζόμενων. Βέβαια η μείωση αυτή, αν γινόταν χωρίς μείωση της αμοιβής, θα ανέβαζε το κόστος της παραγωγής, με άμεση επίπτωση στις τιμές. Για ν' αποφευχθεί αυτό, θα έπρεπε να αυξηθεί η αποδοτικότητα των εργαζόμενων, ώστε να παραγάγουν στην διάρκεια των 35 ωρών όσα παρήγαγαν στις 40 ώρες. Αυτό όμως μπορεί να επιτευχθεί με τη συνεχή μετακπαίδευσή τους και τη βελτίωση του συστήματος παραγωγής, αλλά και με την περισσότερη ανάπαυση. Είναι καιρός πια οι εργαζόμενοι να μη διεκδικούν μόνο περισσότερο μισθό, αλλά και περισσότερη ανάπαυση. Αυτό βέβαια προϋποθέτει μια άλλη συνδικαλιστική νοοτροπία, αλλά παράλληλα κι άλλες επιλογές από τη μεριά του κράτους.

* * *

Η καλύτερη άμυνα είναι η επίθεση, λέει ένας παλιός στρατιωτικός κανόνας. Η οικονομία είναι στρατηγική, πρέπει λοιπόν, το κράτος μας να χαράξει μια επιθετική οικονομική πολιτική, κάνοντας την παραγωγή του εξαγωγική, μ' άλλα λόγια ανταγωνιστική, οι διαθέσιμοι στρατιώτες υπάρχουν. Τα μέσα δεν λείπουν. Λείπει ο εμπνευστής. Αλλά τότε ποιός είναι ο ρόλος του κράτους;

Η προσφορά εργασίας από τους νέους

α. Η εξέλιξη της προσφοράς εργασίας των νέων για το σύνολο της χώρα την περίοδο 1971 – 1981.

Τα υψηλά ποσοστά γεννητικότητας κατά τη μεταπολεμική περίοδο είχαν σα συνέπεια οι ομάδες ηλικιών 15 – 19 ετών και 20 – 24 ετών να είναι πολυπληθέστερες από το τέλος της δεκαετίας του '60.

Η συμμετοχή στον ενεργό οικονομικά πληθυσμό των ομάδων αυτών συνδέεται άμεσα με την προσφορά εργασίας και την κατάσταση της απασχόλησης ιδιαίτερα των νέων.

Παρά το γεγονός ότι τα στοιχεία της απογραφής του πληθυσμού του 1971 δεν είναι

επαρκώς συγκρίσιμα με τα αντίστοιχα της έρευνας – απασχόλησης του 1981, επιτρέπουν, εν τούτοις, να διαπιστωθεί μια μεγάλη πτώση του Ποσοστού Συμμετοχής στο Εργατικό Δυναμικό (Π.Σ.Ε.Δ.) της ομάδας ηλικιών 15 – 19 ετών. Η ομάδα αυτή πολυπληθέστερη το 1981 κατά 14% περίπου έναντι του 1971, παρουσιάζει μια μείωση του Π.Σ.Ε.Δ. κατά δεκαπέντε εκατοστά περίπου, 39,9% το 1971 έναντι 24,9% το 1981, με συνέπεια ο οικονομικά ενεργός πληθυσμός της ομάδας αυτής να είναι μειωμένος το 1981 έναντι του 1971 κατά 29% περίπου.

Για την ομάδα ηλικιών 20 – 24 ετών τη σημαντική μείωση του Π.Σ.Ε.Δ. στους άνδρες αντισταθμίζει μια αύξησή του στις γυναίκες, με συνέπεια στο σύνολο της ομάδας ηλικιών να παρουσιάζεται μια ασήμαντη μείωση του Π.Σ.Ε.Δ., που συνεπάγεται μια σχετική αύξηση του οικονομικά ενεργού πληθυσμού μέσα στη δεκαετία.

β. Η εξέλιξη της προσφοράς εργασίας των νέων στις αστικές και ημιαστικές περιοχές την περίοδο 1975 – 1981

Για την περίοδο 1976 – 1981, στις αστικές και ημιαστικές περιοχές, ο πληθυσμός ηλικίας 15 – 19 ετών, σύμφωνα με τις έρευνες απασχόλησης αυξήθηκε κατά 18,73%, δηλαδή από 447.000 το 1975 έφθασε τις 531.000 το 1981. Την ίδια περίοδο η ομάδα ηλικιών 20 – 24 ετών παρουσίασε αύξηση της τάξης των 18,09% που σε απόλυτα μεγέθη αντιστοιχεί σε αύξηση ίση με 65.000 άτομα.

Ενώ για τις ίδιες περιοχές το Π.Σ.Ε.Δ. της ομάδας ηλικιών 20 – 24 ετών αυξάνεται από 43,08% το 1975 σε 47,32% το 1981, το Π.Σ.Ε.Δ. της ομάδας 15 – 19 ετών από 23,54% μειώνεται σε 19,95% το 1981.

Η τελευταία μείωση οφείλεται βασικά στην επέκταση της υποχρεωτικής εκπαίδευσης και την παράταση της διάρκειας σπουδών για ένα συνέχεια μεγαλύτερο αριθμό νέων, λόγω της βελτίωσης του βιοτικού επιπέδου.

Ενδεικτικά αναφέρεται ότι ο αριθμός των μαθητών στα ημερήσια δημόσια Γυμνάσια και Λύκεια από 404.836 το σχολικό έτος 1971 – 72 έφθασε τους 527.645 το σχολικό έτος 1977 – 78, δηλαδή μια αύξηση της τάξης του 30,3%.

γ. Σχέσεις της εξέλιξης της προσφοράς εργασίας των νέων και ανεργία των νέων

Η συγκράτηση από το εκπαιδευτικό σύστημα ενός μεγάλου αριθμού νέων είχε σα συνέπεια να μειωθεί, προσωρινά, ο αριθμός των, σε παραγωγική ηλικία νέων, που θα έμπαιναν στην αγορά εργασίας με αποτέλεσμα να διατηρηθεί σε χαμηλά σχετικά επίπεδα η ανεργία των νέων, μέχρι το 1979. Από το 1980 στο μέτρο που η συμβολή του παράγοντα αυτού μειώνεται, υπάρχει μια ραγδαία χειροτέρευση της κατάστασης απασχόλησης των νέων.

δ. Οι προοπτικές της εξέλιξης της προσφοράς εργασίας των νέων

Στο άμεσο μέλλον ο δημοσιογραφικός παράγοντας θα εξακολουθήσει να ασκεί μια αυξητική επιρροή στην προσφορά εργασίας, ενώ σε μεσοπρόθεσμη βάση η πίεση αυτή θα

μειούται μετά την αντιστροφή της τάσης της γεννητικότητας από τα τέλη της δεκαετίας του '60.

Βραχυχρόνια περιοριστικό ρόλο στην αύξηση της προσφοράς εργασίας των νέων θα έχουν:

- I. Η κατάργηση των εξετάσεων από το Γυμνάσιο στο Λύκειο.
- II. Η παρά το συναλλαγματικό κόστος ανοχή της μετάβασης στο εξωτερικό για σπουδές ορισμένου αριθμού Ελλήνων αποφοίτων γυμνασίου.
- III. Η καθιέρωση μεταπτυχιακών σπουδών στην Ελλάδα.

Μεσοπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα ένα σημαντικό ρόλο στην εξέλιξη της προσφοράς εργασίας των νέων θα έχει η συμπεριφορά των νέων, ιδιαίτερα των γυναικών, έναντι της εργασίας και σε μικρό βαθμό η εξέλιξη της διάρκειας της στρατιωτικής θητείας.

2.δ. ΤΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΑΝΕΡΓΙΑΣ ΤΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ ΜΑΣ

Πώς εξηγείται το φαινόμενο της ανεργίας των γυναικών στη χώρα μας;

1. Οι αναλφάβητες γυναίκες στην Ελλάδα είναι τετραπλάσιες από τους άνδρες. Ευτυχώς οι νέες Ελληνίδες σπουδάζουν, όπως οι άντρες.
2. Στην αγορά εργασίας η ζυγαριά κλείνει υπέρ των αντρών, μολονότι η γυναίκα δεν υστερεί ποιοτικά καθόλου από τον άντρα.
3. Οι Ελληνίδες επηρεάζονται από την ανεργία μεγάλης διάρκειας σε μεγαλύτερο βαθμό από τους άντρες, αν και τα δύο φύλα διαθέτουν ίσες ικανότητες στα περισσότερα επαγγέλματα.
4. Η Ελληνίδα σαν ανώτερο διοικητικό στέλεχος, ή σαν εργοδότης, ελάχιστα παρουσιάζεται στη χώρα μας, μολονότι ποιοτικά υπερέχει στο επίπεδο εκπαίδευσης σε σχέση με τους άντρες.
5. Υπάρχει η αντίληψη ότι η εργαζόμενη μητέρα δεν μπορεί να αποδώσει στην εργασία της, γιατί "κουβαλάει τα οικογενειακά της προβλήματα" στο χώρο της δουλειάς της.

Πώς νομίζετε ότι μπορεί ν' αντιμετωπιστεί η ανεργία και μάλιστα η ανεργία των νέων και των γυναικών στη χώρα μας;

1. Η απαγόρευση της διπλοθεσίας και ο περιορισμός των υπερωριών θα δώσει νέες θέσεις εργασίας.
2. – Οι ιδιωτικές και κρατικές επενδύσεις, η προσέλκυση ξένων κεφαλαίων και η ίδρυση βιομηχανιών, εκεί που υπάρχει μεγάλη αύξηση της ανεργίας, θα περιορίσουν πολύ το οξύ πρόβλημα της ανεργίας.
3. Το κράτος πρέπει να δημιουργήσει καλύτερες ευκαιρίες απασχόλησης.
4. Το ελληνικό κράτος πρέπει να χρηματοδοτεί εκείνους που θέλουν να μετεγκατασταθούν στην επαρχία, για να ανοίξουν νέες παραγωγικές εργασίες (δηλαδή να δίνει δάνεια με ευνοϊκότερους όρους).

5. Ο επαγγελματικός προσανατολισμός θα συμβάλλει στη μείωση της ανεργίας, γιατί την αντιμετωπίζει προληπτικά και χρησιμοποιεί καλύτερα το εργατικό δυναμικό.
6. Η ανεργία πρέπει να επηρεάσει το νέο στην εκλογή του επαγγέλματός του.
7. Το ελληνικό κράτος οφείλει να δημιουργήσει ίσες ευκαιρίες εξέλιξης σ' όλους τους νέους και ιδιαίτερα στους μη προνομιούχους.
8. Η ελληνική πολιτεία πρέπει να βελτιώσει ποιοτικά και ποσοτικά την εκπαίδευση και παράλληλα να δημιουργήσει νέες θέσεις εργασίας για τους νέους.
9. Οι νεοέλληνες πρέπει ν' αλλάξουν νοοτροπία, δηλαδή να πάψουν να υποτιμούν τα χειρωνακτικά επαγγέλματα και να στρέφονται μόνο στις επιστήμες και στις διοικητικές θέσεις.
10. Η στροφή προς τα τεχνικά επαγγέλματα είναι μια λύση για την ανεργία στην Ελλάδα.
11. Το ελληνικό κράτος πρέπει ν' ανοίξει νέους τομείς οικονομικής δράσης. Συγκεκριμένα μπορεί να πετύχει την επιστημονική ιχθυοκαλλιέργεια, την επιστημονικοποίηση της κτηνοτροφίας, τη χρησιμοποίηση των συγχρόνων μηχανών στη γεωργία, την επέκταση της ανθολογίας, την κατασκευή μεγάλων δημοσίων παραγωγικών έργων.
12. Η ελληνική πολιτεία οφείλει να αξιοποιήσει τις γυναίκες που κρύβουν σημαντική παραγωγικότητα και παράλληλα να δημιουργήσει νέες θέσεις εργασίας για τις γυναίκες.
13. Η ανεργία των γυναικών μπορεί ν' αντιμετωπιστεί με την ειδίκευσή τους σε επαγγέλματα που παίζουν ουσιαστικό ρόλο στην παραγωγή.
14. Ο Οργανισμός Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού (Ο.Α.Ε.Δ.) πρέπει να συνεχίσει και να διευρύνει τα προγράμματά του για επιδότηση νέων θέσεων εργασίας. Να καταβάλλει επιδόματα ανεργίας. Να βρίσκει εργασία σε άνεργους. Να παρέχει επαγγελματική εκπαίδευση απ' τις σχολές ταχύρρυθμης εκπαίδευσης. Να παρέχει επαγγελματικό προσανατολισμό στους νέους.

ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ

Μια αναντίρρητη πραγματικότητα διαφαίνεται πίσω από τη συνοπτική εξέταση των οικονομικών εξελίξεων της απασχόλησης και της ανεργίας στα χρόνια μετά την πτώση της δικτατορίας. Η κάμψη στην οικονομική δραστηριότητα δεν επεκτείνεται μόνο στους δείκτες αλλά και στην πορεία της απασχόλησης και της ανεργίας.

Οι προοπτικές για την εξέλιξη στην αγορά εργασίας είναι συνυφασμένες με την πορεία της ανάπτυξης. Εφόσον συνεχιστεί η στασιμότητα, ιδιαίτερα σε ορισμένους σημαντικούς κλάδους όπου απασχολείται η πλειοψηφία του αστικού – ημιαστικού εργατικού δυναμικού, το πρόβλημα της ανεργίας – που έχει ήδη αρχίσει να γίνεται αισθητό – θα πάρει επικίνδυνες διαστάσεις.

Ένα αναπτυξιακό πρόγραμμα με το συγκερασμό των ιδιωτικών και δημόσιων επενδύσεων και σε συνδυασμό πάντα με μια γενικότερη οικονομική σταθερότητα, θα συντελέσει στην αναστροφή της απαισιόδοξης προοπτικής ως προς τις μελλοντικές εξελίξεις στην αγορά εργασίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΚΑΙ ΑΝΕΡΓΙΑ

Η Εργασία ικανοποιεί πολλές ανάγκες, ικανοποιεί την ανάγκη του ατόμου να χρησιμοποιήσει τις ικανότητές του και να συμμετάσχει στη συλλογική εργασία της κοινωνίας. Του παρέχει επίσης το δικαίωμα να αξιώνει ένα μέρος από το κοινωνικό προϊόν, ώστε να μπορεί να συντηρεί τον εαυτό του και την οικογένειά του. Από τη σκοπιά, πάλι της κοινότητας, η εργασία είναι απαραίτητη για την επιβίωση και την πρόοδο του πολιτισμού.

Κατά την μακραίωνη ιστορία του, ο άνθρωπος έπρεπε να παλέψει σκληρά για να εξασφαλίσει από τη γη τα απαραίτητα για τη ζωή του, πράγμα το οποίο πετύχαινε με ελάχιστα μέσα και για αρκετό χρονικό διάστημα. Χωρίς τα μέσα που παρέχει η τεχνολογία, η απόδοση της γης είναι τόσο πενιχρή, ώστε η επιβίωση να είναι δύσκολη, με αποτέλεσμα ο πληθυσμός που εξαρτάται από αυτήν να μειώνεται, αναπόφευκτα. Όλα τα αγαθά που καταναλώνει ο άνθρωπος προέρχονται από προσπάθειες που έχει κάνει για να μεταμορφώσει τη φύση. Ακόμη και οι πιο απλές τροφές, όπως το σιτάρι, οι πατάτες και οι καρποί των δέντρων, έχουν δημιουργηθεί με τεχνητή επιλογή και ο άνθρωπος πρέπει να το προστατεύει από τον ανταγωνισμό των φυτών που βρίσκονται σε φυσική κατάσταση.

Υπολογίζεται ότι, αν η ανθρωπότητα εξαφανιζόταν από προσώπου γης, το σιτάρι θα παραμεριζόταν από διάφορα αγριόχορτα σε διάστημα μικρότερο από ένα τέταρτο του αιώνα. Την ίδια τύχη θα είχαν και τα άλλα σιτηρά, τα σπυροφόρα δέντρα και τα κατοικίδια ζώα.

3.α. ΟΙ ΑΛΛΑΓΕΣ ΣΤΟΝ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑ ΤΟΥ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ

Στις παραδοσιακές κοινωνίες, όπου η παραγωγικότητα της εργασίας στον αγροτικό τομέα είναι πολύ χαμηλή, ουσιαστικά ολόκληρος ο πληθυσμός πρέπει να απασχολείται στις αγροκαλλιέργειες. Καθώς αναπτύσσεται μια χώρα, αποκτά μεγαλύτερη ικανότητα για εξασφάλιση της διατροφής των κατοίκων της, με αποτέλεσμα να απαιτείται όλο και μικρότερο ποσοστό απασχολούμενων στις αγροτικές εργασίες. Όταν η παραγωγικότητα φθάσει σε ένα ορισμένο επίπεδο, η ζήτηση για αγαθά πρωτογενούς παραγωγής (δηλ. αγροτικά προϊόντα) παρουσιάζει κάμψη, σε σχέση με τη ζήτηση άλλων αγαθών, όπως των ειδών ρουχισμού, της κατοικίας και των βιομηχανικών αγαθών.

Η παραγωγή αγαθών αυτού του τομέα, του δευτερογενούς, όπως ονομάζεται, οργανώνεται στα εργοστάσια και παρουσιάζει εκπληκτική ανάπτυξη. Καθώς η ζήτηση για άλλα βιομηχανικά αγαθά αυξάνεται και παραμένει υψηλή, η απασχόληση στον δευτερογενή τομέα βρίσκεται και αυτή σε υψηλά επίπεδα.

Υπάρχει επίσης και ένας τρίτος τομέας απασχόλησης, ο τριτογενής, ή ο τομέας των υπηρεσιών, ο οποίος περιλαμβάνει το εμπόριο, την εκπαίδευση, τη διοίκηση, την επιστημονική έρευνα, την ιατρική περίθαλψη, τις τέχνες, τον τουρισμό καθώς και άλλες ασχολίες που πραγματοποιούνται έξω από τον χώρο των εργοστασίων. Επειδή η τεχνική

πρόοδος σε αυτόν τον τομέα είναι ασήμαντη, σε σύγκριση με τον πρωτογενή και δευτερογενή τομέα, απαιτείται μεγάλος αριθμός ατόμων για την κάλυψη των δραστηριοτήτων του.

Οι ριζικές μεταβολές που έχουν σημειωθεί στον τομέα της απασχόλησης, κατά τη διαδικασία της οικονομικής ανάπτυξης, φαίνονται από τα στατιστικά δεδομένα της απασχόλησης στον πρωτογενή, τον δευτερογενή και τον τριτογενή τομέα. Έχει υπολογισθεί ότι το 1800 στη Γαλλία, το 80% του εργαζομένου πληθυσμού ήταν απασχολημένο στη γεωργία, ενώ το αντίστοιχο ποσοστό για το έτος 1970 είχε πέσει το 13%.

Στις Ηνωμένες Πολιτείες, το 1820, περίπου το 72% του εργατικού δυναμικού ήταν απασχολημένο στη γεωργία, ενώ το αντίστοιχο ποσοστό για το 1978 είχε πέσει στο 4%. Αυτό, φυσικά, σημαίνει ότι πραγματοποιήθηκε μια σημαντική μετακίνηση εργαζομένων από τον πρωτογενή στον δευτερογενή και τριτογενή τομέα. Έχει υπολογιστεί ότι στη Γαλλία το 1800 ο τομέας αυτός απασχολούσε μόνο το 10% των εργαζομένων, ενώ το 1970 το αντίστοιχο ποσοστό ήταν περίπου 47%. Στις Ηνωμένες Πολιτείες, η απασχόληση στον τριτογενή τομέα, από 15% του εργαζομένου πληθυσμού το 1820, έφθασε στο 65% το 1970. Τα παραδείγματα του πίνακα που ακολουθεί παρουσιάζουν τα συγκρίσιμα ποσοστά στις Ηνωμένες Πολιτείες, στη Γαλλία και σε άλλες χώρες.

Στην Ινδία ή στην Τουρκία σήμερα, όπως συνέβαινε άλλοτε στη Γαλλία και στις Ηνωμένες Πολιτείες, πρέπει οι τρεις από τους τέσσερις ανθρώπους να απασχολούνται στη γεωργία, προκειμένου να επιβιώσουν οι πληθυσμοί των χωρών αυτών.

Αυτό δεν σημαίνει ότι δεν υπάρχει ανάγκη να αναπτυχθεί ο τριτογενής τομέας ακόμη και στις πολύ φτωχές χώρες. Πάντα υπάρχουν διάφορες εκδηλώσεις και γιορτές (στην Ινδία κηδείες) που απαιτούν δραστηριότητες άσχετες με τη διατροφή του πληθυσμού. Υπάρχουν επίσης οι τέχνες και φυσικά, υπάρχουν οι αδήριτες ανάγκες της διοίκησης και των υπηρεσιών για την εφαρμογή του νόμου.

3.β. ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΑΝΕΡΓΙΑ

Η μεγάλη μείωση της απασχόλησης στον πρωτογενή τομέα είναι ένα από το πιο σημαντικά φαινόμενα της σύγχρονης ιστορίας. Οι άνθρωποι που εγκαταλείπουν τη γη δεν είναι μόνο υποχρεωμένοι να χρησιμοποιούν άλλα μέσα για τη συντήρησή τους, αλλά και αλλάζουν τόπο διαμονής και τρόπο ζωής, και όλα αυτά στο σύντομο χρονικό διάστημα μιας ανθρώπινης ζωής. Πολλά εκατομμύρια άνθρωποι έχουν μετακινηθεί από τις αγροτικές περιοχές στις αστικο - βιομηχανικές. Για ένα μεγάλο χρονικό διάστημα, η μετακίνηση αυτή έγινε κυρίως προς τα εργοστάσια. Ακόμη και μέχρι το 1930 μπορούσε κανείς να φανταστεί ότι ο κόσμος του μέλλοντος θα ήταν ένα τεράστιο εργοστάσιο.

Σήμερα, είναι πια φανερό ότι, παρ' όλο που η παραγωγή των εργοστασίων εξακολούθησε να αυξάνεται, δεν έγινε το ίδιο και με την απασχόληση στα εργοστάσια.

Στις Ηνωμένες Πολιτείες, η αύξηση του ποσοστού απασχόλησης στον δευτερογενή τομέα έφθασε στο αποκορύφωμά της από το 1920 μέχρι το 1970, με συμμετοχή του ενός τρίτου περίπου του εργατικού δυναμικού και από τότε παρατηρείται αύξηση της απασχόλησης στον τριτογενή τομέα. Η τεχνολογική πρόοδος θα είχε οδηγήσει σε ανεργία ή θα είχε επιφέρει μεγάλη μείωση των ωρών εργασίας αν δεν υπήρχε αυτή η ανάπτυξη του

τριτογενούς τομέα.

Από τότε που άρχισε η βιομηχανική επανάσταση, οι άνθρωποι δεν ξεπέρασαν τον φόβο τους ότι τα καινούργια μηχανήματα θα έφερναν ανεργία. Ο φόβος αυτός είναι μια φυσική αντίδραση του ανθρώπου, που βλέπει να τον αντικαθιστά η μηχανή στην εργασία του. Ο φόβος αυτός οδήγησε σε βίαιες επιθέσεις κατά της εκμηχάνισης της παραγωγής, όπως π.χ. στην Αγγλία τον 18ο και στις αρχές του 19ου αιώνα. Σήμερα είναι πια φανερό ότι αυτός ο φόβος για την τεχνολογική ανεργία είναι υπερβολικός.

Για να καταλάβουμε την επίδραση που έχει η τεχνολογική πρόοδος στην απασχόληση είναι απαραίτητο να ξεχωρίσουμε δύο είδη τέτοιας προόδου. Πρώτα – πρώτα υπάρχει αυτό που θα μπορούσε να ονομαστεί εντατική πρόοδος και που έχει σχέση με την αύξηση της παραγωγικότητας στην εκμετάλλευση της φύσης από τον άνθρωπο. Στη γεωργία, λόγω χάρη, η πρόοδος αυτή έχει σχέση με κάθε τεχνική που βοηθά στην παραγωγή προϊόντων από τη γη σε μικρότερο χρονικό διάστημα ανά εργάτη. Η εντατική πρόοδος, προφανώς, προκαλεί μείωση των απασχολουμένων.

Υπάρχει, όμως, και ένα άλλο είδος προόδου, η επονομαζόμενη εκτατική πρόοδος, που αφορά στη μεγαλύτερη δυνατή εκμετάλλευση της φύσης. Έτσι, η ανακάλυψη πρώτων υλών διευρύνει το πλαίσιο της οικονομίας, και η βιομηχανική ανάπτυξη, που βασίζεται σε αυτό, δημιουργεί καινούργιες μορφές απασχόλησης. Η εφεύρεση, επίσης, ενός καινούργιου προϊόντος, όπως το αυτοκίνητο και το ραδιόφωνο, φέρνει το ίδιο αποτέλεσμα.

Έχει υπολογισθεί ότι στη Γαλλία περισσότεροι από 1.000.000 άνθρωποι ζουν από το αυτοκίνητο, είτε ως εργάτες στα εργοστάσια, είτε ως μηχανικοί στα συνεργεία, είτε ως οδηγοί.

Η εντατική πρόοδος επιτρέπει στον άνθρωπο να ικανοποιήσει τις ανάγκες του με λιγότερη εργασία. Από την άλλη μεριά, η εκτατική πρόοδος ικανοποιεί ανάγκες που δεν υπήρχαν ή δεν είχαν ικανοποιηθεί παλαιότερα, και επομένως δημιουργεί καινούργια επαγγέλματα. Τα δύο αυτά είδη προόδου, όμως, δεν εξισορροπούν αυτόματα το ένα το άλλο. Σε οικονομίες με χαμηλό επίπεδο ανάπτυξης, η τεχνολογική πρόοδος στη γεωργία μπορεί να επιτρέψει στον πληθυσμό να καταναλώνει περισσότερο τρόφιμα.

Στις πιο ανεπτυγμένες όμως οικονομίες, όπου ήδη το βιοτικό επίπεδο είναι αρκετά υψηλό, το ίδιο επίσης είδος προόδου δεν θα οδηγήσει σε αύξηση της κατανάλωσης τροφίμων. Στην περίπτωση αυτή, το τελικό αποτέλεσμα μπορεί να είναι η υπεραφθονία, με χαμηλότερες τιμές στα αγροτικά προϊόντα και ανέργους στον γεωργικό τομέα.

Σε περιόδους που χαρακτηρίζονται από γενική τεχνολογική πρόοδο, η απασχόληση είναι πιθανό να εμφανίζει αστάθεια, επειδή είναι απαραίτητο να προσαρμοστεί η παραγωγή στη μεταβαλλόμενη ζήτηση της αγοράς.

Η κατανάλωση των πρωτογενών, ή αγροτικών προϊόντων φθάνει, σταδιακά, σε ένα επίπεδο κορεσμού. Η κατανάλωση των βιομηχανικών προϊόντων περνάει από μια φάση αύξησης και ύστερα από μια φάση σχετικής κάμψης, εκτός αν εμφανιστούν στην αγορά καινούργια προϊόντα τα οποία ασκούν την εκτατική επίδραση που αναφέραμε παραπάνω. Μολοταύτα, το μεγαλύτερο μέρος του εργατικού δυναμικού που απελευθερώνεται από τους άλλους τομείς, λόγω της τεχνολογικής προόδου, απορροφάται από τον τριτογενή τομέα. Μακροπρόθεσμα, μπορούμε να πούμε ότι η απασχόληση, στο σύνολό της, δεν παρουσιάζει κάμψη λόγω της τεχνολογικής προόδου. Είναι εύκολο να αποδειχθεί ότι στις

**Ιστορικές μεταβολές στην κατανομή της απασχόλησης
μεταξύ των 3 τομέων της παραγωγής (ποσοστό συνολ. εργατ. δυναμικού)**

	πρωτογενής τομέας*	δευτερογενής τομέας**	τριτογενής τομέας***
Γαλλία			
1800	80	10	10
1856	53	24	23
1901	42	30	28
1936	37	30	33
1959	24	38	38
1967	16	39	45
1970	13,3	39,7	47
1980	8,8	35,9	55,3
Ηνωμένες Πολιτείες			
1820	73	12	15
1850	64	18	18
1900	38	28	34
1940	18	34	48
1960	9,1	34,2	56,7
1967	5,5	33,4	61,1
1970	4	31	65
1980	3,6	30,6	65,8
Τουρκία			
1927	82	8	10
1935	82	8	10
1950	85	7	8
1968	73	11	16
1980	60,4	16,3	23,3
Σουηδία			
1965	12	42	46
1969	8,8	40,3	50,9
1980	5,6	32,2	62,2
Ινδία			
1901	72	12	16
1967	72	14	14
Ιαπωνία			
1920	54	25	21
1940	44	30	26
1950	48	27	25
1967	23	34	43
1980	10,4	35,3	54,3
Μεγάλη Βρετανία			
1881	13	50	37
1921	10	47	43
1938	5	44	51
1950	4	50	46
1967	5	54	41
1969	1,7	47,0	51,3
1980	2,6	38,0	59,4

* Απασχόληση στη γεωργία και κτηνοτροφία.

** Απασχόληση στη μεταποίηση.

*** Απασχόληση στο εμπόριο, στην εκπαίδευση, διοίκηση και άλλες δραστηριότητες που δεν περιλαμβάνονται στον πρωτογενή και δευτερογενή τομέα.

πλούσιες χώρες ούτε το μέγεθος του εργατικού δυναμικού ούτε ο αριθμός των ωρών εβδομαδιαίας εργασίας έχουν παρουσιάσει τάσεις μείωσης στα τελευταία 50 χρόνια. Υπήρξαν, βέβαια οικονομικές κρίσεις που είχαν ως αποτέλεσμα τη δημιουργία ανεργίας, αλλά τελικά οι άνεργοι απορροφήθηκαν από διάφορους άλλους τομείς απασχόλησης. Σε μια δυναμική οικονομία πρέπει να υπάρχει η δυνατότητα μετακίνησης του εργατικού δυναμικού, ώστε η τεχνολογική πρόοδος προκαλεί μείωση της προσφοράς εργασίας σε έναν τομέα, το πλεονάζον εργατικό δυναμικό να μπορεί να απορροφηθεί από κάποιον άλλο τομέα.

Αυτοί, όμως, που αναγκάζονται από τα πράγματα να μετακινηθούν σε άλλους τομείς απασχόλησης δεν βρίσκουν καθόλου ευχάριστη αυτή την κατάσταση, που αναπόφευκτα συνδέεται με κάποιο βαθμό ανεργίας ή υποαπασχόλησης.

3.γ. ΜΕΤΡΗΣΗ ΤΗΣ ΑΝΕΡΓΙΑΣ

Ο ορισμός της ανεργίας φαίνεται αρκετά απλός: είναι η κατάσταση κατά την οποία υπάρχουν άνθρωποι χωρίς δουλειά. Ο στατιστικολόγος, όμως, δυσκολεύεται να δώσει έναν ακριβή ορισμό της ανεργίας. Ο ορισμός που χρησιμοποιήθηκε για τη συλλογή στατιστικών στοιχείων στις Ηνωμένες Πολιτείες και σε άλλες αναπτυγμένες χώρες θεωρεί άνεργο όποιον είναι ικανός για εργασία, αναζητεί δραστήρια δουλειά, αλλά παρ' όλα αυτά δεν βρίσκει.

Για να θεωρηθεί άνεργο ένα άτομο, με την παραπάνω έννοια, πρέπει να είναι ενεργό μέλος του εργατικού δυναμικού και να ζητάει εργασία. Οι φοιτητές και οι νοικοκυρές εκτελούν εργασία, αλλά δεν θεωρούνται εργαζόμενοι, εκτός αν πληρώνονται. Με το ίδιο κριτήριο, δεν θεωρούνται άνεργοι, εκτός αν ψάχουν δραστήρια για έμμισθη εργασία. Κάθε άτομο που, για λόγους ανικανότητας ή δειλίας, δεν έχει προσπαθήσει να βρει δουλειά – ακόμη και αν έχει υποβάλει αίτηση απλώς και μόνο σε ένα δημόσιο γραφείο ευρέσεως εργασίας – δεν θα υπολογίζεται στα στατιστικά στοιχεία της ανεργίας. Υπάρχει μια κατηγορία νέων που εγκαταλείπουν το σχολείο ή το πανεπιστήμιο και που δεν βρίσκουν δουλειές ανάλογες με την εκπαίδευσή τους. Σε μερικές χώρες η κυβέρνηση τους αναγνωρίζει ως ανέργους και προσπαθεί να τους βοηθήσει.

3.δ. ΥΠΟΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ

Εκτός από την πολύ συγκεκριμένη κατηγορία ανέργων, υπάρχει μια ολόκληρη κλίμακα διαβάθμισης των μη απασχολούμενων και των υποαπασχολούμενων. Μέχρι πρόσφατα δεν ήταν ξεκάθαρος ο διαχωρισμός ανάμεσα στην ανεργία και τη μη απασχόληση. Πολλά άτομα δεν είχαν απασχόληση, πιο συχνά, υποαπασχολούνταν – δηλαδή, δούλευαν εδώ κι εκεί για ένα διάστημα ωρών, ημερών ή μηνών, χωρίς όπως κάποια σύμβαση εργασίας. Σε περιόδους, επίσης που επικρατούσαν δυσμενείς καιρικές συνθήκες, πολλοί ημερομίσθιοι εργάτες γης έμεναν χωρίς δουλειά και χωρίς να τους προσφέρεται από πουθενά καμιά βοήθεια. Στους αργοτικούς τομείς πολλών χωρών φαίνεται να υπάρχει ένας σημαντικό αριθμός ατόμων που χαρακτηρίζονται υποαπασχολούμενα γιατί δεν

έχουν τακτική εργασία ακόμη και αν αποτελούν μέρος του εργατικού δυναμικού.

Η μέτρηση της μερικής ανεργίας δεν είναι τόσο δύσκολη όσο φαίνεται και αρκετές χώρες καταφέρνουν να την πραγματοποιούν. Το 1964, όταν το ποσοστό ανεργίας στη Σουηδία ήταν 1,6%, η ακούσια μερική ανεργία αντιπροσώπευε άλλο 1,4%. Η Ιταλία κατατάσσει στους ανέργους, εκείνοι τα άτομα που στην εβδομάδα της έρευνας είχαν δουλέψει λιγότερο από 33 ώρες. Όταν το ποσοστό της ανεργίας στην Ιταλία ήταν 3,4% το 1964, τα άτομα αυτά αντιπροσώπευαν άλλο 1,7%. Στη Δυτική Γερμανία, τα άτομα που δουλεύουν μέχρι 25 ώρες την εβδομάδα και επιθυμούν περισσότερες ώρες εργασίας κατατάσσονται στους ανέργους. Στις Ηνωμένες Πολιτείες, οι εργαζόμενοι που βρίσκονταν σε καθεστώς μερικής ανεργίας υπολογίζονταν σε 2.443.000 το 1970, ενώ οι τελείως άνεργοι υπολογίζονταν σε 4.088.000. Στην Ιαπωνία μόνον 590.000 άτομα (περίπου το 1% του εργατικού δυναμικού) λογαριάζονταν στους ανέργους το 1968, αλλά 1.496.000 εργαζόμενοι επιθυμούσαν να βρουν μερική απασχόληση και 1.768.000 έψαχναν να βρουν τακτική απασχόληση.

Στις σύγχρονες βιομηχανικές κοινωνίες, οι στατιστικές, μερικές φορές αποκρύπτουν σημαντικά ποσοστά ανεργίας ή υποαπασχόλησης. Και αυτό γιατί οι άνεργοι μπορεί να στέλνονται σε εργοστάσια, όπου δεν είναι απαραίτητοι και δεν έχουν αρκετή δουλειά να κάνουν. Σε μια ανταγωνιστική οικονομία, κάθε εταιρεία ή επιχείρηση θα έχει ένα κίνητρο για να κρατήσει τις δραστηριότητές της σε τέτοιο επίπεδο ώστε να είναι κερδοφόρες, πράγμα που τείνει να μειώσει την πρόσληψη και τη διατήρηση πλεονάζοντος αριθμού εργατών. Αλλά όπου οι επιχειρήσεις χρηματοδοτούνται ή ανήκουν στο κράτος, είναι απαραίτητο να αναπτυχθεί διοικητικός και πολιτικός έλεγχος, ώστε να μπορεί η εργασία να είναι αποδοτική και να προάγει το δημόσιο συμφέρον. Ο έλεγχος αυτός δεν μπορεί να λειτουργήσει τόσο αποτελεσματικά για την αύξηση της αποδοτικότητας, όσο ο έλεγχος της οικονομίας που στηρίζεται στα κίνητρα κέρδους. Αυτό συμβαίνει γιατί ο έλεγχος στην πρώτη περίπτωση, συχνά, είναι μεροληπτικός, ακανόνιστος ή υπόκειται στην παρέμβαση των ομάδων πίεσης, πολιτικών ή γραφειοκρατών.

Από τη δεκαετία του 1950, οι κομμουνιστικές χώρες της Ευρώπης ασχολούνται σοβαρά με το πρόβλημα της αποδοτικής εκμετάλλευσης των κοινωνικοποιημένων επιχειρήσεων. Οι προγραμματιστές και οι οικονομολόγοι αυτών των χωρών έχουν παραδεχθεί ότι οι επιχειρήσεις που δεν υπόκεινται στις πιέσεις της αγοράς αντιμετωπίζουν δυσκολίες στο να προσαρμόσουν την παραγωγή τους στις ανάγκες των καταναλωτών και συνεπώς, στο να εκπονήσουν το βέλτιστο πρόγραμμα εργασίας και να αυξήσουν την αποδοτικότητα του εργατικού τους δυναμικού. Η ανεργία και η υποαπασχόληση είναι δυνατόν να μειωθούν σε εθνική κλίμακα, ακόμη και ως το σημείο μιας φαινομενικής στενότητας εργασίας, ενώ συγχρόνως μπορεί να επιτραπεί σε σημαντικό ποσοστό κακής απασχόλησης, που χαρακτηρίζεται από έλλειψη αποδοτικότητας.

3.ε. ΤΑ ΠΟΣΟΣΤΑ ΤΗΣ ΑΝΕΡΓΙΑΣ

Κατά τη διάρκεια της μεγάλης οικονομικής ύφεσης στη δεκαετία του 1930, η ανεργία στις Δυτικές καπιταλιστικές χώρες έφθασε σε πολύ υψηλά επίπεδα. Στις Ηνωμένες Πολιτείες, το ποσοστό των ανέργων το 1933 σύμφωνα με τις κυβερνητικές στατιστι-

κές, έφθασε τα 25% του εργατικού δυναμικού. Στη Σουηδία, η ανεργία έφθασε δύο φορές στα 25% – μια το 1921 και άλλη μια το 1931. Στη Μεγάλη Βρετανία, το ποσοστό ξεπέρασε, στα δύο αυτά χρόνια, το 15%. Από τον Β' Παγκόσμιο πόλεμο και μετά, τα ποσοστά της ανεργίας υπήρξαν πάντα πολύ χαμηλότερα από τα επίπεδα που θα χαρακτηρίζαμε καταστροφικά.

Στις Ηνωμένες Πολιτείες ήταν υψηλότερα απ' ό,τι στις άλλες βιομηχανικές χώρες: στη δεκαετία του 1960, η ανεργία στις ΗΠΑ κυμάνθηκε μεταξύ 6,7% το 1961, και 3,5% το 1969. Στη Σουηδία, από το 1960 ως το 1970, η ανεργία παρέμεινε κάτω από 2,5%. Στη Γαλλία, την ίδια χρονική περίοδο, η ανεργία ξεπέρασε το 2% μόνο μια φορά. (Οι αριθμοί αυτοί δεν απόλυτα συγκρίσιμοι ανάμεσα στις διάφορες χώρες, γιατί υπάρχουν διαφορές στον τρόπο που μετράται η ανεργία από χώρα σε χώρα). Στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας και στην Ελβετία, η ανεργία ήταν τόσο χαμηλή ώστε να θεωρείται αμελητέα, ενώ τρεις χώρες εισήγαγαν μεγάλες ποσότητες εργατικού δυναμικού. Σ' αυτές η καθαρή μετανάστευση μέσα σε 10 χρόνια έφθασε τα 3.000.000 άτομα, περίπου, στη Δυτική Γερμανία, 2.500.000 στη Γαλλία και 500.000 στην Ελβετία. Στην Ιαπωνία, η ανεργία έπεσε από 1,8% το 1955 σε ποσοστό μικρότερο από 1 εκατοστιαία μονάδα κατά το μεγαλύτερο μέρος της δεκαετίας του 1960.

Ακόμη και όταν το συνολικό ποσοστό της ανεργίας είναι χαμηλό, η ανεργία δεν παύει να είναι σοβαρό κοινωνικό πρόβλημα, γιατί οι επιπτώσεις της δεν είναι οι ίδιες για όλες τις κατηγορίες των εργαζομένων. Ενώ μερικοί μπορεί να βρίσκονται μόνο προσωρινά χωρίς δουλειά ή να μετακινούνται από το ένα επάγγελμα στο άλλο, άλλοι μπορεί να βρίσκονται χωρίς απασχόληση για μεγάλα χρονικά διαστήματα.

Οι στατιστικές που δημοσιεύουν οι περισσότερες χώρες δεν κάνουν διάκριση ανάμεσα σε κατηγορίες ανέργων. Η Στατιστική Υπηρεσία Εργασίας των Ηνωμένων Πολιτειών, παρ' όλα αυτά, έχει μελετήσει σε βάθος τις επιπτώσεις της ανεργίας. Οι αριθμοί που δίνει δείχνουν ότι υπάρχουν πιο πολλές γυναίκες άνεργες απ' ό,τι άνδρες, πιο πολλοί ανήλικοι άνεργοι απ' ό,τι ενήλικοι και πολλά άτομα άνεργα χωρίς μόρφωση ή ειδικές ικανότητες απ' ό,τι μορωμένα άτομα. Ετσι, το 1964, όταν το συνολικό ποσοστό της ανεργίας ήταν 5,2%, το ποσοστό για τους άνδρες με λιγότερα από πέντε χρόνια σχολικής εκπαίδευσης ήταν 6,4%. Η διαφορά ανάμεσα στα δύο αυτά ποσοστά ήταν πολύ μικρότερη το 1950, πράγμα που φανερώνει ότι ο 1964 είχαν περιοριστεί οι δυνατότητες εύρεσης εργασίας για τα άτομα που είχαν χαμηλή μόρφωση. Οι νέγροι στις Ηνωμένες Πολιτείες υποφέρουν πιο πολύ από την ανεργία απ' ό,τι οι λευκοί. Το 1970, το ποσοστό των ανέργων νέγων εφήβων ήταν 31,1%, ενώ το αντίστοιχο ποσοστό των λευκών εφήβων ήταν 13,6% το ποσοστό για τους νέγρους ενήλικους ήταν 7,3% ενώ το αντίστοιχο για τους λευκούς ήταν 4%. Τέλος, για τις νέγρες το ποσοστό ήταν 9,3%, ενώ για τις λευκές ήταν 5,4%.

Η πιο οδυνηρή ανεργία, από προσωπική ή οικογενειακή σκοπιά, είναι αυτή που συνεχίζεται για μεγάλο χρονικό διάστημα. Το 1970, από το σύνολο των ανέργων στις ΗΠΑ, 16% είχαν μείνει χωρίς δουλειά τουλάχιστον επί 15 εβδομάδες και 6% τουλάχιστον επί 27 εβδομάδες, οι μεσήλικοι εργάτες και οι νέγροι αντιπροσώπευαν ένα δυσανάλογο μεγάλο ποσοστό ανάμεσα σ' αυτούς που έμεναν πολύν καιρό χωρίς δουλειά.

Σε όλες τις βιομηχανικά ανεπτυγμένες χώρες, οι κυβερνήσεις σήμερα συγκεντρώνουν όλο και περισσότερες πληροφορίες σχετικά με το εργατικό δυναμικό. Οπως και αν είναι,

οι συνοπτικές στατιστικές δεν μπορούν να εμφανίσουν ικανοποιητικά ολόκληρο το φάσμα των προβλημάτων της απασχόλησης.

Μερικοί εργαζόμενοι παραμένουν στο ίδιο επάγγελμα, στον ίδιο κλάδο, ακόμη και στην ίδια εταιρεία, για δεκαετίες, ενώ άλλοι αλλάζουν συχνά επάγγελμα. Μερικοί εργάζονται ταυτόχρονα σε περισσότερα από ένα επαγγέλματα. Άλλοι έχουν εποχιακά επαγγέλματα. Μερικοί εργάζονται μόνο λίγες ώρες το μήνα, ενώ άλλοι μπορεί να εργαστούν 60 ή και 65 ώρες την εβδομάδα. Μερικοί περνούν από διάφορα επαγγέλματα ψάχνοντας γι' αυτό που θα τους είναι πιο ευχάριστο και θα τους εξασφαλίσει καλύτερες αποδοχές.

Ενας σημαντικός αριθμός ατόμων δεν μπορεί εύκολα να θεωρηθεί μέρος ή όχι του εργατικού δυναμικού. Πολλοί από αυτούς που βρίσκονται έξω από το ενεργό εργατικό δυναμικό θα μπορούσαν να απορροφηθούν αν υπήρχαν διαθέσιμα επαγγέλματα ή αν ήταν δυνατόν να τους δοθεί κάποια βοήθεια για να αποκτήσουν τα προσόντα που απαιτούνται για ορισμένες εργασίες. Αυτό το είδος της κρυφής ανεργίας μπορεί να αποδειχθεί πιο σοβαρό από τη φανερή ανεργία, αν η στενότητα στην εξεύρεση εργασίας συνδυάζεται με προσωπικά και κοινωνικά προβλήματα.

3.ζ. ΠΗΓΕΣ ΚΑΙ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΗΣ ΑΝΕΡΓΙΑΣ

Η Εθνική Στατιστική Υπηρεσία της Ελλάδας (Ε.Σ.Υ.Ε.) και ο Οργανισμός Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού (Ο.Α.Ε.Δ.) αποτελούν τις δύο βασικές πηγές στατιστικής παρακολούθησης της ανεργίας και ειδικότερα της ανεργίας των νέων.

Ι. Η ανεργία βάσει στοιχείων Ο.Α.Ε.Δ.

Ο Ο.Α.Ε.Δ. με βάση την υπάρχουσα νομοθεσία δεν δίνει ορισμό του ανέργου παρά μόνο σε σχέση με την ασφάλιση κατά της ανεργίας. Έτσι, "άνεργος θεωρείται εκείνος όστις μετά την λήξιν της σχέσεως εργασίας δεν εύρε νέαν απασχόλησιν, εξηρητημένην ή μη". Εξαιρούνται τα άτομα, που υπηρετούν στις Ενοπλες Δυνάμεις, τα συμβοηθούντα άτομα στην οικογενειακή εκμετάλλευση, οι κρατούμενοι και φυλακισμένοι και τέλος, άτομα που εκπαιδεύονται σ' επαγγελματική σχολή ή σε πρακτική εξάσκηση χωρίς σχέση εργασίας.

Δικαίωμα εγγραφής στον Ο.Α.Ε.Δ. έχουν τα άτομα, που ζητούν μισθωτή απασχόληση (εξαρτημένη εργασία) και δεν εργάζονται.

Η στατιστική παρακολούθηση της ανεργίας και ιδιαίτερα της ανεργίας των νέων με βάση τα στοιχεία του Ο.Α.Ε.Δ. είναι ανεπαρκής και τα στοιχεία που υπάρχουν υποεκτιμούν την ανεργία αυτής της κατηγορίας του εργατικού δυναμικού.

Η υποεκτίμηση της ανεργίας των νέων, βάσει στοιχείων του Ο.Α.Ε.Δ, οφείλεται στους εξής τρεις βασικά λόγους:

- α. Ο Ο.Α.Ε.Δ. έχοντας προσανατολίσει το ενδιαφέρον του, για αρκετά χρόνια, μόνο σ' ένα μέρος της αγοράς εργασίας, δηλαδή βασικά στα επαγγέλματα του δευτερογενή τομέα και σ' ένα μικρό μέρος του τριτογενή τομέα, δεν ασκούσε καμιά έλξη στην κατηγορία εκείνη των ανέργων νέων που δεν ενδιαφερόντουσαν γι' αυτά.

β. Οι προϋποθέσεις για τη λήψη κάποιου επιδόματος ανεργίας από τον Ο.Α.Ε.Δ., αποκλείουν το νεοεισερχόμενο στην αγορά εργασίας, ο δε δικαιούμενος πρέπει να έχει ασχοληθεί έναν ορισμένο χρόνο τουλάχιστον, και να είναι ασφαλισμένος κατά της ανεργίας τα δύο προηγούμενα της πρώτης επιδότησης χρόνια. Τέλος,

γ. αν αυτό συνδυαστεί με την αδυναμία παρέμβασης του Ο.Α.Ε.Δ. στον τομέα των τοποθετήσεων στην αγορά εργασίας συμπεραίνεται ότι ο άνεργος νέος δεν είχε κανένα κίνητρο ν' αναζητήσει εργασία μέσω των υπηρεσιών του Ο.Α.Ε.Δ. και να εγγραφεί σαν άνεργος.

Η μη εγγραφή και αναζήτηση εργασίας από τους νέους μέσω των γραφείων του Ο.Α.Ε.Δ. προκύπτει και από τα στοιχεία της έρευνας – απασχόλησης, που στο σύνολο των 64.000 ανέργων ηλικίας 15 – 24 ετών, μόνο 1.404 ζήτησαν εργασία, μέσα στο 1981, μέσω του Ο.Α.Ε.Δ., δηλαδή ποσοστό 2,2%.

Μερικές αξιόλογες παρατηρήσεις, για τη σχέση Ο.Α.Ε.Δ. και ανέργων νέων, εξετάζονται επίσης από τον πίνακα 1. Ετσι, στο σύνολο των ανέργων που γράφονται στον Ο.Α.Ε.Δ., οι άνεργοι κάτω των 25 ετών είναι μόνο ένα ποσοστό γύρω στα 16% στο 1977. Το ποσοστό είναι περίπου 12% στο 1981, παρά το γεγονός ότι τα τελευταία χρόνια η κατάσταση απασχόλησης των νέων έχει χειροτερέψει. Στο σύνολο των γραμμένων ανέργων οι άνδρες υπερέχουν κατά πολύ των γυναικών. Για την ομάδα ηλικιών κάτω των 19 ετών η υπεροχή αυτή είναι μικρή, ενώ στην ομάδα ηλικιών 20 – 24 ετών που αναζητούν δουλειά μέσω του Ο.Α.Ε.Δ. οι γυναίκες υπερέχουν των ανδρών. Τα ιδιαίτερα υψηλά ποσοστά ανεργίας των γυναικών της συγκεκριμένης ομάδας ηλικιών εξηγούν, βασικά αυτό το φαινόμενο.

Η βελτίωση των υπηρεσιών απασχόλησης του Ο.Α.Ε.Δ., ο αναπροσανατολισμός των δραστηριοτήτων του στο βαθμό που διευρύνει την παρέμβασή του στην αγορά εργασίας, τέλος τα προγράμματα ειδικά για τους νέους, βελτιώνουν σημαντικά τη σχέση Ο.Α.Ε.Δ. και ανέργου νέου.

ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΜΗΝΟΣ ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ '92

Απασχολούμενο Εργατικό Δυναμικό	40000	
Εγγραφές	536	Από τους οποίους βάση του Ν. 1545 άνδρες: 8 γυναίκες: 11 Σύνολο: 19
Υπόλοιπο ανέργων	άνδρες: 1863 γυναίκες: 1478 Σύνολο: 3341	Από τους οποίους βάση του Ν. 1545 άνδρες: 62 γυναίκες: 119 Σύνολο: 181
Από το υπόλοιπο ποιος αριθμός των επιδοτούμενων ανέργων	άνδρες: 1090 γυναίκες: 713 Σύνολο: 1803	Από τους οποίους σε παράταση του άρθρου 6 άνδρες: 73 γυναίκες: 89 Σύνολο: 162
Υπόλοιπο κενών θέσεων	-----	Από τους οποίους νεοεισερχόμενοι επιδοτούμενοι άνδρες: 10 γυναίκες: 16 Σύνολο: 26
Απολυθέντες	528	εποχιακή
πάλι προσλήψεις	-----	10
τοποθετήσεις	-----	862

ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΜΗΝΟΣ ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ '92

Απασχολούμενο Εργατικό Δυναμικό	40000	
Εγγραφές	402	Από τους οποίους βάση του Ν. 1545 άνδρες: 9 γυναίκες: 2 Σύνολο: 11
Υπόλοιπο ανέργων	άνδρες: 1664 γυναίκες: 1249 Σύνολο: 2913	Από τους οποίους βάση του Ν. 1545 άνδρες: 66 γυναίκες: 106 Σύνολο: 172
Από το υπόλοιπο ποιος αριθμός των επιδοτούμενων ανέργων	άνδρες: 1053 γυναίκες: 585 Σύνολο: 1638	Από τους οποίους σε παράταση του άρθρου 6 άνδρες: -- γυναίκες: --
Υπόλοιπο κενών θέσεων	-----	Από τους οποίους νεοεισερχόμενοι επιδοτούμενοι άνδρες: 13 γυναίκες: 16 Σύνολο: 29
Απολυθέντες	169	εποχιακή
πάλι προσλήψεις	1	-----
τοποθετήσεις	632	-----

II. Η ανεργία βάσει στοιχείων Ε.Σ.Υ.Ε. Έρευνα – Απασχόλησης

Η Ε.Σ.Υ.Ε. παρέχει, μέσω της έρευνας – απασχόλησης, από το 1974 και μετά, στοιχεία για την ανεργία και την ανεργία των νέων.

Την περίοδο 1974 – 80 η έρευνα κάλυπτε μόνο τις αστικές και ημιαστικές περιοχές της χώρας και διεξαγόταν τέσσερις φορές το χρόνο. Από το 1981 η έρευνα καλύπτει όλη τη χώρα.

Σύμφωνα με τον ορισμό της Ε.Σ.Υ.Ε. "άνεργοι θεωρούνται οι ηλικίας 14 ετών και άνω μη εργασθέντες" (ως μη εργασθέντες θεωρούνται και τα συμβοηθούμενα μέλη, τα οποία εργάστηκαν κατά την εβδομάδα αναφοράς λιγότερο από 12 ώρες και δεν έχουν μια κανονική εργασία) και μη έχοντας μια κανονική εργασία κατά την εβδομάδα αναφοράς, οι οποίοι ανήκουν σε μια από τις κατωτέρω κατηγορίες:

α. Ζητούσαν εργασία κατά την εβδομάδα αναφοράς την οποία και μπορούσαν να αναλάβουν όταν τους προσφερόταν.

β. Ζητούσαν εργασία πριν από την εβδομάδα αναφοράς και διέκοψαν προσωρινά τις ενέργειές του, λόγω ολιγοήμερης ασθένειας ή κακοκαιρίας ή αναμονής ανάληψης εργασίας που βρέθηκε, ή αναμονής αποτελεσμάτων προηγούμενων ενεργειών για ανεύρεση εργασίας, ή τέλος επειδή δε βρέθηκε σχετική εργασία γι' αυτούς στην περιοχή τους με την προϋπόθεση, ότι και κατά την εβδομάδα αναφοράς επιθυμούσαν εργασία και μπορούσαν (εκτός της περίπτωσης της ολιγοήμερης ασθένειας) να αναλάβουν αυτήν αμέσως μόλις τους προσφερόταν.

γ. Διέκοψαν προσωρινά (όχι πέρα του μήνα) την απασχόλησή τους χωρίς να αμείβονται κατά το χρονικό αυτό διάστημα, λόγω διακοπής από τον εργοδότη τους των εργασιών στις οποίες απασχολούνται, για λόγους όμως ανεξάρτητους της θέλησής τους (π.χ. γενική κάμψη εργασιών κ.λ.π.).

Παρά το γεγονός, ότι δεν είναι στο αντικείμενο αυτής της εργασίας, η κριτική παρουσίαση των πηγών και των δεικτών ανεργίας κρίνεται μεθολογικά αναγκαίο να αναφερθεί, ότι τα στοιχεία της έρευνας – απασχόλησης είναι περισσότερο αντιπροσωπευτικά.

Πρέπει, όμως, να τονιστεί, ότι η έρευνα στοχεύει περισσότερο στην διερεύνηση του μεγέθους και της δομής της απασχόλησης, παρά της ανεργίας, ο δε ορισμός παρά την ευρύτητά του έχει επηρεαστεί από την δυσκολία που υπάρχει στο να διαχωριστούν, στην ελληνική πραγματικότητα, με ακρίβεια, ανεργία και υποαπασχόληση.

III. Η μέτρηση της ανεργίας βάσει των στοιχείων της απογραφής πληθυσμού

Σύμφωνα με τον ορισμό των απογραφών 1961 και 1971 "άνεργοι θεωρούνται τα άτομα εκείνα τα οποία εγράφησαν λιγότερο από 10 ώρες ή τα άτομα τα οποία δεν εργάστηκαν καθόλου στην διάρκεια της προηγούμενης από την απογραφή εβδομάδα και δήλωσαν στον απογραφέα ότι ζητούν απασχόληση".

Επειδή η απογραφή πληθυσμού γίνεται κάθε 10 χρόνια και η καθυστέρηση στην επεξεργασία των στοιχείων είναι πολύ μεγάλη, η πηγή αυτή ελάχιστα συμβάλλει, τόσο στην παρακολούθηση της ανεργίας, όσο και στην επεξεργασία μιας συγκεκριμένης πολιτικής αντιμετώπισης του προβλήματος της ανεργίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΕΠΙΛΟΓΗΣ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΟΣ

Το ενδιαφέρον για την εκπαίδευση και την αγωγή δεν πρέπει ποτέ να σταματά με την απόλυση του μαθητή από το Σχολείο, γιατί αυτό θα έθετε σε κίνδυνο όλες τις προηγούμενες φροντίδες της αγωγής και της εκπαιδευσεως.

Κάθε χρόνο και στο τέλος περίπου του σχολικού έτους, όλο και μας σπρώχνει η έγνοια για το τι θα γίνουν τα παιδιά τα οποία θα απολυθούν. Γι' αυτό ρωτάμε και κυρίως συζητούμε με γονείς αλλά και μαθητές, που πρόκειται ν' αφήσουν τα θρανία για το βήμα αυτό της ζωής από το σχολείο προς το νέο τους δρόμο. Προσπαθούμε να μάθουμε, πως σκέπτονται μαθητές και γονείς για το σπουδαίο αυτό ζήτημα της εκλογής του επαγγέλματος. Πως αντιλαμβάνονται την σπουδαία αυτή απόφαση, ποιο είναι το νόημά της και ως προς ποιο σημείο αναμετρούν την σοβαρότητα της εκλογής για τον ένα ή τον άλλο δρόμο. Αν υποπεύονται περισσότερο ή λιγότερο τις συνέπειες της καλής ή της κακής εκλογής. Ποιες αιτίες κυριαρχούν στην εκλογή και αν υπάρχει συνείδηση των απαιτήσεων του επαγγέλματος και κυρίως αν υπάρχει κι έστω και σε υποτυπώδη κατάσταση, η συνείδηση ότι υπάρχουν παράγοντες, όπως η κλίση, οι ικανότητες, η προσαρμοστική δύναμη, που σύμφωνα με τους οποίους αν εκλέγεται ένα επάγγελμα μπορεί να είναι πλούσιο σε απόδοση από κάθε πλευρά.

Στον τόπο μας το πρόβλημα τις αντικειμενικής εκλογής του επαγγέλματος έμεινε τέλεια έξω από την προσοχή μας και μόλις τελευταία αρχίζουμε να το υποπευόμαστε. Δεν πρόκειται εδώ με τις σύντομες παρατηρήσεις μας να δώσουμε λύσεις στο πρόβλημα, παρά σκοπός μας είναι να επιστήσουμε την προσοχή των γονέων στην σοβαρότητα του ζητήματος, διότι αυτοί παίζουν τον πιο σπουδαίο ρόλο στην εκλογή του επαγγέλματος των παιδιών τους και στους ώμους τους πέφτει πράγματι η βασική ευθύνη του προβλήματος.

Θα προσπαθήσουμε να κάνουμε συνειδητό το πρόβλημα και θα καταπολεμήσουμε, διαπιστώνοντας από την παρατήρηση, πολλές αδυναμίες τους, που ασκούν μια σημαντική επιρροή στην απόφαση της εκλογής της σταδιοδρομίας των νέων, στην απόφαση για την επιτυχία ή την αποτυχία στη ζωή τους.

I.

Το επάγγελμα είναι εσωτερική τάση προς ένα έργο για το οποίο θεωρεί κανένας τον εαυτό του κατάλληλο. Μ' άλλα πάλι λόγια, αυτό σημαίνει το δόσιμο σε μια σκόπιμη, συνειδητή, προγραμματική, σταθερή εργασία, η οποία να ανταποκρίνεται προς τις ψυχοβιολογικές κλίσεις, ιδιότητες και ικανότητες του ανθρώπου, και να εναρμονίζεται με τον κόσμο των αξιών, της οποίας θα πρέπει να πραγματοποιήσει ο φορέας του επαγγέλματος.

Η σημασία της εκλογής του επαγγέλματος είναι εξαιρετικά σημαντική. Η εκλογή είναι το πιο σπουδαίο από κάθε άλλο πράγμα στη ζωή του ανθρώπου. Εκλογή επαγγέλματος, είτε κάποιος ερευνητής του προβλήματος, είναι εκλογή ζωής. Αυτή ορίζει και την όλη

ανάπτυξη της προσωπικότητας της ανθρώπου και είναι πάλι τόσο πηγή ευτυχίας, όσο και δυστυχίας. Η επαγγελματική εργασία μας ασκεί μια ειδική επίδραση στο χαρακτήρα μας. Το επάγγελμα είναι μια σπουδαία και μοναδική δυνατότητα, όπως πιστοποιούν ερευνητές, της σημασίας και της ψυχολογίας του επαγγέλματος στον άνθρωπο, για να βρει ή να χάσει τον εαυτό του ολότελα. Το επάγγελμα δεν είναι μόνο μέσον υλικής συντηρήσεως, αλλά πέρα απ' αυτό είναι και μορφή ζωής. Γίνεται το κέντρο των σκέψεων και των πράξεων του ανθρώπου, είναι δόσιμο και αφοσίωση σ' αυτόν του πιο καλού που έχει ο άνθρωπος. Γι' αυτό και η εκλογή του είναι ένα βήμα μεγάλων διαστάσεων.

Η απόφαση εκλογής επαγγέλματος είναι μια απόφαση εκλογής τρόπου ζωής και περιβάλλοντος. Το επάγγελμα ασκεί λοιπόν μια θετική ή αρνητική επίδραση στον φορέα του. Η θετική επίδραση προϋποθέτει την ταιριαστή εκλογή επαγγέλματος, την εναρμόνιση ψυχο – μυϊκών δυνάμεων του φορέα του με τις απαιτήσεις του επαγγέλματος κι όταν συμβαίνει αυτό τότε το επάγγελμα γίνεται πηγή δύναμης που αποκρούει και υπερνικά κάθε αντιξοότητα στη ζωή, μας παρέχει το πιο σταθερό θεμέλιο για μια χαρούμενη και ευτυχισμένη ζωή. "Μόνο τότε η ζωή μας έχει νόημα και εκπληρώνεται η ανθρώπινη αποστολή της".

Όταν δεν υπάρχει η θετική αυτή εναρμόνιση ανάμεσα στο "είναι" μας και στο επάγγελμά μας, τότε τη θέση της ευτυχίας την παίρνει η δυστυχία, το διπλό σχίσσιμο του εαυτού μας και η αγωνία μας ανάμεσα στην εσωτερική μας αναζήτηση και στην εξωτερική πίεση του επαγγέλματος. Και το επάγγελμα τότε γίνεται φορτίο δυσβάσταχτο και η εργασία τυραννία, το μέλλον χωρίς νόημα και η ζωής μας αποτυχημένη. Η εργασία, η οποία γίνεται με βία, είναι το πιο πνιγρό βασάνισμα, γιατί τίποτε δεν είναι τόσο τρομερό, όσο κάθε μέρα από το πρωί έως το βράδυ να κάνεις κάτι που εναντιώνεται μέσα σου. Μια τέτοια εργασία γίνεται πηγή απογοητεύσεων, δυσθυμιών, εκνευρισμών, συναισθημάτων μειονεξίας, νευρώσεων, που φτάνουν ως τις πιο βαριές διαταραχές του οργανισμού και της ψυχής.

II.

Το άτομο που ακολουθεί έναν επαγγελματικό δρόμο, ο οποίος δεν ανταποκρίνεται στις δυνατότητες και στις ικανότητές του, χάνει το ενδιαφέρον της ζωής, την ζωτικότητα, αισθάνεται τον εαυτό του έρημο, αηδιασμένο και μια βαριά πίκρα τον κατέχει. Κι αυτήν την καθημερινή βαριά και πικραμένη διάθεσή του την σκορπά στους γύρω τους, στους συνεργάτες του, στους συναδέλφους του, στους υφισταμένους ή και στους προϊσταμένους του και στην οικογένειά του. Το δηλητήριο ξεχύνεται προς όλες τις κατευθύνσεις και η ενέργειά του από ατομικής και ύστερα από κοινωνικής πλευράς είναι αρκετά εκτεταμένη, όσο και αν δεν είναι και τόσο ολοφάνερη. Ωστόσο πάντα είναι σταθερή και βέβαια η ζημιά που επέρχεται και αισθητός ο αντίκτυπος και η διάβρωση στην εθνική οικονομία και στην ευημερία του συνόλου.

Η εκλογή του επαγγέλματος δεν είναι ένα ζήτημα, που αφορά μόνο το άτομο και την οικογένεια, παρά η επίδρασή της απλώνεται θετικά ή αρνητικά και πιο πέρα, σε ολόκληρη την πολιτεία, στο πεπρωμένο του λαού. Από την πετυχημένη εκλογή του επαγγέλματος εξαρτάται η κοινωνική σταθερότητα μιας πολιτείας. Μια πολιτεία είναι τόσο πιο στα-

θερή, όσο πιο πολύ είναι διαφοροποιημένα επαγγελματικά τα μέλη της. Όσο πιο πολλοί κατάλληλοι άνθρωποι δεν βρίσκονται στην κατάλληλη θέση, τόσο πιο αδύνατη είναι η πολιτεία, τόσο πιο φτωχός και καταπιεσμένος ο λαός.

Επομένως το επάγγελμα είναι ένα βασικό και κεντρικό σημείο, στο οποίο συναντώνται το προσωπικό πεπρωμένο και το πεπρωμένο της πολιτείας. Η πλούσια επαγγελματική διαφοροποίηση των πολιτών μιας πολιτείας και η ταιριαστή εκλογή του επαγγέλματος προσπορίζει στην πολιτεία σταθερότητα. Αποκλείει την επαγγελματική μαζοποίηση και προφυλάσσει από κάθε είδος δημαγωγικής εκμεταλλεύσεως και επαγγελματικής δυσαρέσκειας, αιτίες που προκαλούν τις μαζικές κινήσεις, τις εξτρεμιστικές τάσεις και τις επαναστάσεις.

Είναι παρατηρημένο από τους κοινωνιολόγους, πως οι ταξικές επαναστάσεις προήλθαν από πυρήνες της ασταθεροποιητής επαγγελματικά και δυσαρεστημένης μαζικής εργατικής τάξεως. Όπως πάλι είναι πιστοποιημένο από τους ψυχολόγους, ότι οι πόλεμοι, εκτός από τους απελευθερωτικούς και τους αμυντικούς, έχουν τις πιο βαθιές τους ρίζες στην επαγγελματική δυσαρέσκεια των μαζών. Η θετική λοιπόν ή η αρνητική εκλογή του επαγγέλματος επηρεάζει αρκετά την οικονομική, κοινωνική και πολιτική ζωή του τόπου, τόσο εσωτερικά όσο και εξωτερικά, γι' αυτό και κοινωνική σταθερότητα και σωστή εκλογή του επαγγέλματος φαίνεται να είναι στενά συνδεδεμένα.

III.

Η εκλογή του επαγγέλματος σύμφωνα με τις παρατηρήσεις μας ρυθμίζεται συνήθως από τυχαία περιστατικά ή από εντελώς εξωτερικές επιδράσεις, από υποκειμενικότητα ή ματαιοδοξία των γονέως, από το πνεύμα της εποχής, τη μόδα. Ακόμα οι γονείς παρασύρονται από τις επιθυμίες των τέκνων τους, οι οποίες δεν ανταποκρίνονται σε εσωτερικές τάσεις, σε ικανότητες και ιδιότητες επαγγελματικής προσαρμογής των ψυχοβιολογικών λειτουργιών τους.

Η εκλογή του επαγγέλματος είναι ένα δύσκολο ζήτημα. Το πρόβλημα γίνεται πιο δύσκολο, γιατί πρέπει κυρίως ν' αποφασισθεί και να λυθεί κατά την εποχή της εφηβικής ηλικίας, κατά την περίοδο της εσωτερικής αστάθειας του νέου, εποχή των κρίσεων και των σωματικών ενοχλήσεων, καταστάσεων οι οποίες δυσκολεύουν και τον έφηβο όσο και το σπίτι, για να πάρει αντικειμενική θέση και μετρημένη απόφαση απέναντι του προβλήματος.

Ο έφηβος την εποχή, που πρόκειται να εκλέξει το επάγγελμά του, βρίσκεται ακόμα στο στάδιο της αναπτύξεως, στερείται πείρας και προβλεπτικότητας, χρωματίζει τα διάφορα επαγγέλματα κατά ιδιότυπο τρόπο και υπόκειται σε υποβολές. Δεν μπορεί να έχει μια θεώρηση του κόσμου, γιατί όλα βρίσκονται σ' αυτή την ηλικία "εν ρευστή κατάσταση". Ο ίδιος δεν έχει σαφή είδηση και γνώση του εαυτού του. Γενικεύει τη φτωχή πείρα του και κρίνει και αξιοποιεί κατά υποκειμενικό τρόπο. Παίρνει αποφάσεις χωρίς να έχει συνείδηση των διαστάσεων και του βάθους αυτών που αποφάσισε. Δεν ξέρει τι θα πει χρόνια και χρόνια, μια ζωή ολόκληρη, ν' ασκείς ένα επάγγελμα. Επειτα πάλι ο έφηβος βρίσκεται σ' εκείνο το στάδιο της ηλικίας του, που δεν διαχωρίζει κατά σαφή τρόπο το τι είναι απλή ασχολία και τι σοβαρή εργασία. Κι ακόμη δεν βλέπει καθαρά τη σοβαρότητα της ζωής,

που παίρνει επάνω της η εργασία.

Όλα αυτά είναι αιτίες, για να παρασύρουν τους γονείς ή τους νέους στην εκλογή αντιθέτων δρόμων προς τις σωματικές και πνευματικές ικανότητες, προς ψυχικές προδιαθέσεις των εφήβων.

Επειτα πάλι επιδρούν πολύ στην απόφαση της εκλογής της σταδιοδρομίας προκαταλήψεις ή παλιές αντιλήψεις, πλανερές παραστάσεις και φαινομενικές αξίες. Απ' αυτές τις αιτίες εκπορεύεται η πλάνη μιας έντονης διάθεσης περιφρονήσεως προς ορισμένα επαγγέλματα, όσο κι αν αυτά τα τελευταία χρόνια φαίνεται ίσως κάπως ν' αλλάξουν τα πράγματα σχετικά με την κατάταξή τους μέσα στην επαγγελματική κλίμακα. Κατά κανόνα τα χειρωνακτικά επαγγέλματα περιφρονούνται, όσο κι αν ύστερα από μια καλή μάθηση της τέχνης και από μια καλή και ευσυνείδητη εργασία η εξάσκηση αυτών των επαγγελμάτων τοποθετεί τους φορείς τους επάνω σε μια "χρυσή βάση".

Υπάρχουν πάλι αντίθετα άλλοι επαγγελματικοί δρόμοι, που υπερτιμούνται από τους γονείς, οι οποίοι δεν βλέπουν, πως κάτω από την εξωτερική φαινομενική λαμπρότητα κρύβεται πολλή δυστυχία, απατώνται από την "λάμπουσαν πενίαν".

Δεν λαμβάνεται καθόλου υπόψη η οικογενειακή παράδοση. Κατ' αρχήν ο πατέρας δε θέλει να κάνει το παιδί του ό,τι ήταν αυτός. Αποφεύγει να το οδηγήσει στο δρόμο του δικού του επαγγέλματος, να του δώσει την πείρα του, τις γνώσεις του, την εργασία του. Συνήθως κατ' ασυνείδητο τρόπο τείνουν οι γονείς να υπερεκτιμούν τις δυσκολίες του επαγγέλματός τους κι έτσι αποτρέπουν τα παιδιά τους από νωρίς, από το δικό τους επάγγελμα, με την απαισιόδοξη στάση που παίρνουν απέναντί του, με την ψυχρότητα με την οποία εκτελούν την εργασία τους. Το παιδί βλέπει ότι ο πατέρας του με πόνο, κόπο και στενοχώρια γυρίζει από την εργασία στο σπίτι, ακούει να κατηγορεί το επάγγελμα. Δεν υποπτευόμαστε την σημασία της επαγγελματικής οικογενειακής παράδοσης, τόσο από ατομικής όσο και εθνικής και κοινωνικής απόψεως. Η συνηθισμένη εχθρότητα και η αποστροφή μας προς το ίδιο το επάγγελμά μας ίσως να οφείλεται ως ένα σημείο στην τάση, την οποία έχουμε για αλλαγή έστω και "επί τα χείρω".

Πολλές φορές γονείς αφήνουν διαθήκη, ή κατάρα και ανάθεμα στα παιδιά τους να μην ακολουθήσουν το επάγγελμά τους. Και δεν παρατηρείται το φαινόμενο αυτό της άρνησης σε εκείνους που έχουν ασήμαντα επαγγέλματα, φτωχά και αφανή, αλλά σε εκείνους που έχουν επαγγέλματα, τα οποία περιβάλλονται με κοινωνική εκτίμηση ή ανήκουν στο παδί της επιστήμης ή και στα προσοδοφόρα. Ανάμεσα στις αιτίες, που προκαλούν πολλές φορές την απέχθεια προς το επάγγελμα, το οποίο ζήσαμε τριανταπέντε ή σαράντα και περισσότερα χρόνια της ζωής μας, η βασική είναι ασφαλώς η αποτυχημένη εκλογή, γι' αυτό και πολλές φορές θέλουμε να κάνουμε το παιδί μας εκείνο που δεν γίναμε εμείς. Θέλουμε ίσως ασυνείδητα να ικανοποιήσουμε κάποιες δικές μας κλίσεις, που έμειναν ακαλλιέργητες ή κάποια ατομική φιλοδοξία μας ή και συνηθέστερα, την ματαιοδοξία μας. Δεν λαμβάνουμε υπόψη μας, πως το παιδί πρέπει να γίνει εκείνο που αυτό είναι, ό,τι ανταποκρίνεται στο φυσικό του. Δεν είναι εύκολο και τόσο που νομίζουμε για να αλλάξουμε τους ανθρώπους, να αποτρέπουμε από το φυσικό τους τα παιδιά μας. Κι όταν γίνεται αυτό, τότε οι άνθρωποι αυτήν την εκτροπή την πληρώνουν στην ζωή τους με μια φοβερή δυσαρμονία ανάμεσα σε αυτούς και στην εργασία τους, με εσωτερική δυστυχία, αφού αντικρύζουν την εργασία τους ως αγγαρεία, όσο κι αν μερικές φορές εξωτερικά παρου-

σιάζονται ευτυχισμένοι ή καλοαμειβόμενοι.

Είναι πάλι πλάνη και ματαιοπονία και ανυπολόγιστη και πολλαπλή ζημιά, εκείνο που γίνεται από πολλούς γονείς, οι οποίοι προσπαθούν με κάθε μέσον να βιάζουν τα παιδιά τους προς υψηλούς κι ανηφορικούς, ανώτερους πολύ των δυνάμεών τους δρόμους, ενώ αυτά στερούνται των κοινών ψυχοπνευματικών ικανοτήτων.

Από την άλλη πάλι πλευρά στεναχωρείται κανένας και λυπάται πολύ, όταν διαπιστώνει, πως υπάρχουν γονείς, οι οποίοι δεν αντιλαμβάνονται τις ικανότητες του παιδιού τους, δεν παίρνουν καν είδηση πόσο προικισμένα είναι τα παιδιά τους, και τ' αποσύρουν από το σχολείο ή πάλι πως άλλοι αναγκάζονται να μην τα "στείλουν πάρα πάνω", από οικονομικούς λόγους.

Η εκλογή της επαγγελματικής σταδιοδρομίας των νέων επηρεάζεται ακόμη από υποβολές φίλων, συγγενών, καθηγητών, συμμαθητών, από το πνεύμα της εποχής και κυρίως από αντιλήψεις, που είναι βαθεία ριζωμένες στον συναισθηματικό και στον φανταστικό κόσμο των παιδιών και των γονέων, παρά από την ψυχρή και αντικειμενική σκέψη. Στηρίζονται περισσότερο στην προκατάληψη παρά στην κρίση. Ακόμη επιδρούν και μερικές ασύνειδες αιτίες κι επάνω από όλα η "τύχη" παίζει τις περισσότερες φορές τον πιο σπουδαίο ρόλο.

IV.

Γενικά παρατηρεί κανένας, πως η εκλογή του επαγγέλματος κυριαρχείται από παράγοντες, οι οποίοι μπορούν να χαρακτηρισθούν ως επουσιώδεις. Δηλαδή η εκλογή του επαγγέλματος, σχεδόν στο σύνολο, δεν είναι αποτέλεσμα φροντισμένης πραγματικής κι αδιαφιλονίκητης περίσκεψης, η οποία θα ανταποκρίνετο στη σπουδαιότητα της σημασίας του προβλήματος.

Οι γονείς οδηγούνται από τυχαία περιστατικά ή εξωτερικές επιδράσεις, από υποκειμενικότητα και πολλές φορές από ματαιοδοξία. Διαπιστώνεται με ευκολία, πως η οικογένεια δεν είναι σε θέση να καθοδηγήσει ή να βοηθήσει στη λύση του προβλήματος. Ωστόσο η εκλογή του επαγγέλματος είναι καθ' εαυτό έργο και δικαίωμα κατά πρώτο λόγο της οικογένειας, διότι το παιδί δεν είναι σε μεγάλο μέτρο ικανό, στο στάδιο αυτό της ηλικίας, στο οποίο του τυχαίνει να εκλέξει το επάγγελμά του, να βοηθήσει τον εαυτό του. Δεν μπορεί να δει στην ορθή προέκτασή τους τις ανάγκες, τις προσπάθειες του, τις επιθυμίες και τις λαχτάρες του και να πάρει τη σωστή απέναντί τους θέση. Κι ακόμη, πιο λίγο μπορεί να εκτιμήσει όπως πρέπει το ταλέντο του, τις ικανότητές του. Κι αν ακόμη μπορούσε ν' αποκτήσει την αναγκαία και σαφή γνώση των εσωτερικών ανησυχιών του, δεν θα ήταν δυνατόν να βοηθήθει, γιατί δεν έχει γνώση του βάθους και του κύκλου του περιεχομένου του επαγγέλματος, των απαιτήσεών του και της τεχνικής ανάπτυξης.

Το σχολείο επίσης, όσο κι αν δεν του πέφτει ο πρωταρχικός λόγος για την εκλογή του επαγγέλματος των μαθητών του, γιατί το καθ' εαυτό καθήκον του είναι να ετοιμάσει καλά το νέο, δεν είναι σε θέση από πολλές αιτίες να δώσει ίσως και υπό ορισμένες προϋποθέσεις, που κι αυτές δεν υπάρχουν σε μας, μερικά στοιχεία επαγγελματικού προσανατολισμού.

Η αδυναμία της οικογένειας και του σχολείου και η έλλειψη συστηματικής πρόνοιας οδήγησαν αλλού, σε νέες λύσεις. Ίδρυσαν ένα πλήθος ειδικών επιστημονικών κέντρων και

ινστιτούτων για την θεωρητική μελέτη των σχετικών ζητημάτων και έχουν οργανωθεί αντίστοιχες υπηρεσίες για τις ψυχολογικές και άλλες εξετάσεις και την παροχή συμβούλων στις οικογένειες και στους έφηβους.

Στον τόπο μας δεν έχουμε τίποτε βέβαια απ' αυτά. Δεν έχουμε όμως ούτε συνείδηση αυτής της έλλειψης και της ανάγκης της διαφοροποίησης των επαγγελμάτων και της αναπτύξεώς τους. Χρειάζεται να δημιουργηθεί πρώτα στην οικογένεια η βαθιά συνείδηση, πως την εκλογή του επαγγέλματος δεν πρέπει να την ορίζουν εξωτερικές και τυχαίες συμπτώσεις, που αποτέλεσμά τους είναι η συχνή επαγγελματική αποτυχία σ' όλους τους βαθμούς και τις αποχρώσεις, παρά η μετρημένη εκτίμηση της ουσίας των πραγμάτων.

Θα πρέπει να λαμβάνονται οποσδήποτε υπόψη για την εκλογή του επαγγέλματος τρεις βασικοί όροι: Η κλίση, έπειτα οι ικανότητες, που μπορεί αυτές να είναι και του μέσου όρου, γιατί ο άνθρωπος έχει τέτοιες για περισσότερα επαγγέλματα, και οι εξωτερικοί παράγοντες, δηλαδή η οικονομική κατάσταση, η γεωγραφική θέση και το περιβάλλον (ανθρώπων και πραγμάτων). Με μια μετρημένη εξέταση και σύνθεση αυτών θα ικανοποιούνται όσο το δυνατόν περισσότερες έμφυτες και επίκτητες, εσωτερικές και εξωτερικές ανάγκες.

Ωστόσο, η εργασία της συστηματικής προετοιμασίας και βοήθειας του νέου για τον επαγγελματικό προσανατολισμό του προβάλλει σοβαρές απαιτήσεις στον καθοδηγητή του. Θα πρέπει αυτός να είναι σε θέση να διακρίνει τον κόσμο των αξιών του νέου, την ατομικότητά του, τις κλίσεις και ικανότητες και τους λοιπούς εξωτερικούς παράγοντες κι από την άλλη πλευρά να γνωρίζει καλά το περιεχόμενο και την ουσία του ενός ή του άλλου επαγγελματικού κλάδου, ώστε να είναι δυνατή η εναρμόνιση του κόσμου των αξιών του νέου με τις αξίες του επαγγέλματος, οι οποίες πρέπει να πραγματοποιηθούν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

ΑΝΕΡΓΙΑ, ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΕΙΑ

5.α. Ανεργία και Εγκληματικότητα

Το ποσοστό των ανέργων στην Ελλάδα σε σχέση με το εργατικό δυναμικό ανερχόταν το 1984 σε 8,1% και το 1985, σύμφωνα με εκτιμήσεις, σε 8,5%. Στα επίσημα στοιχεία του Οργανισμού Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού (Ο.Α.Ε.Δ.), συμπεριλαμβάνονται ως άνεργοι μόνο αυτοί που είναι εγγεγραμμένοι, χωρίς να υπολογίζονται και τα υπόλοιπα μέλη της οικογένειάς τους, δηλαδή σύζυγος και παιδιά που θίγονται άμεσα από την ανεργία και αντιμετωπίζουν οικονομικά, κοινωνικά και ψυχολογικά προβλήματα.

Το μέγεθος των ψυχοκοινωνικών επιβαρύνσεων που επιφέρει η ανεργία, εξαρτάται κατά πρώτιστο λόγο από τη σπουδαιότητα και την ηθική υπόσταση που δίνει η κάθε κοινωνία στην Εργασία.

I. Οι θετικές επιπτώσεις της εργασίας για την προσωπική ολοκλήρωση του ατόμου

Οι ατομικές και κοινωνικές – ψυχολογικές λειτουργίες της εργασίας μπορούν να συνοψισθούν στα παρακάτω:

– Η εμπειρία ότι ο εργαζόμενος είναι κάτοχος ικανοτήτων και γνώσεων, για την ανάθεση και αποπεράτωση μιας συγκεκριμένης εργασίας, είναι μια βασική προϋπόθεση για τη δημιουργία και σταθεροποίηση της προσωπικής του ταυτότητας.

– Με την εργασία, το άτομο αντικειμενοποιεί τις ικανότητές του στον τομέα που εργάζεται και κερδίζει το συναίσθημα της υπευθυνότητας.

– Με την παραγωγή αγαθών και παροχή υπηρεσιών, που είναι απαραίτητα για το κοινωνικό σύνολο, δίνεται η ευχέρεια στον εργαζόμενο να θεωρεί τον εαυτό του χρήσιμο για την κοινωνία.

– Η εργασία προσφέρει στον εργαζόμενο ένα κοινωνικό πλαίσιο προσανατολισμού, που είναι απαραίτητο για την αξιολόγηση του ίδου του εαυτού του.

– Η εργασία δημιουργεί ένα δίκτυο κοινωνικών επαφών που είναι βασική προϋπόθεση για την ανάπτυξη ικανοτήτων συνεργασίας με άλλους.

– Ακόμη, ο ελεύθερος χρόνος επηρεάζεται αρκετά από την εργασία. Η αμοιβή από την εργασία και το περιεχόμενο της εργασίας είναι δύο βασικές προϋποθέσεις για τη διάθεση και χρησιμοποίηση του ελεύθερου χρόνου.

Για να υπολογισθεί το μέγεθος των αρνητικών επιπτώσεων που έχει η απώλεια μιας θέσης εργασίας, πρέπει να ληφθεί υπόψη η άμεση σχέση που υπάρχει μεταξύ εργασίας και αυτοποεποίησης και εργασίας του ελεύθερου χρόνου στην εξέλιξη του ατόμου.

II. Οι αρνητικές επιπτώσεις της ανεργίας στην προσωπική εξέλιξη του ατόμου

Εκτός από την κοινωνική περιθωριοποίηση και την οικονομική φτώχεια στην οποία αθούνται τα άνεργα άτομα, οι ψυχολογικές έρευνες έχουν αποδείξει ότι οι επιπτώσεις της ανεργίας είναι πολλαπλές.

Στο επίπεδο κοινωνικής συμπεριφοράς έχει αποδειχθεί ότι:

- Αυξάνονται και ισχυροποιούνται οι τάσεις αρνητικού χαρακτήρισμού και στιγματισμού διαφόρων πράξεων ως εγκληματικών και ιδιαίτερα των νέων ανθρώπων.
- Αυξάνονται περισσότερο οι μελαγχολίες, οι απόπειρες αυτοκτονιών και η εξάρτηση από ναρκωτικά, αλκοόλ και τις χημικές και φαρμακευτικές ουσίες.
- Αυξάνονται οι εισαγωγές σε ψυχιατρικές κλινικές.
- Παρατηρούνται επιδεινώσεις σε μια σειρά από ψυχικές διαταραχές.

Στα ίδια τα άνεργα άτομα η ανεργία έχει ως αποτέλεσμα:

- Να μειώσει την αυτοπεποίθησή τους, να ελαττώνεται η εμπιστοσύνη τους προς τους άλλους και να αναπτύσσεται η καχυποψία.
- Να αυξάνεται η κοινωνική τους απομόνωση.
- Και τέλος, να θεωρούνται υπεύθυνοι και υπαίτιοι για την ανεργία ακόμη και από τα μέλη της ίδιας της οικογένειάς τους.

Στα μέλη της οικογένειας ανέργων παρατηρούνται συνήθως τα ακόλουθα:

- Αυξάνουν οι οικογενειακές διαμάχες και η απομόνωση από το κοινωνικό περιβάλλον.
- Στα παιδιά των ανέργων δημιουργούνται ανωμαλίες στην ανάπτυξη και εξέλιξή τους (π.χ. αντικοινωνική συμπεριφορά, συναισθηματική αστάθεια, νευρικά συμπτώματα), με αποτέλεσμα να έχετε χαμηλή επίδοση στο σχολείο και προβλήματα επαφής στην οικογένεια (π.χ. ο πατέρας χάνει τη θετική εκτίμηση και το σεβασμό του παιδιού, λόγω της συμπεριφοράς του. Δεν λειτουργεί πλέον ως πρότυπο για μίμηση από το παιδί.

Επίσης η ανεργία δημιουργεί προβλήματα και σ' αυτούς που έχουν μια θέση εργασίας και συνδέονται άμεσα με το φόβο μιας επικείμενης απόλυσης. Ετσι:

- Εντατικοποιείται η πίεση για απόδοση και παραγωγικότητα (νόμος προσφοράς - ζήτησης).
- Αυξάνει η πίεση της ανταγωνιστικότητας, που δημιουργεί διάσπαση στους εργαζόμενους.
- Δεν γίνεται χρήση αδειών, απουσίας λόγω ασθένειας ή άλλων υγειονομικών μέτρων.

Παρ' ότι οι άνεργοι δεν είναι υπεύθυνοι για την ανεργία τους, η πλειοψηφία της "κοινής γνώμης" πιστεύει ότι κύριοι υπεύθυνοι για την ανεργία και την κατάστασή τους είναι αυτοί οι ίδιοι, είτε γιατί δε θέλουν να εργασθούν και δεν κάνουν καμιά προσπάθεια για να βρουν μια θέση εργασίας, είτε γιατί "μειονεκτούν", γεγονός που οδηγεί αναγκαστικά στην απόλυσή τους.

Η συνηθισμένη και καθημερινή αυτή άποψη συγχέει τα αίτια με τα αποτελέσματα της ανεργίας. Το να επιρρίπτονται τέτοιου είδους προσωπικές ευθύνες σε άνεργα άτομα αποτελεί το καταλληλότερο μέσο για την ενίσχυση των αρνητικών ψυχοκοινωνικών επιπτώσεων της ανεργίας, που τα αίτιά της βρίσκονται στην ίδια τη δομή και λειτουργία

του κοινωνικού συστήματος.

Έχει αποδειχθεί ότι όσο αυξάνουν τα ποσοστά ανεργίας, τόσο αυξάνουν και οι προκαταλήψεις έναντι των ανέργων, αλλά και έναντι άλλων "κοινωνικά περιθωριακών ομάδων" (π.χ. αλλοδαποί εργάτες, αλλοδαποί πρόσφυγες, κ.λ.π.).

Σ' αυτό αναμφίβολα συμβάλλουν αποφασιστικά και τα μέσα μαζικής επικοινωνίας.

Για τη σημασία των οικονομικών παραμέτρων και την εξέλιξη της εγκληματικότητας υπάρχουν, μέχρι σήμερα, μόνο ελάχιστα επιστημονικά τεκμηριωμένα ευρήματα. Αυτό ισχύει ιδιαίτερα για τη σχέση που μπορεί να υπάρχει μεταξύ ανεργίας και εγκληματικότητας.

Σύμφωνα με υπολογισμούς, στις ΗΠΑ μια αύξηση του ποσοστού των ανέργων κατά 1% αντιστοιχεί με μian αύξηση του αριθμού των φυλακισθέντων κατά 3.340. Εδώ, όμως οι απόψεις των μελετητών του φαινομένου διαφοροποιούνται. Ενώ ορισμένοι υποστηρίζουν την άποψη ότι η ανεργία σχετίζεται με την αύξηση της εγκληματικότητας, άλλοι βλέπουν την ανεργία ως παράγοντα που μπορεί να έχει θετική επίδραση στην εξέλιξη της εγκληματικότητας (δηλαδή, περιορισμό της εγκληματικότητας), αν το συγκεκριμένο άτομο έχει φόβο ότι θα χάσει κάθε δυνατότητα για ανεύρεση μιας θέσης εργασίας εξαιτίας της αξιόποινης συμπεριφοράς του. Υπέρ της δεύτερης άποψης συνηγορούν επίσης και τα φαινόμενα της εγκληματικότητας ευημερίας.

Εμπειρικές έρευνες εμφανίζουν υψηλά ποσοστά ανέργων "υπόπτων" και ιδιαίτερα νέων ανθρώπων σε σχέση με αδικήματα κατά της περιουσίας μας πληροφορούν περισσότερο για τις διαδικασίες αρνητικού χαρακτηρισμού και εγκληματοποίησης παρά για τα ποσοστά εγκληματικότητας αυτών των ατόμων και μάλιστα όταν είναι γνωστό ότι στατιστικές συγκρούσεις μεταξύ στατιστικής ανεργίας και εγκληματικότητας περιέχουν χαρακτηριστικά στατιστικά και μεθοδολογικά λάθη.

III. Εγκληματικές θεωρίες και ερμηνείες

1. Η κλασική εγκληματολογική θεωρία της ανομίας, όπως αυτή διαμορφώθηκε από τον R.K. Merton (1968), επιζητεί τα αίτια των διαφόρων ποσοστών παρεκκλίνουσας συμπεριφοράς στους υπάρχοντες στόχους, π.χ. κατανάλωση, και στις νόμιμες δυνατότητες της κοινωνίας. Επειδή, όμως, ανεργία σημαίνει αδυναμία πραγμάτωσης του στόχου, αναμένεται σε περιόδους οικονομικής κρίσης, με υψηλό ποσοστό ανεργίας και υποαπασχόλησης να υπάρξει μια συχνότερη εμφάνιση μη κομφορμιστικής αξιόποινης συμπεριφοράς.
2. Οι ωφελμιστικές θεωρίες προσπαθούν να προβλέψουν εγκληματικές συμπεριφορές όταν άνομες ενέργειες σε σύγκριση με έννομες πράξεις θα επιφέρουν περισσότερα οφέλη, αφού ληφθούν υπόψη ο κίνδυνος του κόστους (π.χ. απώλεια της δημοσιοϋπαλληλικής ιδιότητας σε περίπτωση ανακάλυψης) και το ύψος του αναμενόμενου οφέλους (κέρδους). Έτσι, εργαζόμενα και επαγγελματικά ενσωματωμένα άτομα είναι πιο δύσκολο και θα σκεφθούν το αν θα κάνουν κάποια αξιόποινη πράξη με καθοριστικές επιπτώσεις (σε περίπτωση αποκάλυψής της) γι' αυτούς, απ' ότι άτομα άνεργα και κοινωνικά περιθωριοποιημένα, τα οποία δεν έχουν να χάσουν τίποτα. Σε περιόδους, λοιπόν, με υψηλά ποσοστά ανεργίας, όπου ο κίνδυνος απώλειας της θέσης εργασίας

είναι μεγάλος και η θέση εργασίας των εργαζομένων σε σύγκριση με αυτήν των ανέργων εκτιμάται θετικά, αναμένεται να υπάρξει μια μείωση της εγκληματικότητας στους εργαζόμενους σε αντίθεση με τους ανέργους, όπου θα έπρεπε να υπάρχει σύμφωνα με τη θεωρία αυτή μια αύξηση της εγκληματικότητας, αφού με την αύξηση της ανεργίας απειλείται μείωση του νόμιμου εισοδήματός τους.

3. Η θεωρία ελέγχου τονίζει παράλληλα με την πρόσβαση στις νόμιμες δυνατότητες παραγωγικής εργασίας τη σημασία που έχει η επαγγελματική ενσωμάτωση για το "δέσιμο" με άλλες εξωοικογενειακές κοινωνικές ομάδες, δηλαδή, με το σύστημα του ανεπίσημου κοινωνικού ελέγχου. Ιδιαίτερα το μέγεθος του δεσίματος με τους "ενδεδειγμένους άλλους" (π.χ. συναδέλφους), καθώς και δραστηριότητα με παροδοσιακές ενέργειες, θεωρούνται ως παράγοντες που λειτουργούν θετικά για τη μείωση της εγκληματικότητας.
4. Ενώ στις παραπάνω θεωρίες δίνεται μια αιτιολογική ερμηνεία στο ρόλο της ανεργίας, στην εγκληματολογική επιστήμη υπερισχύει, κυρίως, η απόψη σύμφωνα με την οποία η σχέση ανεργίας και εγκληματικότητας δεν είναι σχέση αιτίας – αποτελέσματος, αλλά τόσο η ανεργία, όσο και η εγκληματικότητα σε πολλές περιπτώσεις μπορούν να ενισχυθούν από τις ανωμαλίες της κοινωνικοποιητικής διαδικασίας ή από τις ελλείψεις της προσωπικής δομής. Τέτοιες θεωρίες είναι π.χ. η κοινωνικο-ποιητική θεωρία, οι μαθησιακές θεωρίες, η ψυχανάλυση, κ.ά.
5. Σύμφωνα με τη Lebeling – Arrgoch θεωρία, επιλεκτικές διαδικασίες και επιλεκτικοί μηχανισμοί των τυπικών και άτυπων θεσμών κοινωνικού ελέγχου έχουν ως αποτέλεσμα, οι άνεργοι να διατρέχουν μεγαλύτερο κίνδυνο αποκάλυψης μιας αξιόποινης πράξης, διεκδίκησης της υπόθεσης και εκτέλεσης της απόφασης, που έχει ως αποτέλεσμα να εμφανίζονται αυτοί με υψηλότερα ποσοστά στις στατιστικές της αστυνομίας και της δικαιοσύνης.

Επομένως, υπεύθυνη για τα υψηλά ποσοστά εγκληματικότητας των ανέργων δεν είναι η ανεργία (ή μόνο αυτή), αλλά η επιλεκτική αξιολόγηση και επιλεκτική δίωξη και τιμωρία των ανέργων. Παρά το γεγονός ότι η ανεργία και ιδιαίτερα η ανεργία των νέων περιορίζει αφάνταστα το δίκτυο των κοινωνικών επαφών και δημιουργεί διάφορες "υποκουλτούρες" ανέργων, ο έλεγχος από τους θεσμούς κοινωνικού ελέγχου ενισχύεται και γίνεται πιο εμφανής η εγκληματικότητα των ατόμων μιας τέτοιας "υποκουλτούρας". Αυτό έχει ως επακόλουθο, το "σκοτεινό πεδίο" εγκληματικότητας να είναι πολύ πιο περιορισμένο απ' ό,τι στους μαθητευόμενους ή εργαζόμενους και, κατά συνέπεια, ο αριθμός των ανέργων φυλακισθέντων να είναι πολύ υψηλότερος απ' αυτόν που έχουν μια απασχόληση ή ένα επάγγελμα. Εδώ θα πρέπει να ληφθεί ιδιαίτερα υπόψη και ο μεγάλος κίνδυνος τον οποίο διατρέχουν οι άνεργοι αποφυλακισθέντες να γίνουν υπότροποι και να εισαχθούν ξανά σε σωφρονιστικό κατάστημα. Αυτό όμως, δεν σημαίνει σε καμιά περίπτωση ότι η αιτία της υποτροπής είναι η ανεργία, αλλά ότι με τη συνεχιζόμενη ανεργία χάνεται κάθε δυνατότητα εξεύρεσης μιας θέσης εργασίας, μειώνεται ή χάνεται κάθε ευκαιρία συμμετοχικής διαδικασίας και σταθεροποιούνται ή και ενισχύονται οι αδυναμίες ενσωμάτωσης των ατόμων αυτών στο κοινωνικό σύστημα.

Όπως είπαμε και παραπάνω, η ανεργία δεν είναι "αυτή καθ' εαυτή" η αιτία της παρεκκλίνουσας συμπεριφοράς γενικά και της εγκληματικότητας ειδικότερα, αλλά όλοι

εκείνοι οι αρνητικοί παράγοντες που ενισχύονται από αυτήν. Για τον περιορισμό, λοιπόν, τόσο της παρεκκλίνουσας συμπεριφοράς, όσο και της εγκληματικότητας, το πιο αποτελεσματικό μέτρο θα ήταν, κατά κύριο λόγο, η καταπολέμηση της ανεργίας και κατά δεύτερο λόγο, τα διάφορα άλλα μέτρα (επαγγελματική εκπαίδευση ανέργων γενικά, φυλακισθέντων κ.λ.π.), τα οποία αποδυναμώνουν όλους εκείνους τους παράγοντες που διευκολύνουν την παρεκκλίνουσα συμπεριφορά.

Δυστυχώς, στην Ελλάδα δεν υπάρχουν εμπειρικές έρευνες και μελέτες για το θέμα της ανεργίας και εγκληματικότητας. Επίσης, μέτρα αντιμετώπισης των επιπτώσεων της ανεργίας σε νέους ανέργους και φυλακισμένους, μόλις τώρα αρχίζουν σιγά – σιγά να μπαίνουν σε εφαρμογή.

5.β. Η καπιταλιστική ορθολογική οργάνωση "καταβροχθίζει" τις θέσεις εργασίας

"Δεν υπάρχει καμιά αμφιβολία ότι οι μηχανές, αυτές καθαυτές, δεν ευθύνονται για το ότι "απαλλάσσουν" τον εργάτη από τα μέσα διαβίωσης". (Κ. Μαρξ).

* * *

Η καπιταλιστική ορθολογική οργάνωση της παραγωγής, που πήρε ιδιαίτερα πλατιές διαστάσεις στην περίοδο της επιστημοτεχνικής επανάστασης, εισάγει καινοτομίες στις τεχνολογικές διαδικασίες με σκοπό την εντατικοποίηση της εργασίας και τη μείωση της δαπάνης ζωντανής εργασίας, πράγμα που σε τελευταία ανάλυση, αυξάνει την ανεργία. Εξαιτίας της χρησιμοποίησης νεότερων μηχανών και της αυτοματοποίησης της παραγωγής, καταργούνται πολλές θέσεις εργασίας και οι "πλεονάζοντες" εργάτες απολύονται.

Η ορθολογική οργάνωση με καπιταλιστικό τρόπο επεκτείνεται ακόμα και στα γραφεία και στα ιδρύματα, όπου η χρησιμοποίηση των σύγχρονων μέσων της αυτοματοποίησης και της οργάνωσης της εργασίας οδηγεί στη μείωση της ζήτησης σε μηχανικούς – τεχνικούς, υπαλλήλους γραφείων και εργαζόμενους στο εμπόριο, μεταξύ των οποίων επίσης μεγαλώνει η ανεργία. Η αξιοποίηση των επιτευγμάτων της επιστημονικοτεχνικής επανάστασης στις συνθήκες του καπιταλισμού αποβλέπει στη μεγαλύτερη εκμετάλλευση των εργαζομένων και στην εντατικοποίηση της εργασίας, πράγμα που οδηγεί στην πρόωρη φθορά του εργατικού δυναμικού, το οποίο αποκλείεται από την παραγωγική διαδικασία και πυκνώνει τις γραμμές των ανέργων.

* * *

"Η αύξηση της ανεργίας σε συνάρτηση με την αυτοματοποίηση της παραγωγής είναι χαρακτηριστική ακριβώς για της αστική κοινωνία. Οι καπιταλιστικές σχέσεις παραγωγής δεν επιτρέπουν να χρησιμοποιηθούν οι παραγωγικές δυνάμεις για τη λύση των μεγάλων προβλημάτων της ανθρωπότητας, αν και οι δυνατότητες της επιστήμης μαρτυρούν την ικανοποιητική ωριμότητα και την ικανότητά της να φτιάξει τη ζωή της σε αρμονική αλληλεπίδραση με τη φύση". (Α. Σάαρινεν, Πρόεδρος του Κομμουνιστικού Κόμματος της Φιλανδίας. Με το σύνθημα της ειρήνης, της δημοκρατίας, του σοσιαλισμού. Από το περιοδικό "Προβλήματα της Ειρήνης και του Σοσιαλισμού". 1981, Νο 9, σελ. 44).

* * *

Η καπιταλιστική ορθολογική οργάνωση είναι αντίθετη με το ίδιο το νόημα αυτού του όρου.

Στον καπιταλισμό η εφαρμογή στην παραγωγή και τη διεύθυνση του συστήματος των ποικιλόμορφων σύγχρονων αυτοματοποιημένων μηχανημάτων δεν έχει παρά ένα σκοπό: την απόκτηση του μεγαλύτερου δυνατού κέρδους. Αυτό εκδηλώνεται σε δύο επίπεδα:

1. Η μείωση της δαπάνης εργασίας εκτοπίζει το "περιττό" εργατικό δυναμικό, που υποκαθίσταται από τον αυτοματοποιημένο μηχανισμό.
2. Οι εργαζόμενοι πέφτουν θύματα αυτής της ορθολογικής οργάνωσης, μια και φέρνει μαζί της τη μεγαλύτερη εκμετάλλευση και την εντατικοποίηση της εργασίας, πράγμα που σε τελευταία ανάλυση αποβάλλει από την παραγωγή το "άχρηστο" εργατικό δυναμικό.

* * *

Στο 24ο συνέδριο του ΚΚ Αυστρίας (Δεκέμβρης του 1980) διαπίστωσε ότι ανάμεσα στους σπουδαιότερους παράγοντες που υπαγορεύουν την όξυνση της κρίσης στην Αυστρία συγκαταλέγεται η απειλή της κατάργησης πλήθους θέσεων εργασίας σαν συνέπεια της καπιταλιστικής ορθολογικής οργάνωσης. (Φ. Μούρι, Πρόεδρος του Κομμουνιστικού Κόμματος της Αυστρίας. Νέα κατάσταση, νέα προβλήματα. Από το περιοδικό "Προβλήματα της Ειρήνης και του Σοσιαλισμού", 1981, Νο 4, σελ. 21).

* * *

Ο γνωστός δυτικογερμανός μαρξιστής οικονομολόγος Χ. Γιούνγκε γράφει: "Το επίσημα διακηρυγμένο από τη Βόννη δόγμα ότι "το σημερινό κέρδος είναι οι επενδύσεις κεφαλαίων και οι νέες θέσεις εργασίας αύριο" αποτελεί για την εργατική τάξη ένα γεγονός, η ουσία του οποίου θα μπορούσε να συνοψιστεί στα εξής: τα σημερινά κέρδη και οι επιχορηγήσεις είναι οι επενδύσεις στην ορθολογική οργάνωση της παραγωγής αύριο και η ανεργία μεθαύριο".

Στην ΟΔΓ (Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας), στο χρονικό διάστημα 1970 – 1979, ο αριθμός των απασχολούμενων στη βιομηχανία μειώθηκε κατά 15% και η ανεργία αυξήθηκε από 149 χιλ. σε 876 χιλ. άτομα. Στην επόμενη δεκαετία εξαιτίας της ορθολογικής οργάνωσης και της εφαρμογής των νέων τεχνολογικών διαδικασιών, θα καταργηθούν 2,4 εκατ. θέσεις εργασίας, ενώ 2,5 εκατ. εργαζόμενοι θα χρειαστεί να αλλάξουν ειδικότητα. Κατά συνέπεια, περίπου 5 εκατ. μισθωτών εργατών κινδυνεύουν αν χάσουν τη δουλειά τους.

Που οδηγεί η εφαρμογή της μικροηλεκτρονικής

Η εφαρμογή των ηλεκτρονικών υπολογιστών, των μικροεπεξεργαστών και των άλλων νεοτερισμών της τεχνολογίας είναι ο κύριος μοχλός της καπιταλιστικής ορθολογικής οργάνωσης. Η γιαπωνέζικη εφημερίδα "Ασάχι Ιβνιγκ Νιούζ" (20 του Δεκέμβρη 1981) έγραφε: "Στην περίοδο της βαριάς ανεργίας, του σκληρού πληθωρισμού και του εντεινόμενου ανταγωνισμού, η χρησιμοποίηση των ρομπότ μπορεί να δημιουργήσει σοβαρότατα προβλήματα. Οι εργάτες θα αρχίσουν αν θεωρούν τα ρομπότ όχι σαν βοηθούς, αλλά

σαν αντίπαλους στην αγορά του εργατικού δυναμικού, που τους αρπάζουν απ' τα χέρια τη δουλειά".

Στην Ιαπωνία, από το 1973 ως το 1981, ο αριθμός των εργαζομένων στην παραγωγή ηλεκτροτεχνικών συσκευών μειώθηκε από 1,4 εκατ. σε 100 χιλ. άτομα.

Γιατί όμως μια τόσο σπουδαία ανακάλυψη στον τομέα της επιστήμης και της τεχνολογίας, που καλείται να διευκολύνει τη δουλειά των εργαζομένων, στρέφεται εναντίον τους; Η απάντηση ενός γιαπωνέζου βιομηχάνου: "Είναι (τα ρομπότ) επιμελή και, με τον τρόπο τους έξυπνα. Δεν ιδρύουν συνδικάτα, δεν απεργούν, δεν επιζητούν νέα σύμβαση εργασίας, κοντολογίς, σας εξοικονομούν πλήθος νεύρων και χρόνου".

Η διάδοση των ρομπότ στις συνθήκες του καπιταλισμού όχι μόνο στερεί τη δουλειά από χιλιάδες ανθρώπους, αλλά καλείται να εξασφαλίσει και την κοινωνική ειρήνη για τους καπιταλιστές.

"Τα ρομπότ δεν αργούν ποτέ στη δουλειά, δεν απουσιάζουν ποτέ αδικαιολόγητα. Τα περισσότερα απ' αυτά δουλεύουν 24 ώρες το εικοσιτετράωρο, χωρίς να δίνουν σημασία σε τίποτα".

Για να εκτιμήσουμε την πραγματική επίδραση της διάδοσης των μικροεπεξεργαστών στην απασχόληση, θα πρέπει να πάρουμε υπόψη μας ότι αυτοί εφαρμόζονται σ' εκείνους ακριβώς τους κλάδους της οικονομίας, όπου έχουν δημιουργηθεί τα τελευταία χρόνια θέσεις εργασίας. Μικροσχήματα εφαρμόζονται σε όλους τους κλάδους. Γι' αυτό, η νέα τεχνολογία θα επιδρά στην απασχόληση, μιλώντας παραστατικά, σαν "διπλή λαβίδα", μειώνοντας τις υπάρχουσες και περιορίζοντας τις δυνατότητες δημιουργίας νέων θέσεων εργασίας.

Σύμφωνα με υπολογισμούς, η πλατιά εφαρμογή στην οικονομία της Μεγάλης Βρετανίας των επιτευγμάτων της μικροηλεκτρονικής μπορεί να οδηγήσει στην κατάργηση του 62% των θέσεων εργασίας. Πιο τρωτοί θα είναι οι κλάδοι, στους οποίους εργάζονται κυριώς γυναίκες και νέοι. Από τις μειωνόμενες θέσεις εργασίας το 19% θα αναλογεί στους υπαλλήλους γραφείων και τους εργαζόμενους σε παραπλήσιες ειδικότητες, ενώ το 4,4% στους εργαζόμενους στο εμπόριο. Πρόγνωση του Υπουργείου Βιομηχανίας της Μεγάλης Βρετανίας (1979): η εφαρμογή της μικροηλεκτρονικής τεχνικής θα οδηγήσει τα προσεχή χρόνια στην απώλεια 500 χιλιάδων θέσεων εργασίας στα γραφεία.

Το δυτικογερμανικό κοντσέρν "Ζίμενς" υπολόγισε τα περιθώρια ορθολογικής οργάνωσης της εργασίας των γραφείων ως το έτος 1990. Αντικείμενο της σχετικής έρευνας ήταν 2,7 εκατ. θέσεις εργασίας. Αποδείχτηκε ότι το 25 - 30% όλων των θέσεων σ' αυτόν τον τομέα μπορούν να αυτοματοποιηθούν. Αν λάβουμε υπόψη ότι το 1975 υπήρχαν στην ΟΔΓ 10,6 εκατ. υπάλληλοι, διαπιστώνουμε πως για τους καπιταλιστές τα περιθώρια αυτά είναι πραγματικά πολύ μεγάλα.

Αποτέλεσμα της εφαρμογής στη βιομηχανία ρολογιών της ΟΔΓ των ηλεκτρονικών στοιχείων ήταν να μειωθεί ο αριθμός των απασχολούμενων, κατά την περίοδο 1970 - 1977 από 32 χιλιάδες σε 15 χιλιάδες άτομα. Στην εκτυπωτική παραγωγή η εισαγωγή των φωτοστοιχειοθετικών μηχανημάτων οδήγησε στην κατάργηση του παραδοσιακού επαγγέλματος του στοιχειοθέτη. Την ίδια περίοδο, από τους 200 χιλιάδες τυπογράφους, απολύθηκαν οι 30 χιλιάδες.

Σύμφωνα με μαρτυρίες των ειδικών, η διάδοση της μικροηλεκτρονικής στις αναπτυσ-

σόμενες χώρες μπορεί να οδηγήσει στην αντικατάσταση της χειρωνακτικής χώρες και, κατά συνέπεια, στην αύξηση του αριθμού των ανέργων μέχρι 550 εκατ. άτομα ως τα τέλη του αιώνα μας.

Η αξιοποίηση των επιτευγμάτων της ηλεκτρονικής, της κυβερνητικής και των άλλων μέσων αυτοματοποίησης της παραγωγής, στην καπιταλιστική τους παραλλαγή, σημαίνει αναπόφευκτα για τους εργαζόμενους νέες στέρσεις και δυστυχίες. Η πρώτη απ' αυτές είναι η απώλεια της δουλειάς, άρα και των μέσων διαβίωσης. Πριν από 60 χρόνια ο γνωστός Τσέχος συγγραφέας Κάρελ Τσάπεκ περιέγραψε στο δραματικό έργο "R.U.R." τα ρομπότ, που αντικαθιστούν τους ανθρώπους στην παραγωγή. Τότε αυτό ήταν φαντασία. Σήμερα, όμως, οι καπιταλιστές σπεύδουν να αποκτήσουν ρομπότ για να φτηνύνουν την παραγωγή τους, ενώ τους εργάτες τους πετούν στο δρόμο.

Η γνώμη των επιστημόνων

Ο γνωστός επιστήμονας στον τομέα της μικροηλεκτρονικής Χουάν Φ. Ράντα γράφει: "Η εμφάνιση της μικροηλεκτρονικής αρχίζει να αλλάζει τη βιομηχανία και τον τομέα των υπηρεσιών στις χώρες (του αναπτυσσόμενου καπιταλισμού – Ν.Ρ.). Ο πυριτογενής "ψύλλος" ⁽¹⁾, που μπορεί να εκπληρώνει αυξανόμενο αριθμό σύνθετων λειτουργιών και είναι πιο φτηνός, αλλάζει το χαρακτήρα της παραγωγής και της απασχόλησης. Για πολλές βιομηχανικά αναπτυσσόμενες χώρες οι σοβαρές συνέπειες της μικροηλεκτρονικής επανάστασης στάθηκαν αιτία μεγάλης ανησυχίας".

Το δελτίο του ΔΓΕ (Διεθνές Γραφείο Εργασίας) σε άρθρο με τον ενδεικτικό τίτλο "Τι δεν πρέπει να ξεχνάμε, όταν ποντάρουμε στο 'χαρτί της ηλεκτρονικής'" γράφει: "Οι βιομηχανικά αναπτυσσόμενες χώρες της Δύσης μπλέχτηκαν σήμερα σε σκληρό αγώνα για την ανάκαμψη της οικονομίας τους που βρίσκεται σε φοβερή στασιμότητα. Στις ήδη τεράστιες δυσκολίες αυτού του αγώνα έχουν προστεθεί τα χαμηλότερα για τα τελευταία 25 χρόνια επίπεδα ανάπτυξης, η μεγαλύτερη από την εποχή της "μεγάλης ύφεσης" αύξηση της ανεργίας, τα απότομα άλματα του πληθωρισμού ..." Τί συμβαίνει; Αποδείχεται ότι η "παγίδα" για τους εργαζόμενους έγκειται στο ότι οι μικροεπεξεργαστές μπορούν να ανεβάσουν την παραγωγικότητα της εργασίας και το επίπεδο της παραγωγής, αλλά και να μειώσουν παράλληλα τις θέσεις εργασίας.

Ο ερευνητικός οργανισμός "Πρόγνωση" φρονεί ότι στις χώρες της ΕΟΚ η ανεργία θα φτάσει κατά το 1990 τα 13,5 εκατ. άτομα, πράγμα που, σε μεγάλο βαθμό, θα εξαρτηθεί από την επέκταση της μικροηλεκτρονικής.

1. *Ετσι ονομάζει μεταφορικά ο αστικός τύπος την μικροηλεκτρονική που έχει εισχωρήσει σε όλους τους τομείς της ανθρώπινης δραστηριότητας και στερεί τη δουλειά από πολλούς εργαζόμενους.*

Τα συνδικάτα ενάντια στην ορθολογική οργάνωση με καπιταλιστικό τρόπο

Τα προοδευτικά συνδικάτα εκφράζουν μεγάλη ανησυχία, για την αυξανόμενη καπιταλιστική ορθολογική οργάνωση της παραγωγής. Κι η ανησυχία τους αυτή είναι απόλυτα δικαιολογημένη: η κρίση της καπιταλιστικής κοινωνίας και η γενική επιδείνωση του

οικονομικού κλίματος ωθούν τους επιχειρηματίες να κάνουν οικονομίες στις δαπάνες για εργατικό προσωπικό, να προαγάγουν τον μη εργασιοβόρο τεχνικό εξοπλισμό εργασίας και να οργανώνουν στον ανώτατο βαθμό ορθολογικά την παραγωγή. Αλλά για τους εργαζόμενους αυτό σημαίνει απώλεια των θέσεων εργασίας και πύκνωση της στρατιάς των ανέργων.

"Οι ρυθμοί της ορθολογικής οργάνωσης ξεπερνούν κατά πολύ τους ρυθμούς της οικονομικής ανάπτυξης. Αυτό το ρήγμα καταβροχθίζει τις θέσεις μας εργασίας", δήλωσε ο δυτικογερμανός συνδικαλιστής ηγέτης Γκ. Κολ.

* * *

"Οι αρνητικές για το επίπεδο της απασχόλησης συνέπειες της εφαρμογής της νέας τεχνολογίας ανησυχούν πολύ το συνδικαλιστικό κίνημα. Οι προοπτικές χειροτερεύουν ακόμα περισσότερο με την επικείμενη μαζική εισαγωγή των μικροεπεξεργαστών. Όπως αναφέρεται στην έρευνα που έκανε πρόσφατα το Εργατικό Κόμμα της Μεγάλης Βρετανίας, ο μισός πληθυσμός αυτής της χώρας, δηλαδή περίπου 25 εκατ. άτομα, μπορεί να καταδικαστεί στη φτώχεια εξαιτίας της ανεξέλεγκτης εφαρμογής της νέας τεχνολογίας. Σήμερα σε πολλές καπιταλιστικές χώρες οι νέες επενδύσεις κεφαλαίων χρησιμοποιούνται αποκλειστικά για την εισαγωγή της "μη εργασιοβόρας" τεχνολογίας. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα χιλιάδες θέσεις εργασίας να γίνονται "αντιορθολογικές". Η κοινωνική αξία της νέας τεχνολογίας όλο και μεγαλώνει. Τα συνδικάτα τονίζουν ότι οι καρποί της επιστημονικοτεχνικής επανάστασης δεν πρέπει να γίνουν παιχνίδι στα χέρια των καπιταλιστών που επιδιώκουν το κέρδος". (Ι. Ζακάρια, γενικός Γραμματέας της Βρετανικής Ομοσπονδίας Συνδικάτων. Από την αγόρευσή του στην 31η σύνοδο του Γενικού Συμβουλίου της ΒΟΣ. Οκτώβρης του 1981).

* * *

Ο Μ. Μίλες, μέλος της ηγεσίας της Γαλλικής Ομοσπονδίας Εργαζομένων στην Εκτυπωτική Βιομηχανία, δήλωσε σχετικά (Μάης του 1981): "Η εφαρμογή της νέας τεχνολογίας και της πληροφορικής αποτελεί σοβαρή απειλή για τους εργαζόμενους. Και πρώτα - πρώτα, την απειλή να χάσουν τη δουλειά τους, γιατί οι επιχειρηματίες χρησιμοποιούν τη σύγχρονη τεχνολογία όχι για να καλυτερέψουν τη θέση των εργαζομένων, αλλά, αντίθετα για να αποκομίσουν κέρδος, αγνοώντας τελείως τους μισθωτούς".

Στο Συνέδριο των συνδικάτων της ηλεκτρονικής βιομηχανίας της Ιαπωνίας (Δεκέμβρης του 1981) αναφέρθηκαν στοιχεία για την αντικατάσταση εργατών από τα ρομπότ σε επιχειρήσεις αυτού του κλάδου. Στη σχετική απόφαση του Συνεδρίου τονίζεται χαρακτηριστικά: "Καλούμε όλους να είναι έτοιμοι να αγωνιστούν μέσα σε νέες συνθήκες για τα ζωτικά τους συμφέροντα, μπροστά στον επερχόμενο κίνδυνο της παραπέρα ρομποτοποίησης της παραγωγής".

Κατά συνέπεια, την ίδια την πρόοδο της επιστήμης, της τεχνολογίας και της παραγωγής, που καλείται να διευκολύνει τη ζωή των ανθρώπων, να την κάνει ενδιαφέρουσα και πλούσια σε δράση, ο καπιταλισμός τη στρέφει ενάντια στον εργαζόμενο άνθρωπο, καταδικάζοντάς τον στην απραξία, τις υλικές στέρησεις και τον πνευματικό μαρασμό.

5.γ. Προσφέρει δουλειά η στρατιωτικοποίηση;

Υπολογισμοί ειδικών

Οι υπολογισμοί που έγιναν σε μια σειρά καπιταλιστικές χώρες για την επίδραση της στρατιωτικοποίησης στην απασχόληση αποδείχνουν ότι η αύξηση της ανεργίας συνδέεται άμεσα με την αύξηση των στρατιωτικών δαπανών. Για παράδειγμα, η αξία της πολεμικής παραγωγής υπερδιπλασιάστηκαν στην ΟΔΓ στο χρονικό διάστημα 1965 – 1977, φτάνοντας τα 11,6 δισεκ. μάρκα, ενώ ο αριθμός των θέσεων εργασίας στην πολεμική βιομηχανία μειώθηκε κατά 20 χιλιάδες. Το 1964 στις ΗΠΑ οι στρατιωτικές δαπάνες της τάξης του ενός δισεκ. εξασφάλιζαν 110 χιλιάδες θέσεις εργασίας, ενώ το 1977 λίγο περισσότερο από 45 χιλιάδες.

Στις συνθήκες των ΗΠΑ, η περικοπή των στρατιωτικών δαπανών κατά 30% θα μείωνε τον αριθμό των ανέργων κατά 2,1%. Και αντίθετα, η αύξηση των στρατιωτικών δαπανών κατά 30% θα μεγάλωνε την ανεργία κατά 1,7%.

Δυναμική της ανεργίας και στρατιωτικές δαπάνες στις χώρες του ΝΑΤΟ

	1970	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981
Αριθμ. των εντελώς ανέργων (εκ. άτομα)	7016	7742	8909	13538	13865	14018	13461	13267	15516	17252
Άμεσες στρατιωτικές δαπάνες (δισ.δολ)	103,1	120,3	126,0	149,5	148,3	162,5	179,9	200,7	240,9	282,0
Αύξηση ή μείωση (% σε σύγκριση με τον προηγούμενο χρόνο): των ανέργων (I)	+35	-10	+15	+52	+2	+1	-4	-1	+17	+11,0
των στρατιωτικών δαπανών (II)	...	+6	+5	+19	-1	+10	+11	+12	+20	+17
Ειδικότερα:										
ΗΠΑ I	+44	-11	+18	+54	-7	-6	-12	-1	+25	+8
ΗΠΑ II	...	+2	+8	+8	...	+14	+4	+9	+25	+20
ΟΔΓ I	-17	+11	+113	+85	-1	-3	-4	-12	+1	+43
ΟΔΓ II	...	+26	-5	+18	...	+12	+27	+14	+3	0
Γαλλία I	+17	+3	+26	+69	+11	+15	+9	+16	+7	+22
Γαλλία II	...	+17	-6	+37	...	+6	+28	+23	+8	+29
Μεγάλη Βρετανία I	+7	-29	-1	+59	+39	+9	-1	-6	+29	+52
Μεγάλη Βρετανία II	...	+10	+1	+14	...	+13	+20	+25	+39	+17

Σχόλια για τον πίνακα

Τη σχέση ανάμεσα στις στρατιωτικές δαπάνες και τις γενικές διαστάσεις της ανεργίας μπορούμε να την παρακολουθήσουμε μόνο σε ευρύτερη προοπτική, σαν τάση. Στα ξεχωριστά χρόνια, όπως φαίνεται από τον πίνακα, μπορεί να προκύψει μια αντίθετη κίνηση, δηλαδή να αυξηθούν οι στρατιωτικές δαπάνες και να περιοριστεί η ανεργία. Αυτό συμβαίνει όχι επειδή οι στρατιωτικές δαπάνες δεν επηρεάζουν την αριθμητική δύμνη των "περιττών" ανθρώπων, αλλά λόγω της υπεροχής πολλών άλλων παραγόντων που υπαγορεύουν την κίνηση της ανεργίας (κυρίως εξαιτίας των κυκλικών διακυμάνσεων της οικονομικής ανάπτυξης)

Ο δημοσιολόγος από το Μόναχο δόκτορας Φρεντ Σμιτ, αναφέρει τα αποτελέσματα σχετικής έρευνας που έγινε στην ΟΔΓ και η οποία έδειξε ότι με τα 10 δισεκ. μάρκα που επενδύονται στην πολεμική βιομηχανία είναι δυνατό να δημιουργηθούν 180 χιλιάδες θέσεις εργασίας και στο σύστημα προστασίας της υγείας 240 χιλιάδες, ενώ στον κοινοτικό τομέα μέχρι 245 χιλιάδες. "Ο αφοπλισμός δεν εγκυμονεί τον κίνδυνο να περιοριστεί η απασχόληση, ενώ με την μετατροπή της πολεμικής παραγωγής σε ειρηνική θα εξασφαλιζόταν τελικά δουλειά σε περισσότερους πολίτες της ΟΔΓ, απ' ό,τι σήμερα" (από το περιοδικό "Προβλήματα της Ειρήνης και του Σοσιαλισμού", 1982, Νο 6, σελ. 47).

Στη Μεγάλη Βρετανία, ακόμα και με την αύξηση των επιχορηγήσεων για επιστημονικές έρευνες στον κλάδο της πολεμικής βιομηχανίας, έγινε μείωση του προσωπικού. Στο χρονικό διάστημα 1971 - 1979, ο αριθμός των ειδικών που απασχολεί η αγγλική κυβέρνηση στον τομέα των επιστημονικοτεχνικών και πειραματικών εργασιών (ΕΕΠΕ) μειώθηκε από 79 σε 71 χιλιάδες, ενώ το ειδικό βάρος των ΕΕΠΕ για αμυντικούς σκοπούς στη συνολική εσωτερική παραγωγή της χώρας αυξήθηκε από 0,53 σε 0,69%. Το ειδικό βάρος των ΕΕΠΕ για ειρηνικούς σκοπούς μειώθηκε από 0,69 σε 0,58%.

Σύμφωνα με στοιχεία σχετικής έρευνας του "Αμερικανικού Συνδέσμου για μια νέα εξωτερική και στρατιωτική πολιτική", οι στρατιωτικές δαπάνες της τάξης των 70 - 80 δισεκ. δολαρίων (μέσος όρος το χρόνο κατά την περίοδο 1970 - 1974) καταδίκασαν στην ανεργία 907 χιλ. άτομα.

Κάθε συμπληρωματικό δισεκατομμύριο δολαρίων που παραχωρείται από το Πεντάγωνο σημαίνει:

απώλεια 11,6 χιλ. θέσεων εργασίας

μείωση των επιχορηγήσεων για την παιδεία κατά 32 εκατομ. δολάρια

και απόλυση 2,6 χιλιάδων δασκάλων.

Ο γνωστός οικονομολόγος Γ. Κουτσίνσκι (Γερμανική ΛΔ) γράφει: "Τα τελευταία χρόνια, μια από τις ιδιαιτερότητες της ανάπτυξης της οικονομίας (στον καπιταλιστικό κόσμο - Ν.Ρ.) συνίσταται στο ότι μετά την κυκλική κρίση της υπερπαραγωγής κατά την περίοδο 1973 - 1975 η ανεργία στις χώρες - μέλη του ΝΑΤΟ σε πολλές περιπτώσεις δεν μειώθηκε, όπως συνέβαινε τα τελευταία 150 χρόνια ύστερα από κάθε κρίση, αλλά αυξήθηκε. Στηριζόμενος στα επίσημα στατιστικά στοιχεία των ΗΠΑ, ο Γ. Κουτσίνσκι αποφαινεται: "Οι στρατιωτικές δαπάνες είναι σήμερα (1980) στις ΗΠΑ 120 δισεκ. δολάρια τον χρόνο. Συνεπώς, αν τα 2/3 αυτού του ποσού επενδύονταν στην πολιτική βιομηχανία και το 1/3 στη διεύρυνση του διοικητικού μηχανισμού και του τομέα των υπηρεσιών, τότε όλοι οι εργαζόμενοι θα είχαν δουλειά...".

Αυτή η σκέψη μπορεί να διατυπωθεί επίσης με τον εξής τρόπο: Στις συνθήκες της μεγάλης ανεργίας που παρατηρείται σήμερα σε όλες τις χώρες - μέλη του ΝΑΤΟ κάθε επιπρόσθετο δισεκατομμύριο δολαρίων, που ξοδεύεται για εξοπλισμούς, στερεί από 35 χιλιάδες άτομα τη δουλειά στην πολιτική βιομηχανία, ή από 75 χιλιάδες υπαλλήλους τη δυνατότητα να δουλέψουν σε διάφορα ιδρύματα και υπηρεσίες.

Στη Μεγάλη Βρετανία κατά την περίοδο 1963 - 1978 ο αριθμός των θέσεων εργασίας που εξαρτιώνται άμεσα από τα έξοδα του υπουργείου Αμυνας για πολεμικά τεχνικά μέσα, μειώθηκε από 362 χιλιάδες σε 219 χιλιάδες, ή κατά 39,5% κι από τα άλλα έξοδα του υπουργείου, περιλαμβανομένων των οικοδομών, από 130 χιλιάδες σε 100 χιλιάδες, ή κατά

23,1%. Ο αριθμός των θέσεων εργασίας, που σχετίζονται με την εξαγωγή αμυντικού τεχνικού εξοπλισμού, αυξήθηκε ελάχιστα την αντίστοιχη περίοδο: από 55 χιλιάδες σε 69 χιλιάδες. Παρ' όλα αυτά, ο γενικός αριθμός των θέσεων μειώθηκε συνολικά από 547 χιλ. σε 388 χιλιάδες (κατά 29,1%).

Η αμερικανίδα ερμηνεύτρια Μ. Αντερσον που ασχολείται με τα προβλήματα της στρατιωτικοποίησης της οικονομίας υποστηρίζει: "Παρά τη σταθερή και διαδεδομένη αντίθετη γνώμη, οι στρατιωτικές δαπάνες είναι ασύμφωρες για την οικονομία. Δεν προωθούν την απασχόληση, αλλά προκαλούν την ανεργία". Με βάση τα δεδομένα των ΗΠΑ, η ερευνήτρια αυτή υπολόγισε την επίδραση των στρατιωτικών δαπανών στην απασχόληση. Το "καθαρό υπόλοιπο" στην απώλεια θέσεων εργασίας, σαν αποτέλεσμα της αύξησης της απασχόλησης στους στρατιωτικούς κλάδους και της μείωσής της στην πολιτική παραγωγή, ήταν κατά την περίοδο 1970 – 1974, 907 χιλιάδες το χρόνο. Η Μ. Αντερσον αποδείχνει με τους υπολογισμούς της ότι κάθε επιπρόσθετο δισεκατομμύριο στα έξοδα του Πενταγώνου ισοδυναμεί με την απώλεια 11.600 θέσεων εργασίας.

Η γνώμη του επιφανούς αμερικανού οικονομολόγου Β. Λεόντιεφ (βραβείο Νόμπελ) είναι ότι η αύξηση των στρατιωτικών δαπανών από την κυβέρνηση Ρήγκαν κάθε άλλο παρά συμβάλλει στη μείωση της ανεργίας. "Κρίνοντας από την εμπειρία του παρελθόντος, ακόμα και η μεγαλύτερη δυνατή αύξηση των αμυντικών δαπανών δεν εξασφαλίζει παρά τη βραχυπρόθεσμη αύξηση της απασχόλησης. Μόλις η κυβέρνηση αποφασίσει να αυξήσει τις αμυντικές δαπάνες, θα αρχίσει αμέσως η ανάκαμψη σε ορισμένους κλάδους της οικονομίας: στον ηλεκτρονικό, το ναυπηγικό, της αεροπορικής βιομηχανίας κ.ά. Αλλά μακροπρόθεσμα αυτή η ανάκαμψη, όπως συμβαίνει συνήθως, θα μετατραπεί σε ύφεση, εφόσον κατασκευαστούν πια όλα τα προγραμματισμένα όπλα. Και τότε θα χρειαστεί να απολυθούν εκατομμύρια εργάτες, που δουλεύουν στην αμυντική βιομηχανία".

Σχετική έρευνα του Πληροφοριακού Κέντρου των ΗΠΑ για τα ζητήματα της άμυνας δείχνει ότι μέσα στο 1977 με το κάθε δισεκατομμύριο δολάρια που επενδύθηκε στον τομέα της πολεμικής βιομηχανίας δημιουργήθηκαν γύρω στις 45,8 χιλιάδες θέσεις εργασίας. Το ίδιο ποσό θα εξασφάλιζε στους κλάδους της πολιτικής παραγωγής 53 χιλιάδες θέσεις εργασίας, στα πλαίσια των μέτρων καταπολέμησης της κρίσης 71 χιλιάδες και στον τομέα των κοινωνικών υπηρεσιών 98 χιλιάδες.

* * *

"Όπως απόδειξαν σχετικές έρευνες αμερικανών επιστημόνων, με τις επενδύσεις κεφαλαίων στην ειρηνική βιομηχανία δημιουργούνται 2 – 3 φορές περισσότερες θέσεις εργασίας, απ' ό,τι με τις επενδύσεις στην πολεμική παραγωγή" (από το βασικό ντοκουμέντο που ψήφισε το 10ο Παγκόσμιο Συνέδριο των Συνδικάτων, Αβάνα, Φλεβάρης του 1982).

* * *

Η μεταφορά των πολεμικών επενδύσεων κεφαλαίων – μεταστροφή των πόρων από την παραγωγή εξοπλισμών σε ειρηνικού τομείς – συμβάλλει στην εξάλειψη της ανεργίας. Στη Διεθνή Συνδικαλιστική Συνδιάσκεψη για τις κοινωνικοοικονομικές πλευρές του αφοπλισμού (Δεκέμβρης του 1981, Γαλλία) τονίστηκε σχετικά: "Αποτέλεσμα της μεταστροφής αυτής θα είναι η καλύτερη της κατάστασης στον τομέα της απασχόλησης. Η μεταφορά

των πόρων από τον πολεμικό τομέα στον πολιτικό θα επιτρέψει τη δημιουργία μεγαλύτερου αριθμού νέων θέσεων εργασίας και, πριν απ' όλα, στους κλάδους της οικονομίας που είναι σημαντικοί για την άνοδο του βιοτικού επιπέδου των εργαζομένων. Σήμερα η χρηματοδότηση αυτών των κλάδων αναχαιτίζεται από τις τεράστιες στρατιωτικές δαπάνες. Αυτοί οι κλάδοι είναι η υγεία, η παιδεία, η κοινωνική ασφάλιση, η ανάπτυξη των

Θέσεις εργασίας που είναι δυνατό να δημιουργηθούν στις ΗΠΑ με 1 δισεκ. δολάρια επενδύσεων κεφαλαίων

Κλάδοι της οικονομίας	Αριθμός πιθανών θέσεων εργασίας
Στρατιωτικός τομέας	
(πολίτες, χωρίς το προσωπικό του Υπουργείου Αμυνας)	35.000
Εκπαίδευση:	
δάσκαλοι.....	100.000
οικοδόμηση σχολείων.....	49.887
Υγεία:	
νοσοκόμες (περιλαμβανομένου του συστήματος εκπαίδευσής τους)	77.000
ανέγερση νοσοκομείων	56.984
Οικοδόμηση κτιρίων:	
δημόσιων	75.889
ιδιωτικών	66.455
Προστασία του περιβάλλοντος:	
κατασκευή αντίστοιχου εξοπλισμού	75.687
Άλλοι τομείς:	
επείγοντα δημόσια έργα	87.500
κοινωνικές υπηρεσίες	132.000

Σχόλια για τον πίνακα

Ο πίνακας δείχνει καθαρά ότι οι επενδύσεις κεφαλαίων της τάξης του ενός δισεκ. δολαρίων σε διάφορους τομείς της οικονομικής δραστηριότητας δεν επιφέρουν τα ίδια αποτελέσματα: η πολεμική παραγωγή εξασφαλίζει δουλειά σε πολύ λιγότερους εργαζόμενους, απ' ό,τι οι ειρηνικοί κλάδοι. Έτσι, στον τομέα της παιδείας με ένα δισεκ. δολάρια εξασφαλίζεται δουλειά σε τρεις περίπου φορές περισσότερα άτομα, απ' ό,τι στις πολεμικές επιχειρήσεις, ενώ στους τομείς της υγείας, των οικοδομών και της προστασίας του περιβάλλοντος εξασφαλίζεται σε διπλάσιο αριθμό ατόμων. Αν σ' όλα αυτά προσθέσουμε και το γνώρισμα της πολεμικής οικονομίας που προαναφέραμε, ότι δηλαδή κι εκεί οι εργαζόμενοι χάνουν τη δουλειά τους με την ίδια αναλογία, όπως και στους πολιτικούς κλάδους, γίνεται φανερό ότι ο μιλιταρισμός φέρνει μαζί του την ανεργία, την τερατώδη ανάπτυξη όλης της οικονομίας.

δημοσίων μεταφορών και επικοινωνιών, ο εξωραϊσμός των πόλεων κ.ά." (απόσπ. από το περιοδικό "Παγκόσμια Συνδικαλιστική Κίνηση", 1982, Νο 2, σελ. 6).

5.δ. Η διόγκωση της ανεργίας στον σύγχρονο καπιταλισμό

Οι ευσεβείς πόθοι όμως για την εξάλειψη της ανεργίας στον καπιταλισμό ή περιορισμό της σε "ανεκτά" πλαίσια, προσέκρουσαν στη σκληρή πραγματικότητα και διαλύθηκαν, ιδιαίτερα μετά το 1970, που η ανεργία πήρε μεγάλες διαστάσεις. Δεν άντεξαν συγχρόνως, οι ισχυρισμοί ότι "η πλήρης απασχόληση που αποτελεί ... θεμελιώδη προϋπόθεση του σύγχρονου καπιταλισμού ... γίνεται ένας βασικός στόχος της ανάπτυξης των σύγχρονων κοινωνιών.

Η θεωρία της "πλήρους απασχόλησης" στον καπιταλισμό πέρασε στο ιδεολογικό μουσείο της κυρίαρχης κεφαλαιοκρατικής τάξης. Οι προσπάθειες για νεκρανάσταση αποτυχαίνουν. Σήμερα οι εκπρόσωποι της αστικής οικονομικής σκέψης αναγκάστηκαν να μη μιλούν για εξάλειψη της ανεργίας και "πλήρους απασχόλησης", μα να κοπιάζουν να βρουν μοντέλα και μέθοδες πως να μειώσουν τις διαστάσεις της ανεργίας. Στον αντίθετο πόλο βρίσκονται οι οπαδοί της λεγόμενης σχολής της "ελεύθερης επιχειρηματικότητας", που ισχυρίζονται πως αιτία της ανεργίας αποτελεί το ψηλό επίπεδο αποδοχών.

Το γεγονός ότι υπάρχουν αντιλήψεις, θεωρίες που είναι διαμετρικά αντίθετες και αλληλοσυγκρούονται, δείχνει την αδυναμία της αστικής πολιτικής οικονομίας να βρει διέξοδο από το αδιέξοδο της μόνιμης μεγάλης ανεργίας που προκαλεί ο σύγχρονος καπιταλισμός. Παρά την αναπροσαρμογή και εκσυγχρονισμό των ιδεολογικών μεθόδων και της απολογητικής, όλο και περισσότερο στενεύουν τα όρια, μειώνονται τα περιθώρια εφεύρεσης καινούργιων μοντέλων και δογμάτων δικαιολόγησης του φαινομένου της μαζικής ανεργίας και του πληθωρισμού. Τα μονοπώλια, με την ευλογία και υποστήριξη του κράτους, πέρασαν σε νέα φάση επίθεσης ενάντια στα συμφέροντα των εργαζομένων. Η επίθεση των μονοπωλίων και της κυρίαρχης ιδεολογίας αγγίζει τα όρια του αντικομμουνιστικού παροξυσμού.

Ανίκανη η αστική τάξη να δώσει λύσει στα σύγχρονα προβλήματα των λαών και κρατών του αναπτυγμένου καπιταλισμού, προσφεύγει σε μέθοδες που στοχεύουν να στρέψουν αλλοού την προσοχή των εργαζομένων από τα καυτά καθημερινά προβλήματα που αντιμετωπίζουν, της ανεργίας, της ακρίβειας, της αστάθειας και του σύγχρονου πληθωρισμού. Ας περάσουμε όμως να εξετάσουμε τις διαστάσεις της ανεργίας, όπως διαμορφώθηκαν στην πρόσφατη δεκαετία.

Εκτιμάται ότι η πραγματική ανεργία είναι κατά 25% μεγαλύτερη από τα επίσημα στοιχεία που δίνονται στη δημοσιότητα. Παρά τον ελλειπή χαρακτήρα των επίσημων δεδομένων για την ανεργία, όπως θα δούμε πιο κάτω, η στρατιά των ανέργων μεγαλώνει ασταμάτητα στον καπιταλιστικό κόσμο.

Το 1975 στις χώρες του ΟΟΣΑ υπήρχαν 19 εκατομμύρια άνεργοι. Οι προβλέψεις και εκτιμήσεις του ίδιου οργανισμού για το 1980 έδειχναν 21,4 εκατομμύρια άνεργους, αναγκάστηκαν όμως τελικά να αναγνωρίσουν ότι υπάρχουν 23 εκατ. άνεργοι. Για το 1982 οι προβλέψεις του ΟΟΣΑ υπολόγιζαν 28,5 εκατομ. άνεργους, ενώ οι άνεργοι έφθασαν τα 32 εκατομμύρια. Για το 1983 πρόβλεπαν να διατηρηθεί η ανεργία στα 28,5 εκατ. Στη

διάσκεψη, όμως του ΟΟΣΑ, που έγινε στο Παρίσι, επίσημα αναγνώρισαν οι εκπρόσωποι του ότι η ανεργία στις χώρες αυτές αγγίζει τα 36 εκατομμύρια. Στην ανεργία προπορευούνται οι ΗΠΑ με 14 εκατομμύρια ανέργους, ενώ στην καπιταλιστική Ευρώπη υπάρχουν 19 εκατομμύρια. Στο Βέλγιο το ποσοστό της ανεργίας ξεπέρασε το 15%. Προβλέπεται ότι η ανεργία στο μέλλον θα αυξάνεται. Στις χώρες της ΕΟΚ μόνο οι εγγεγραμμένοι άνεργοι φθάνουν τα 12,3 εκατομμύρια. Στην πρωτοπορία βρίσκεται η Αγγλία με περίπου 4 εκατ. άνεργους. Επικίνδυνα αυξήθηκε η ανεργία στη νεολαία π.χ. οι άνεργοι νέοι της ΕΟΚ ηλικίας μικρότερης των 23 χρονών ανέρχονται σε 5 εκατομμύρια, δηλαδή τα 40% του συνόλου.

Τί προοπτικές υπάρχουν για την ανεργία στις χώρες της Κοινότητας; Επίσημοι κύκλοι της δηλώνουν ότι πρόκειται να αυξάνεται. Ο Γκαστόν Τορν παραδέχθηκε ότι η Ευρώπη "φαίνεται ανίκανη να αυξήσει την απασχόληση". Το μόνο που απόφυγε να πει, ότι αυτό αφορά την καπιταλιστική Ευρώπη. Ο επίτροπος της ΕΟΚ για τις κοινωνικές υποθέσεις Αϊβορ Ρίτσαρντ προβλέπει πως ο αριθμός των ανέργων σύντομα θα φθάσει τα 15 εκατομμύρια. Ο ίδιος δήλωσε ότι "ακόμα και αφού ξεπεραστεί η κρίση, είναι πολύ πιθανό να συνεχίσουμε να αντιμετωπίζουμε ένα πρόβλημα ανεργίας απaráδεκτων διαστάσεων!" Ο Ζαν Ερβέ Λόρεντς δηλώνει ότι στα επόμενα 10 χρόνια θα "διπλασιαστεί η ανεργία στη Γαλλία". Μόνο στον κλάδο σιδηρουργία της ΕΟΚ, προβλέπεται πως θα μειωθεί η απασχόληση κατά 150 χιλιάδες άτομα, ως το 1986.

Οι αρμόδιοι της ΕΟΚ εκτιμούν πως, για να διατηρηθεί η ανεργία στο σημερινό επίπεδο, είναι απαραίτητη μια χρονιάτικη αύξηση του Ακαθάριστους Εθνικού Προϊόντος κατά 3 - 4% και, για να αμβλυνθεί η ανεργία, πρέπει να δημιουργούνται κάθε χρόνο ένα εκατομμύριο νέες θέσεις εργασίας.

Για την εξάλειψη της ανεργίας θεωρούν απαραίτητο ρυθμό οικονομικής ανάπτυξης κατά 6 - 7% το χρόνο. Φυσικά για εξάλειψη της ανεργίας στα πλαίσια του καπιταλισμού δεν υπάρχουν περιθώρια, γιατί οι οικονομικοί νόμοι του κεφαλαίου την προκαλούν.

Τα κοινογορίτικα μονοπώλια προετοιμάζουν καινούργια επίθεση στα κεκτημένα δικαιώματα των εργαζομένων. Τα κοινοτικά όργανα υιοθετούν μια πολιτική "αναδιοργάνωσης του χρόνου εργασίας που θα ενταχθεί στο πλαίσιο μιας σφαιρικής στρατηγικής για την οικονομική ανάκαμψη". Αυτό σημαίνει στην πράξη μοίρασμα της ανεργίας και διεύρυνσή της στο ασχολούμενο τμήμα της εργατικής τάξης και πτώση των αποδοχών. Ανοιχτά το είπε αυτό ο Αϊβορ Ρίτσαρντ: "η κατανομή της εργασίας συνεπάγεται αναγκαστικά και ανάλογη κατανομή των εισοδημάτων".

Το Συμβούλιο Υπουργών στις 28 Δεκέμβρη 1979 επεξεργάστηκε οδηγίες για μερική απασχόληση, προσωρινή εργασία, εργασία με βάρδιες κ.λ.π. Στις αρχές του 1982 υποβλήθηκε σχέδιο οδηγίας για τη μερική απασχόληση, ενώ στις 7 Μάη 1982 η επιτροπή υπέβαλε άλλο ένα σχέδιο οδηγίας για την προσωρινή απασχόληση. Φαίνεται λοιπόν καθαρά ότι τα μονοπώλια και οι κυβερνήσεις των χωρών της ΕΟΚ φορτώνουν τα βάρη της κρίσης και ανεργίας στους εργαζόμενους.

Η μαζική και χρόνια ανεργία, που οξύνθηκε στο σύγχρονο στάδιο της γενικής κρίσης του καπιταλισμού, δείχνει για μια ακόμη φορά την ανικανότητα του καπιταλισμού να δώσει απασχόληση σε όλους τους εργαζόμενους. Στις χώρες του κεφαλαίου η ανεργία αυξάνεται ασταμάτητα, ενώ στις χώρες του σοσιαλισμού η ανεργία εξαλείφθηκε και το

πρόβλημα της απαχόλησης λύθηκε οριστικά. Το παράδειγμα των χωρών του σοσιαλισμού δείχνει το δρόμο να απαλλαγούν οι εργαζόμενοι στις χώρες του κεφαλαίου μια για πάντα από το άγχος της ανεργίας και της εκμετάλλευσης.

Ο Πολ Σάμουελσον έγραφε το 1971 πως "ένα φάντασμα πλανάται πάνω από τους τόπους. Είναι το φάντασμα ενός προβλήματος που μένει επί μήνες δίχως λύση: το πώς μια σύγχρονη οικονομία ... θα ξεπεράσει το σκληρό δίλημμα: πλήρης απασχόληση ή σταθερότης των τιμών;" Το φάντασμα λοιπόν, όχι μόνο υπάρχει και πλανιέται, μα μετατράπηκε σε καρκίνωμα της κεφαλαιοκρατικής κοινωνίας. Το "αίνιγμα" του διλήμματος λύθηκε, "πλήρης απασχόληση" όχι μόνο δεν επιτεύχθηκε μα σημειώθηκε ραγδαία άνοδος της ανεργίας, οι τιμές καλπάζουν και ο πληθωρισμός μαίνεται. Τώρα δεν έχουμε μόνο ένα φάντασμα, μα προστέθηκε και το σκιάχτρο, δηλαδή, έχουμε πρωτοφανή ανεργία και πρωτάκουστο πληθωρισμό σε "ομαλές" ειρηνικές συνθήκες του καπιταλισμού. Ο πίνακας που ακολουθεί, παρουσιάζει σε ποσοστό στον ενεργό πληθυσμό το βαθμό της ανεργίας, και των τιμών, σε δέκα (10) καπιταλιστικές χώρες για το 1981.

Χώρες	Ρυθμός αύξησης τιμών	Ποσοστό ανεργίας
ΗΠΑ	10,9%	10%
Καναδάς	12,5%	7,5%
Ο.Δ.Γερμανίας	5,9%	5,2%
Ιαπωνία	4,9%	2,2%
Γαλλία	13,1%	8,8%
Αγγλία	11,9%	12,2%
Ιταλία	19,5%	9,1%
Βέλγιο	7,6%	12,7%
Ολλανδία	6,7%	8,2%
Δανία	11,7%	8,4%

Ο πίνακας δείχνει καθαρά πως συμπορεύονται οι ρυθμοί αύξησης των τιμών και της ανεργίας στις προηγμένες χώρες του σύγχρονου καπιταλισμού. Το 1983 το ποσοστό της ανεργίας ήταν 11% στην ΕΟΚ, 13,8% στο Βέλγιο, 14,3% στην Ολλανδία, 15,2% στην Ιρλανδία. Οι αντικειμενικές νομοτέλειες της κεφαλαιοκρατικής ανάπτυξης οδήγησαν στη χρόνια μεγάλη ανεργία και στον άκρατο πληθωρισμό.

Τη σκληρή αυτή πραγματικότητα και πορεία της εξέλιξης δεν μπορούν να την αλλάξουν και παραποιήσουν ψευδοθεωρίες και δόγματα επινοημένα στα αντεργατικά ινστιτούτα της κεφαλαιοκρατίας. Ο σύγχρονος συνδυασμός του πληθωρισμού και της ανεργίας δεν αφήνει περιθώρια για παραποιήσεις και αυταπάτες. Δεν υποβοηθούν την εργατική τάξη και τους εργαζόμενους, γενικά οι εκκλήσεις. Η οι ισχυρισμοί, πως μια "μορφή επιρροής του επιπέδου απασχόλησης στην εκλογή των διεκδικήσεων των συνδικάτων μπορεί να τα οδηγήσει, κάτω από ορισμένες προϋποθέσεις, στο να υποτάξουν τα μισθολογικά αιτήματα στις συνέπειες που διαγράφονται στον τομέα της απασχόλησης και

συνεπώς να υιοθετήσουν μια στάση μετριοπαθή στον τομέα των μισθών, με όλες τις ευνοϊκές επιπτώσεις στη νομισματική ισορροπία". Στην προκειμένη περίπτωση, αγνοούνται οι βασικοί αντικειμενικοί οικονομικοί νόμοι που διέπουν και στηρίζουν την κεφαλαιοκρατική ανάπτυξη, το σύνολο της αναπαραγωγής του κοινωνικού προϊόντος, των σχέσεων παραγωγής, την κεφαλαιοκρατική συσσώρευση και τις επιπτώσεις της. Καλούνται λοιπόν σε θυσίες οι εργαζόμενοι, "να υποτάξουν τα μισθολογικά αιτήματα" στο βωμό της δημιουργίας θέσεων εργασίας ή στη διατήρηση της εργασίας τους.

Ο άνθρωπος προχωρεί και πιο πέρα, θεωρεί και ισχυρίζεται πως οι μετριοπαθείς αξιώσεις στον τομέα των αποδοχών θα συμβάλουν στη νομισματική ισορροπία. Ο παραπάνω συλλογισμός στηρίζεται στη λεγόμενη "κοινωνιολογική θεωρία" του μισθού εργασίας, που αγνοεί το νόμο της αξίας, ο οποίος διαμορφώνει την αξία της εργατικής δύναμης.

Το ίδιο αφορά και τη διαμόρφωση του επιπέδου της απασχόλησης. Και οι δύο αυτοί παράγοντες δεν αποτελούν μεγέθη καλής θέλησης ή ευσεβών πόθων μα είναι προϊόν, πραγματικότητα, συνέπεια της δράσης των αδήριτων αντικειμενικών νόμων της κεφαλαιοκρατικής κοινωνίας, διαμορφώνονται μέσα στη διαδικασία της αναπαραγωγής και κατανομής σε συνθήκες σκληρής ταξικής πάλης.

Ο πληθωρισμός και η ανεργία κινούνται σε υψηλά επίπεδα, γιατί "η υπερσυσσώρευση του κεφαλαίου ... είναι αυτή που προκαλεί και τα δύο αυτά αποτελέσματα. Την ίδια στιγμή που η μάζα του συσσωρευμένου στα μονοπωλιακά κέντρα κεφαλαίου τείνει να αξιοποιηθεί σε πληθωριστική βάση, η ανεργία επεκτείνεται σε γενικό επίπεδο". Αυτή είναι η σκληρή πραγματικότητα.

Στην Ελλάδα, όπου υπάρχει η εξαρτημένη και ελαττωματική δομή της οικονομίας, δεν υπάρχουν ούτε θεωρητικά περιθώρια για κατασκευή αφηρημένου μοντέλου τύπου "πληθωρισμός ή ανεργία". Πασίγνωστο είναι το φαινόμενο του υψηλού πληθωρισμού στα τελευταία χρόνια. Αυτός είναι ένας βασικός παράγοντας, που δεν επιτρέπει την καταφυγή σε ιδεολογικές ταχυδακτυλουργίες και ελιγμούς. Πιο βασικό, ακόμη, παράγοντα αποτελεί ο βαθμός απασχόλησης του συνολικού πληθυσμού.

Σύμφωνα με τα επίσημα στατιστικά δημογραφικά στοιχεία, ο ελληνικός πληθυσμός ξεπέρασε τα δέκα (10) εκατομμύρια άτομα. Το ποσοστό συμμετοχής του λεγόμενου επαγγελματικά ασχολούμενου πληθυσμού στον συνολικό αριθμό του πληθυσμού, διαμορφώνεται κάτω από το 1/3 και είναι ο πιο χαμηλός στην Ευρώπη. Δηλαδή, ξεπερνά τα τρία εκατομμύρια άτομα και οι εργατοϋπάλληλοι αριθμούν περίπου 1,5 εκατομμύριο. Αυτός ο δείκτης του "παραγωγικού πληθυσμού" έχει εξαιρετική σημασία για την αναπαραγωγή του κοινωνικού προϊόντος και τον όγκο της νεοδημιουργημένης αξίας. Μα όσο μεγαλύτερη σημασία παίρνει στη σύγχρονη διαδικασία της αναπαραγωγής και κυκλοφορίας ο παράγοντας της εργατικής δύναμης, τόσο περισσότερο παραμελήθηκε και σπαταλήθηκε από την οικονομική και δημογραφική πολιτική της ελληνικής άρχουσας τάξης.

Πριν από δέκα περίπου χρόνια η προπαγάνδα της επίσημης ιδεολογίας ξεσήκωσε ολόκληρο σάλο γύρω από το πρόβλημα της απασχόλησης και την επινοημένη εξάλειψη της ανεργίας στην Ελλάδα. Οι απόψεις αυτές ενισχύθηκαν και στα μετέπειτα χρόνια από τη σχετική ζήτηση ειδικευμένων εργατών σε ορισμένους κλάδους της λαϊκής οικονομίας

και ιδιαίτερα από την πρόσληψη (εισαγωγή) ξένων εργατών από την Αφρική και Ασία, κυρίως στην εμπορική ναυτιλία. Η αναζωπύρωση των νεοκεϋνσιακών θεωριών για τη δυνατότητα επίτευξης "πλήρους απασχόλησης" στα πλαίσια του ελληνικού καπιταλισμού συνοδεύτηκε από ρεκλαμαρίσμά τους στη διαπασών, στην ουσία όμως αποσκοπούσε στην κάλυψη της επίθεσης των μονοπωλίων ενάντια στο βιοτικό επίπεδο των εργαζομένων, καθώς και στον εξωραϊσμό του κεφαλαιοκρατικού καθεστώτος.

Ας δούμε λοιπόν, πώς "έλυσε" ο σύγχρονος καπιταλισμός το πρόβλημα της απασχόλησης στην Ελλάδα. Αρχικά υπογραμμίζουμε πως θα ήταν υπεραπλούστευση και θα πρόδινε ευκολοπιστία το να παίρνει κανείς στα σοβαρά τις δηλώσεις και θέσεις των αστών οικονομολόγων για την πρόθεση του κεφαλαίου να εξαλείψει την ανεργία που δίνει τη δυνατότητα στους καπιταλιστές να ασκούν πίεση στα ημερομίσθια σε τέτοιο βαθμό, που ν' αυξάνουν τα μονοπωλιακά τους κέρδη.

Η ελληνική αντικειμενική πραγματικότητα είναι διαμετρικά αντίθετη απ' αυτή που παρουσιάζουν ωραιοποιημένη τα μέσα μαζικής επικοινωνίας και κυβερνητικοί κύκλοι. Η καθημερινή ζωή των εργαζομένων της Ελλάδας δίνει αποστοματική απάντηση και διαψεύδει τη δημαγωγία των απολογητών του σύγχρονου καπιταλισμού. Η Ελλάδα δεν μπορεί να αποτελεί "όαση" μέσα στον καπιταλιστικό κόσμο. Είδαμε τις μεγάλες διαστάσεις της ανεργίας στις προηγμένες χώρες του καπιταλισμού. Στην Ελλάδα δρουν όλοι οι αδήριτοι καπιταλιστικοί νόμοι, η οικονομία της είναι δεμένη με χίλια δύο νήματα από την παγκόσμια καπιταλιστική αγορά. Η κακοδαιμονία της χώρας μας πηγάζει από το κοινωνικό - οικονομικό της σύστημα και την εξάρτησή της από το ξένο κεφάλαιο. Κάθε αναταραχή στη διεθνή καπιταλιστική οικονομία έχει άμεσες επιπτώσεις στην Ελλάδα. Μέσα στα πλαίσια αυτών των αντιθέσεων και κάτω από το πρίσμα της εκδήλωσης αυτών των φαινομένων θα πρέπει να βλέπουμε και εκτιμούμε πώς "λύνει" το πρόβλημα της απασχόλησης ο νεοκαπιταλισμός στη σύγχρονη Ελλάδα.

Δεν θα ήταν περιττολογία να δούμε σε τούτο το σημείο, τί σημαίνει συγκεκριμένα, στη σύγχρονη ελληνική πραγματικότητα, λύση του προβλήματος της απασχόλησης: πρώτο, εξασφάλιση μόνιμης και σταθερής εργασίας για τους εργαζόμενους των επαγγελματικών ηλικιών, στις πόλεις, στα πολεοδομικά κέντρα και εξάλειψη του λεγόμενου "μεροδούλι - μεροφαί". Δεύτερο, δημιουργία ικανοποιητικού αριθμού καινούργιων θέσεων εργασίας για τις νέες ηλικίες που πρωτοπαίνουν στην παραγωγή σ' όλη τη χώρα. Τρίτο, εξασφάλιση εργασίας με τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας στη μεγάλη στρατιά της "πλεονάζουσας εργατικής δύναμης" στην ύπαιθρο, πράγμα που θα συντελέσει στο σταμάτημα της παραπέρα ερήμωσης της υπαίθρου. Τέταρτο, εξασφάλιση εργασίας για τη μερίδα των εργατών που απωθείται από διάφορους κλάδους της παραγωγής λόγω της διεΐσδυσης της επιστημονικοτεχνικής επανάστασης. Πέμπτο, εξασφάλιση εργασίας για τους απόδημους που επαναπατρίζονται από το εξωτερικό.

Τα προβλήματα αυτά δεν μπορεί και δεν θέλει να τα λύσει το κεφάλαιο, αυτό δείχνει η πείρα τριών αιώνων του καπιταλιστικού συστήματος. Στην Ελλάδα τα παραπάνω φαινόμενα (ανεργία, ειδίκευση εργασίας), εκδηλώνονται στη μεταπολεμική περίοδο με μεγαλύτερη ή λιγότερη οξύτητα, ανάλογα με το στάδιο της οικονομικής ανάπτυξης σε στενή αλληλοεξάρτηση με τον κύκλο της καπιταλιστικής αναπαραγωγής. Το πρόβλημα της απασχόλησης είναι το κεντρικό ζήτημα για τους εργαζόμενους της χώρας μας και πα-

ραμένει άλυτο λόγω της αντεθνικής, αντιλαϊκής οικονομικής πολιτικής της κυρίαρχης αστικής τάξης.

Η ανάπτυξη του κρατικομονοπωλιακού καπιταλισμού δεν μπόρεσε να λύσει το φλέγον ζήτημα της ανεργίας στην Ελλάδα, επειδή ακριβώς είναι σύμφυτη με το ίδιο το κεφαλαιοκρατικό σύστημα. Η αβεβαιότητα για το αύριο συνέχει τους εργαζόμενους στη χώρα μας και παίρνει ποικίλες μορφές στη σύγχρονη εποχή που ζούμε.

Μέσα σ' αυτή τη σκληρή πραγματικότητα το καλύτερο που πρέπει να κάνουν οι ιθύνοντες της χώρας και τα μέσα μαζικής ενημέρωσης είναι να σταματήσουν να πλέκουν φανταστικά σενάρια για "πλήρη απασχόληση", μα να πάρουν μέτρα πως να σταματήσουν την αύξηση της ανεργίας στο μέλλον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

ΑΝΕΡΓΙΑ ΚΑΙ ΠΟΛΥΕΘΝΙΚΕΣ ΕΤΑΙΡΕΙΕΣ

Οι πολυεθνικές εταιρείες περιορίζουν την απασχόληση

* * *

"... Μια αντικειμενική εξέταση του ζητήματος δείχνει καθαρά πως οι τεράστιοι πόροι και οι οργανωτικές δυνατότητες των πολυεθνικών εταιρειών χρησιμοποιούνται όχι για την κοινωνική ανάπτυξη, αλλά για την απόκτηση κερδών. Παρ' όλη την υψηλή τεχνολογία τους και τους τεράστιους πόρους, οι πολυεθνικές εταιρείες που έχουν για κέντρα στήριξής τους τις Ηνωμένες Πολιτείες και την Αγγλία και που υπήρξαν κάποτε οι πρωτεργάτες της εκβιομηχάνισης, μετέτρεψαν αυτές τις χώρες σε πραγματικό νεκροταφείο για μια σειρά βασικούς κλάδους της βιομηχανίας και καταδίκασαν το ένα δέκατο του συνόλου του εργατικού δυναμικού σε πλήρη ανεργία". (Ι. Ζακάρια, Γενικός Γραμματέας της Βρετανικής Ομοσπονδίας Συνδικάτων. Από αγόρευσή του στην 32η σύνοδο του Γενικού Συμβουλίου της ΒΟΣ, Ιούλης του 1981).

* * *

Οι πολυεθνικές εταιρείες, που έχουν εξαπλωθεί σ' όλο τον κόσμο, εκμεταλλεζόμενες στις επιχειρήσεις τους την εργασία 33 εκατ. μισθωτών εργαζόμενων, "συμβάλλουν" ουσιαστικά στη διεύρυνση των πλαισίων της εφεδρικής στρατιάς εργασίας. Οργανώνοντας την παραγωγή σε άλλες χώρες και μεταφέροντας κεφάλαιο στο εξωτερικό, μειώνουν τον αριθμό των θέσεων εργασίας στη χώρα τους, πράγμα που περιορίζει τις δυνατότητες απασχόλησης για το εργατικό δυναμικό, που επανέρχεται έτσι στην αγορά εργασίας. Η εισαγωγή εμπορευμάτων που παράγουν οι θυγατρικές επιχειρήσεις των πολυεθνικών εταιρειών (ΠΕ) συντελεί στη συρρίκνωση των μη ανταγωνιστικών επιχειρήσεων και κατά συνέπεια, στην κατάργηση θέσεων εργασίας. Ολα αυτά προκαλούν νέο κύμα ανεργίας.

Στις χώρες της επένδυσης ξένων κεφαλαίων, όπου, κατά κανόνα, οι ΠΕ μεταφέρουν ένα μέρος της παραγωγής, κυρίως εξαρτημάτων, αυξάνει η ζήτηση εργατικού δυναμικού με χαμηλή ή στενή ειδίκευση. Αυτό όμως δεν συμβάλλει και πολύ στην εξάλειψη της ανεργίας στις αντίστοιχες χώρες. Στο μεταξύ, το καταρτισμένο ειδικευμένο εργατικό δυναμικό που υπάρχει ήδη εκεί, περιλαμβανομένων των ειδικών και των επιστημόνων, είναι συχνά αναγκασμένο να μεταναστεύσει σε άλλες κυρίως αναπτυγμένες, καπιταλιστικές χώρες. Αυτή η διπλή επίδραση των ΠΕ στην αγορά της μισθωτής εργασίας αντανakλά την αρπαχτική φύση αυτών των διεθνών μονοπωλίων, που μόνη τους επιδίωξη είναι να αποκομίσουν κέρδη.

* * *

"Οι πολυεθνικές εταιρείες έχουν το δικαίωμα να καταργούν κατά την κρίση τους τις θέσεις εργασίας, με αποκλειστικό γνώμονα τη δυνατότητα να αποκομίσουν κέρδη. Αυτό δημιουργεί κοινωνικοοικονομικά προβλήματα". (Χανς Ι. Κλέβεν, Πρόεδρος του Κομ-

μουνιστικού Κόμματος της Νορβηγίας. Από την πολιτική πρωτοβουλία στις σχεδιασμένες ενέργειες. Από το περιοδικό "Προβλήματα της Ειρήνης και του Σοσιαλισμού", 1982, Νο 6, σελ. 34).

* * *

Οι γαλλικοί αυτοκινητιστικοί γίγαντες που ανήκουν στη μονοπωλιακούς ομάδα "Πεζό" – "Σιτροέν" – "Ταλμπό", με την υποστήριξη των αρχών, μεταφέρουν την παραγωγή στο εξωτερικό, απ' όπου προβλέπεται να εισάγουν στη χώρα 200 χιλιάδες αμάξια το χρόνο. Τα συνδικάτα υπολόγισαν ότι η κατασκευή των αυτοκινήτων αυτών στη Γαλλία, εκτός από το ότι θα συντελούσε στην ανάπτυξη της εθνικής οικονομίας, θα επέτρεπε να εξασφαλιστεί δουλειά σε άλλες 10 χιλιάδες εργαζόμενους.

Η εφημερίδα "Φρανς Νουβέλ" (Γενάρης του 1980) έγραψε σχετικά:

"Από το 1974 οι επενδύσεις γαλλικών κεφαλαίων στο εξωτερικό έχουν διπλασιαστεί πρακτικά, ενώ στη Γαλλία μειώθηκαν κατά 10%. Συνέπεια της τακτικής αυτής είναι η ανεργία. Αντί να επενδύσουν τα κεφάλαιά τους στην εθνική βιομηχανία και να δημιουργήσουν νέες παραγωγικές βιομηχανικές μονάδες, κλείνουν στη χώρα μας τα εργοστάσια και τα ανοίγουν σε άλλες χώρες. Αναφέρουμε ένα παράδειγμα από τις εκατοντάδες: η εταιρεία "Σεν – Γκομπέν" απολύει τους εργάτες στη Γαλλία, αλλά επενδύει κεφάλαια στον ίδιο κλάδο, στη Σουηδία (20 εκατομ. φράγκα) και στη Βραζιλία (230 εκατομ. φράγκα).

Ο Γάλλος οικονομολόγος Μαρκ Ανβέρ γράφει: " .. οι επενδύσεις που γίνονται στη Γαλλία και που εφτά χρόνια τώρα δεν αυξάνονται, ενώ οι επενδύσεις που γίνονται στο εξωτερικό αυξάνονται, προβάλλουν όλο και πιο συχνά σαν επενδύσεις που αποβλέπουν στην αύξηση της παραγωγικότητας της εργασίας, στην ορθολογική οργάνωση της παραγωγής και, σε συνδυασμό με άλλες εκδηλώσεις της κρίσης, οδηγούν στη μείωση του αριθμού θέσεων εργασίας στην εθνική βιομηχανία. Έτσι, από την 1η του Γενάρη 1974 έως τις 31 του Δεκέμβρη 1978, στη βιομηχανία (περιλαμβανομένων των οικοδομών και των δημοσίων έργων) καταργήθηκαν 530 χιλιάδες θέσεις εργασίας. Εξαιτίας της διαρροής κεφαλαίου των ΠΕ από το Βέλγιο, το 1980 έκλεισαν εκεί 166 μεγάλες επιχειρήσεις και καταργήθηκαν 13 χιλιάδες θέσεις εργασίας.

Η κρίση της αυτοκινητοβιομηχανίας στη Γαλλία οδηγεί στον περιορισμό της παραγωγής και στις μαζικές απολύσεις εργαζομένων. Το Φλεβάρη του 1981 στις πύλες των εργοστασίων είχαν θυροκολληθεί ανακοινώσεις για απολύσεις: "Ταλμπό": 3,5 χιλιάδες, "Σιτροέν": 5 χιλιάδες, "Πεζό": 10 χιλιάδες. Οι πολυεθνικές εταιρείες "Ρενό" και "Πεζό" σκοπεύουν να τοποθετήσουν στο εξωτερικό στα προσεχή 5 χρόνια 10 δισεκ. δολάρια. Υπολογίστηκε ότι οι τέτοιας έκτασης επενδύσεις κεφαλαίων στο εσωτερικό της χώρας θα επέτρεπαν τη δημιουργία 40 χιλιάδων νέων θέσεων εργασίας.

Εξαιτίας της μεταφοράς στο εξωτερικό επιχειρήσεων της υφαντουργικής βιομηχανίας, στη Γαλλία έχουν απολυθεί από το 1977 κι εδώ 5 χιλιάδες εργαζόμενοι.

Σύμφωνα με στοιχεία του Συνδικάτου λιμενεργατών των ΗΠΑ, το κλείσιμο επιχειρήσεων πήρε, στις συνθήκες κρίσης και μαζικής μεταφοράς κεφαλαίων στο εξωτερικό, πρωτοφανείς διαστάσεις. Οι οικονομολόγοι υπολόγισαν ότι τα τελευταία 5 χρόνια έχασαν τη δουλειά του 2,1 εκατομ. άτομα, ενώ κατά την περίοδο 1969 – 1976 καταργήθηκαν 15 εκατομ. θέσεις εργασίας.

"Στα 100 άτομα που δουλεύουν στην ΟΔΓ στις επιχειρήσεις της μεταποιητικής βιομηχανίας, στις αρχές της δεκαετίας του '60, αναλογούσαν 4 – 5 άτομα, που προσλήφθηκαν στο εξωτερικό από τις ίδιες επιχειρήσεις, ενώ το 1975 αναλογούσαν περίπου 20. Συνολικά από το 1961 ως το 1976, 580 δυτικογερμανικές επιχειρήσεις της μεταποιητικής βιομηχανίας άνοιξαν στο εξωτερικό 1716 παραγωγικές μονάδες (με χρηματική συμμετοχή που ξεπερνούσε το 25%) έξω από τη ζώνη της "Κοινής Αγοράς", χωρίς να υπολογίσουμε την υφαντουργική βιομηχανία και τη βιομηχανία έτοιμων ενδυμάτων".

Κατά την περίοδο 1975 – 1979, η αύξηση των άμεσων επενδύσεων που έκαναν οι ιαπωνικές επιχειρήσεις στο εξωτερικό οδήγησε στην απώλεια 1 εκατομ. θέσεων εργασίας στη χώρα.

Επιχειρήσεις των αναπτυσσόμενων καπιταλιστικών χωρών "περιφέρονται από τόπο σε τόπο" σε άλλες περιοχές, ιδιαίτερα στις αναπτυσσόμενες περιφέρειες. Μεταφέρονται κεφάλαια. Σύμφωνα με τη λογική των πραγμάτων, θα έπρεπε να δημιουργηθούν νέες θέσεις εργασίας. Όμως το Μάη του 1981, η πολυεθνική εταιρεία ΦΙΑΤ (Ιταλία), υποκατάστημα της οποίας λειτουργεί στην πολιτεία της Βραζιλίας Μινάς – Ζεράις, απόλυσε από τα εργοστάσια αυτοκινήτων αυτής της εταιρείας 2 χιλιάδες εργάτες και υπαλλήλους. Μαζικές απολύσεις έγιναν και στις μεταλλουργικές επιχειρήσεις της πολυεθνικής εταιρείας "Κρουπ" (ΟΔΓ) κ.ά. Κι αυτό, παρά την υποχρέωση που είχαν αναλάβει να μη προβούν σε μαζική μείωση του προσωπικού της ΠΕ.

Γιατί γίνεται αυτό; Οι ΠΕ προσπαθούν να εξάγουν, μαζί με τα κεφάλαια και επεξεργασμένα τεχνολογικά συστήματα για την κατασκευή ορισμένων εξαρτημάτων τεχνικού εξοπλισμού. Γι' αυτό, χρειάζονται κυρίως ανειδίκευτοι εργάτες, εών το καταρτισμένο εργατικό δυναμικό μένει χωρίς δουλειά. Αυτός είναι ένας άλλος τρόπος συγκέντρωσης των ειδικευμένων στελεχών στις αναπτυσσόμενες καπιταλιστικές χώρες.

Ετσι, η δραστηριότητα των ΠΕ στον τομέα των εργασιακών σχέσεων είναι πολύ αντιφατική. Όταν οι πολυεθνικές εταιρείες προσλαμβάνουν εργατικό δυναμικό, η πρόσληψη γίνεται με "επιλογή": με την τεράστια ανεργία που υπάρχει δεν είναι δύσκολο να βρεθούν προσωρινά οι κατάλληλοι εργάτες, οι οποίοι, αφού κάνουν τη "Θητεία" τους, θα βρεθούν και πάλι στο δρόμο. Οι αποκαλύψεις των ειδικών, του τύπου και των συνδικάτων μαρτυρούν ένα και μόνο πράγμα: οι ΠΕ είναι αυτές που δημιουργούν την ένταση στην αγορά της μισθωτής εργασίας και, σε τελευταία ανάλυση, αυξάνουν τον αριθμό των "περιττών" ανθρώπων τόσο στις χώρες, όπου έχουν τη βάση τους, όσο και σ' εκείνες, όπου εγκατέστησαν τα υποκαταστήματά τους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7

ΑΝΕΡΓΙΑ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

7.α. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΛΟΓΩ ΜΕΤΑΚΙΝΗΣΗΣ

Έλλειψη απασχόλησης

Όλες οι έρευνες δείχνουν πως ο βασικός λόγος μετανάστευσης είναι η ανεργία. Όλοι οι άλλοι λόγοι έρχονται σε δεύτερη μοίρα. "Όλοι μαζί οι λόγοι μπορούν να συνοψιστούν σε έναν: η βελτίωση των όρων διαβίωσης".

Σε όλες τις έρευνες τονίζεται η υπεροχή των οικονομικών κινήτρων σαν αιτία της μετανάστευσης, τόσο προκειμένου περί παραγόντων που ωθούν για μετανάστευση, όσο και για παράγοντες που ελκύουν. Από έρευνα της Εθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας σε τέσσερα χωριά της Ελλάδος (Τριάδα Ευβοίας, Άγιος Μάμμας Χαλκιδικής, Λαγκάδια Πελοποννήσου και Σκύρος), αποδεικνύεται ότι τα αίτια μετανάστευσης είναι κυρίως η έλλειψη απασχόλησης:

Έλλειψη απασχόλησης το.....	83,5%
Έλλειψη γης.....	6,2%
Έλλειψη ευκαιριών μόρφωσης.....	1,9%
Οικογενειακοί λόγοι.....	1,9%
Λοιποί λόγοι.....	6,0%
Μη δηλωθέντες λόγοι.....	0,8%

Η έλλειψη εργασίας σαν το βασικότερο αίτιο μετακίνησης του πληθυσμού φαίνεται και από άλλα στατιστικά στοιχεία της Εθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας που προέρχονται από έρευνα που έγινε το 1962. (Κοίτα Πίνακα Ι.)

Πίνακας Ι. Αίτια μεταναστεύσεων (αρρένων)

Ηλικία	Έλλειψη εργασίας	Έλλειψη γης	Έλλειψη ευκαιριών μόρφωσης	Λοιποί λόγοι	Συν.*	N
	63,9	9,7	2,4	22,1	100	380
-25	77,4	5,1	0,9	22,2	100	234
26-35	60,4	8,3	0,7	29,2	100	144
46-45	52,5	14,8	4,9	24,6	100	61
46+	47,2	7,5	5,7	30,2	100	53

Πηγή: Εθνική Στατιστική Υπηρεσία της Ελλάδος: Εκθεσις δοκιμαστικής ερεύνης επί των κινήτρων και των συνθηκών μεταναστεύσεων του πληθυσμού των αγροτικών περιοχών (1962).

Στην ερώτησή μας στα υποκείμενα: "Τί θα θέλατε να υπάρχει στο χωριό σας για να μη φύγετε;", πήραμε τις εξής απαντήσεις:

1. Εργασία.....	30%	\
2. Ζώα, χωράφια, πόροι ζωής.....	37%	/ 67%
3. Ιατρική περίθαλψη.....	3%	
4. Δρόμος, ρεύμα, νερό.....	3%	
5. Θα έφευγα οπωσδήποτε.....	27%	
	100%	

Είναι χαρακτηριστικό το ποσοστό του 67% των υποκειμένων που θα έμεναν στο χωριό – έτσι τουλάχιστον λένε – αν υπήρχαν ευκαιρίες απασχόλησης. Αλλά και από το 27% αυτών που θα έφευγαν οπωσδήποτε (5η εκδοχή) θα έφευγαν για τον ίδιο βασικά λόγο, αρκεί να ληφθεί υπόψη ότι μόνο 14% αυτών που κατάγονται από πεδινά χωριά, που είναι σχετικά πιο γόνιμα, θα έφευγαν οπωσδήποτε και το 34,5% αυτών που κατάγονται από ορεινά χωριά που είναι σαφώς άγονα, θα έφευγαν οπωσδήποτε. Ενδιαφέρει ιδιαίτερα η απάντηση των εργατών στην ίδια ερώτηση: το 47,6% θα ήθελαν "ζώα, χωράφια, πόρους ζωής" και το 23,8% εργασία (σύνολο 71,4%) και μόνον 20% απάντησαν ότι θα "έφευγαν οπωσδήποτε" (γενικός μέσος όρος 27%).

Εποχιακή ανεργία

Ενα στοιχείο που συντελεί στη φυγή πολλών εργατικών χεριών από το χωριό είναι η εποχιακή ανεργία. Στο χωριό η εργασία συνήθως είναι εποχιακή και περιορίζεται σε περιόδους αιχμής (σπορά, θέρος, τρύγος, συλλογή καρπών) με αποτέλεσμα ο υπόλοιπος χρόνος να μην αξιοποιείται αποδοτικά. Στην πόλη αντίθετα, η απασχόληση είναι συνεχής έστω και με μικρότερη ημερήσια απόδοση. Συχνά ο εργάτης – κτηνοτρόφος αναγκάζεται να πάρει δάνεια (για αγορά τρακτέρ, ζωοτροφών το χειμώνα) που πολλές φορές η εξόφλησή τους απαιτεί πολύ κόπο και στην τελική ανάλυση ελάχιστα μένουν για τον χωρικό, στην πόλη αντίθετα δεν παίρνει δάνειο (μιλάμε πάντα για τον εσωτερικό μετανάστη) και να πάρει, θα αποδόσει περισσότερο.

Σχετικά αναφέρουν οι Παπελάσης και Παναγιωτόπουλος: "... σημαντική είναι η διαπίστωση περί της υπάρξεως εποχιακής ανεργίας. Ο χειμώνας και το Θέρος παρουσιάζουν συστηματικώς υψηλόν ποσοστό εποχιακής ανεργίας, οφειλομένης εις αυτήν ταύτην την διάρθρωσιν των καλλιεργειών εν Ελλάδι, ενώ έτεροι μορφαί γεωργικής δραστηριότητος, όπως π.χ. η παραγωγή γαλακτομικών προϊόντων, αι οποίαι δεν έχουν έντονον εποχικόν χαρακτήρα, ελάχιστην επίδρασιν ασκούν επί της αργοτικής απασχολήσεως".

Αμερικανικές έρευνες δείχνουν πως όταν οι αγρότες έχουν πλήρη απασχόληση στα κτήματά τους, δεν παρουσιάζουν μεγάλο ποσοστό μετακίνησης, τόσο επαγγελματικής, όσο και γεωγραφικής.

Μικροί γεωργικοί κλήροι

Τα υποκείμενά μας διαμαρτύρονται διότι εξαιτίας των συνεχών κατακερματισμών των γεωργικών κλήρων – κυρίως στα ορεινά χωριά – οι κλήροι σμικρύνθηκαν πολύ, με αποτέλεσμα να μην είναι δυνατή η παρομονή στο χωριό. Γεωργοί που η εργασία τους

αποδίδει, διότι έχουν αρκετές εκτάσεις, σπάνια εγκαταλείπουν το χωριό. Αυτοί που συνήθως φεύγουν, βλέπουν ότι οι ορίζοντες στο χωριό είναι περιορισμένοι και η παραμονή τους σ' αυτό δεν έχει πια νόημα. Ο ίδιος άνθρωπος έρχεται να εργαστεί στο εργοστάσιο όπου θα έχει μικρή ίσως ημερήσια αμοιβή, όμως σίγουρη και συνεχή. Αν έχει μάλιστα μια ικανότητα για να μάθει μια εργασία (ημειδίκευση), τότε η απόδοση της δουλειάς του θα είναι ασύγκριτα ανώτερη από αυτή του χωριού.

Αντίθετα, όπως γράφει ο τέως έπαρχος Αντωνόπουλος: "Εις την χώραν μας υπάρχουν εκτάσεις ιδιωτών κατοικούντων από πολλών ετών εις την Αθήνα και τις μεγαλουπόλεις ή εις το εξωτερικόν και οι οποίοι δεν τις καλλιεργούν. Εχοντες από αλλού πόρους, αδιαφορούν για την καλλιέργεια των εκτάσεων αυτών, ανεξαρτήτων του αν είναι γόνιμες ή όχι".

Το γεγονός αυτό έχει σοβαρές αρνητικές επιπτώσεις στην εθνική οικονομία, διότι μένουν αργές εκτάσεις που θα συνέβαλαν θετικά στην αύξηση του εθνικού εισοδήματος.

Μικρή απόδοση κλήρων

Αν συνδυαστεί ο μικρός γεωργικός κλήρος με το άγονο, πετρώδες, ξηρικό έδαφος, γίνεται σαφές ότι το επίπεδο παραγωγικότητας είναι εξαιρετικά χαμηλό. Έτσι, εξαφανίζεται κάθε προοπτική των αγροτών να μείνουν στα ορεινά κυρίως χωριά, τα οποία, όπως θα δούμε, άδειασαν κυριολεκτικά.

Το επάγγελμα του γεωργού και κτηνοτρόφου δεν απέδιδε και κατά συνέπεια, οι γεωργοί αναζήτησαν καλύτερη τύχη στην πόλη, όχι πια σαν γεωργοί, αλλά σαν εργάτες, βιοτέχνες, έμποροι, κ.λ.π. Πολλοί από αυτούς κατόρθωσαν και κράτησαν και τα χωράφια στο χωριό, ενώ εργαζόνταν και έμεναν χρόνια στην πόλη.

Στην ερώτηση του Mendras: "Πώς να μπορούσε να βελτιωθεί η αγροτική παραγωγή σας;", το 31% από τους κατοίκους των έξι ορεινών χωριών της Ηπείρου που ερευνήθηκαν, απαντούν: "Δεν υπάρχει τρόπος", "δεν γίνεται" και βλέπουν την καλύτερη λύση της ζωής μόνο στη φυγή ή στη δυνατότητα επαγγελματικής, μη αγροτικής απασχόλησης.

Χαμηλή αξία γεωργικών προϊόντων

Ίσως σήμερα (1982) φαίνεται περίεργος ο ισχυρισμός αυτός σαν αιτία φυγής από το χωριό. Πρέπει να σημειωθεί όμως πως τα τελευταία επτά κυρίως χρόνια, πήραν αξία τα γεωργικά και κτηνοτροφικά προϊόντα, επειδή άδειασαν τα χωριά. Την περίοδο που άρχισαν τα κύματα μετακίνησης των αγροτών στις πόλεις, τα γεωργικά προϊόντα είχαν εξαιρετικά χαμηλή τιμή. Ιδιαίτερα χαμηλή ήταν η τιμή των οπωρολαχανικών. Αυτά πήραν μεγαλύτερη αξία με τη δημιουργία νέων αγορών στο εξωτερικό και την κατασκευή ψυγείων και βαγονιών – ψυγείων. Αν προστεθεί μάλιστα και η παρουσία των "μεσαζόντων" που παίρνουν πάντοτε "την μερίδα του λέοντος", γίνεται σαφές πόσο προβληματική ήταν η ζωή στο ελληνικό χωριό και μάλιστα στο ορεινό. Η πληροφορία επιπλέον, ότι στην πόλη πιθανόν να βρεθεί εργασία, έχει σαν αποτέλεσμα τη φυγή. "Όχι μόνον οι τιμές των γεωργικών προϊόντων, αλλά και η ύπαρξη ευκαιριών εργασίας στην πόλη και η

ευκαιρία να μεταναστεύει κανείς παίρνουν τους αγρότες από τα κτήματα ή απαιτούν από αυτούς να μένουν στην ίδια θέση".

Η χρηματοδότηση, ασφάλιση, εμπορία και διάθεση του προϊόντος των γεωργών, ήταν πάντοτε επισφαλής και εξαρτημένη. Η ανυπαρξία εγγύησης για όλα αυτά, ανάγκασαν ένα μεγάλο μέρος αγροτών να εγκαταλείψουν το χωριό και να αναζητήσουν μια μονιμότερη εργασία στην πόλη.

Απουσία κρατικής μέριμνας

"Τί πρέπει να κάνει το Κράτος για να βοηθήσει αυτούς που έρχονται από το χωριό στην πόλη;", ήταν η ερώτησή μας. Εντύπωση κάνει το γεγονός ότι το 72% των υποκειμένων απέρριψε κάθε βοήθεια των μετακινουμένων μετά την μετακίνηση και ζήτησε από την Πολιτεία: "Να τους βοηθήσει το χωριό". Από τις απαντήσεις των υποκειμένων φαίνεται πως καμιά βοήθεια από μέρους του Κράτους για τους μετακινουμένους δεν έχει νόημα. Η μόνη λύση που προτείνουν είναι να βοηθηθούν στο χωριό.

Η απουσία επενδύσεων με μακρόπνοια σχέδια που θα μπορούσαν να δώσουν ζωή στην επαρχία δεν μπορεί να παραθεωρηθεί από μια ανάλυση των αιτιών μετακίνησης. Δεν υπήρχε αποδοτικό σχέδιο γεωργοκτηνοτροφικής πολιτικής. Όταν άρχισαν να εφαρμόζονται τέτοια σχέδια, ήδη είχε φύγει μεγάλο μέρος του πληθυσμού.

Στα πλαίσια της γεωργικής πολιτικής είναι και η οργάνωση εξαγωγής γεωργικών προϊόντων. Ο τέως έπαρχος Κονίτσης, Κ. Αντωνόπουλος, έγραφε ήδη το 1953: "Άλλοι που δεν είδαν τη στοργή του Κράτους οκτώ συνεχή χρόνια, απελπίστηκαν. Τα παιδιά τους έμειναν αγράμματα, χωρίς δάσκαλο, τόσα χρόνια".

Διαφορά βιοτικού επιπέδου πόλης – χωριού

Δεν είναι μόνο το χαμηλό βιοτικό επίπεδο του χωριού αυτό καθ' εαυτό που ενεργεί σαν απωθητική δύναμη, αλλά και η μικρή έστω αλλά αισθητή διαφορά από τη ζωή της πόλης. Οσο χαμηλό κι αν είναι το επίπεδο ζωής στην πόλη, είναι εν τούτοις υψηλότερο από το επίπεδο του χωριού. Στο σημείο αυτό, υπάρχει πλήρης συμφωνία των ερευνητών. "Η οικονομική διαφορά χωριού – πόλης, γράφει ο Βακεvanis, είναι μια αιτία μετακίνησης". "Οι οικονομικές και κοινωνικές διαφορές μεταξύ χωριού και πόλης υπήρξαν πάντοτε τα βασικά αίτια της αστικοποίησης", υπογραμμίζει ο Horstmann.

Αν εξετάσουμε προσεκτικά τους λόγους που ελκύουν έναν μετανάστη από το χωριό στην πόλη, θα διαπιστώσουμε πως η πόλη ασκεί πάνω του μια γοητεία, διότι προσφέρει εκτός από την ευκαιρία απασχόλησης και άλλες δυνατότητες. Παρατηρώντας λοιπόν τον πίνακα II. βλέπουμε πως η πόλη προσφέρει και μια "απόλαυση της ζωής" και "ευκαιρίες μόρφωσης".

Πίνακας Π. Λόγοι που εκλύουν τον μετανάστη από το χωριό στην πόλη.

	Ευκαιρίες απασχ/σης	Υψηλ/ρο εισόδημα	Απόλαυση της ζωής	Ευκαιρίες μόρφωσης	Λοιποί λόγοι	%	N
Αρρενες	56,1	26,3	11,8	2,9	2,9	100	380
Θήλειες	50,9	2,7	30,4		16,1	100	144

Πηγή: Εθνική Στατιστική Υπηρεσία της Ελλάδος: Εκθεσις δοκιμαστικής ερεύνης επί των κινήτρων και των συνθηκών μεταναστεύσεων του πληθυσμού των αγροτικών περιοχών (1962).

"Τα παιδιά από την πιο μικρή ηλικία, γράφει ο Merdas και οι συνεργάτες του, προβλέπουν πως η ζωή τους, θα είναι σκληρή. Δεν αγαπούν το χωριό τους και όλοι ανεξαιρέτως έχουν την ίδια έντονη επιθυμία να φύγουν. Συγχρόνως υπερτιμούν τις δυνατότητες καλύτερης ζωής, τον κόσμο, πίσω από τα βουνά τους, τον φαντάζονται παράδεισο, γιατί έχουν έλλειψη πληροφόρησης και υπερτιμούν τις δυνατότητες κοινωνικής ανόδου. Δεν υπάρχει μέση οδός, ή γίνεται γεωργός ή σπουδάζει", συνεχίζει ο Mendras.

Αναμφίβολα πολλά από τα αίτια που αναφέρθηκαν πιο πάνω δεν υπάρχουν σήμερα στην έκταση που παρουσιάστηκαν. Τούτο φαίνεται και από το γεγονός, ότι πολλοί από τους συνομιλητές μας, αφού περιέγραψαν με μελανά χρώματα τη ζωή στο χωριό σε σύγκριση με τη ζωή τους στη πόλη, υπογράμμιζαν κατόπιν, ότι σήμερα και στα χωριά η κατάσταση έχει βελτιωθεί σημαντικά.

7.β. ΘΕΩΡΙΑ ΑΝΕΡΓΙΑΣ ΚΑΙ ΠΛΗΘΩΡΙΣΜΟΥ

Τα φαινόμενα και η προβληματική τους

Τα φαινόμενα της ανεργίας και του πληθωρισμού αποτελούν τις σπουδαιότερες εκδηλώσεις διαταραχής ή μη – ισορροπίας στην οικονομία της αγοράς και σαν τέτοια έχουν προβληματίσει τόσο την οικονομική θεωρία, όσο και την οικονομική πολιτική. Η επίτευξη υψηλού βαθμού απασχόλησης του εργατικού δυναμικού, χαμηλού δηλαδή ποσοστού ανεργίας και η σταθερότητα του γενικού επιπέδου των τιμών ή, έστω, η επίτευξη ενός όσο γίνεται χαμηλού ρυθμού πληθωρισμού, συνιστούν τις δύο βασικότερες επιδιώξεις της ακολουθούμενης οικονομικής πολιτικής, οποιασδήποτε κυβερνήσεως, σε οποιαδήποτε χώρα. Σε πολλές μάλιστα χώρες, οι προσπάθειες για την επίτευξη πλήρους απασχολήσεως έχουν πάρει, για τις κυβερνήσεις των χωρών αυτών, τη μορφή νομοθετικής επιταγής, που φθάνει μέχρι το σημείο να αποτελεί και συνταγματική διάταξη.

Το πρόβλημα της ανεργίας, ιδιαίτερα μετά τη μεγάλη κρίση του 1930, δημιούργησε την ανάγκη αντιμετώπισεώς του με όσα μέσα μπορούσε να διαθέσει η οικονομική πολιτική, η άσκηση της οποίας νομιμοποίησε ακόμα και τον μέχρι τότε απαράδεκτο για τον καπιταλιστικό κόσμο κρατικό παρεμβατισμό. Η θεωρητική θεμελίωση της ανάγκης για κρατικό παρεμβατισμό ήταν το κύριο αποτέλεσμα της "κεϋνσιανής επαναστάσεως" στην οικονομική σκέψη, σύμφωνα με την οποία, το επίπεδο απασχολήσεως του εργατικού

δυναμικού μιας χώρας εξαρτάται βασικά από το μέγεθος της συνολικής ενεργού ζήτησεως για το προϊόν που παράγουν οι απασχολούμενοι εργαζόμενοι.

Κατά συνέπεια, οι κυβερνήσεις έχουν καθήκον να χρησιμοποιούν μέσα νομισματικής και δημοσιονομικής πολιτικής, για να τονώσουν ιδιαίτερα τη συνολική ενεργό ζήτηση, όταν αυτή διαμορφώνεται σε επίπεδο το οποίο δεν προκαλεί την πλήρη απασχόληση.

Ο λόγος για τον οποίον η αποφυγή και η καταπολέμηση της ανεργίας και του πληθωρισμού αποτελούν θεμελιώδεις στόχους της οικονομικής πολιτικής, είναι το γεγονός ότι και τα δύο αυτά διαταρακτικά φαινόμενα συνεπάγονται ένα σημαντικό οικονομικό, κοινωνικό και κάποτε πολιτικό, κόστος. Είναι πρώτα απ' όλα το κόστος του να παραμένουν αδρανείς ανθρώπινοι παραγωγικοί πόροι, οι οποίοι θα μπορούσαν να συνεισφέρουν στην αύξηση της παραγωγής. Έχουμε έτσι ένα διαφυγόν προϊόν, που μεταφράζεται σε διαφυγόν εισόδημα. Η κεϋνσιανή θεωρία της ενεργού ζήτησεως μας διδάσκει τα πολλαπλασιαστικά αποτελέσματα αυτής της καταστάσεως, αφού τα χαμηλά εισοδήματα τείνουν να διαιωνίσουν την οικονομική στασιμότητα και την ανεργία, όταν η συνολική ενεργός ζήτηση καθιλώνεται και αυτή αναγκαστικά.

Το κόστος όμως της ανεργίας δεν περιορίζεται στο διαφυγόν εισόδημα, αλλά έχει και μια βαθύτερη ανθρώπινη διάσταση. Ο ικανός να εργαστεί άνθρωπος, που ζητάει και δεν μπορεί να βρει απασχόληση, αισθάνεται να του στερείται ένα από τα βασικά του δικαιώματα, που είναι η εργασία. Η εργασία, η παραγωγική απασχόληση, πέρα από το να εξασφαλίζει τα μέσα για τη συντήρηση του ατόμου και της οικογένειάς του, αποτελεί συστατικό στοιχείο της υποστάσεως του ανθρώπου που δε θέλει να είναι ή να χαρακτηρίζεται αδρανής και έτσι μπορεί να θεωρηθεί σαν αναγκαία προϋπόθεση για τη διατήρηση της σωματικής και πνευματικής του υγείας.

Η ανεργία ωθεί τους ανθρώπους σε αντικοινωνική συμπεριφορά και το κοινωνικό σύνολο σε παθολογικές καταστάσεις, με αστάθμητες προεκτάσεις. Το κόστος του πληθωρισμού μπορεί κι αυτό να διακριθεί σε καθαρά οικονομικό και ευρύτερο κοινωνικό – ψυχολογικό κόστος. Το πρώτο αναφέρεται στη διαστρέβλωση που προκαλεί ο πληθωρισμός στη λειτουργία του μηχανισμού τιμών και αγοράς, με αποτέλεσμα τη μείωση της αποδοτικότητας του συστήματος παραγωγής και κατανομής των πόρων στις εναλλακτικές τους χρήσεις. Το οικονομικό αυτό κόστος προέρχεται από το γεγονός ότι ο πληθωρισμός παραμορφώνει την πραγματική σχέση ανάμεσα στις σχετικές τιμές των αγαθών και υπηρεσιών και κάνει έτσι δυσκολότερο τον προσδιορισμό του "κόστους ευκαιρίας" των ανθρώπινων και μη ανθρώπινων παραγωγικών πόρων.

Τέλος, το ευρύτερο κοινωνικό και ψυχολογικό κόστος του πληθωρισμού συνίσταται στο άγχος και την αβεβαιότητα που προκαλεί η διάβρωση της αγοραστικής δυνάμεως των εισοδημάτων, ιδιαίτερα όταν η άμυνα κατά του πληθωρισμού δεν είναι το ίδιο εφικτή και αποτελεσματική για όλα τα άτομα ή για όλες τις κοινωνικές ομάδες. Η προσπάθεια αυτής της άμυνας, της προστασίας απέναντι στον πληθωρισμό, δημιουργεί τις προϋποθέσεις για κερδοσκοπική – αμυντική συμπεριφορά, η οποία, όπως θα δούμε αργότερα, επιτείνει και διαιωνίζει αυτό ακριβώς εναντίον του οποίου μάχεται, δηλαδή τον πληθωρισμό.

Εάν, τόσο ο πληθωρισμός, όσο και η ανεργία, θεωρούνται σαν αποφευκτέα κακά, και επομένως σαν στόχοι της οικονομικής πολιτικής, δεν είναι εύκολο να προσδιορισθεί ποιό από τα δύο είναι το χειρότερο, ή στην καταπολέμηση ποιού από τα δύο θα πρέπει να δοθεί

προτεραιότητα. Η απάντηση στο ερώτημα αυτό γίνεται αναγκαστικά περιστασιακή, με αποτέλεσμα να δίνεται σχετικά μεγαλύτερη έμφαση σε εκείνο από τα δύο διαταρακτικά φαινόμενα που παρουσιάζει τη μεγαλύτερη έξαρση. Υπάρχουν βέβαια και προτιμήσεις, των υπεύθυνων για την άσκηση της οικονομικής πολιτικής, που κλίνουν περισσότερο εναντίον του πληθωρισμού, παρά εναντίον της ανεργίας και το αντίθετο. Αυτό προφανώς οφείλεται στο ότι οι διάφορες κυβερνήσεις εκφράζουν, υποτίθεται, τις προτιμήσεις της εκλογικής τους πελατείας και στο ότι τα διάφορα πολιτικά κόμματα εκφράζουν τις προτιμήσεις και υποστηρίζονται από διαφοροποιημένα σύνολα κοινωνικών υποομάδων.

Τέλος, υπάρχουν διαφορές απόψεων για το πως θα πρέπει να αντιμετωπίζεται μια ορισμένη κατάσταση πληθωρισμού ή ανεργίας, τόσο στην περίπτωση όπου υπάρχει ή υποτίθεται ότι υπάρχει μια ανταλλακτική σχέση (trade – off) ανάμεσα στο ποσοστό πληθωρισμού και το ποσοστό ανεργίας, όσο και στην περίπτωση όπου τα δύο αυτά φαινόμενα εμφανίζονται να συσχετίζονται θετικά μεταξύ τους. Οι διαφορές αυτές απόψεων πηγάζουν από διαφορετικές θεωρητικές ερμηνείες για τα γενεσιουργά αίτια των φαινομένων αυτών, αλλά και από το γεγονός ότι, η αντιμετώπιση του πληθωρισμού και της ανεργίας εξαρτάται από χειρισμούς και μηχανισμούς που συνδέονται με όλη την πολυπλοκότητα του μακροοικονομικού συστήματος.

Πρακτικά, πάντα ξεκινάμε από κάποια εμπειρική παρατήρηση, από κάποια πρόσκαιρη και όχι πάντα αναμφίβολη στατιστική. Η εμπειρική αυτή πρώτη ύλη θα πρέπει να τροφοδοτηθεί σε κάποιο θεωρητικό σχήμα, σε κάποιο "υπόδειγμα", για να μπορέσουμε να δούμε τη σημασία της και για να καταλήξουμε σε κάποιο συμπέρασμα πολιτικής. Για τον οικονομολόγο και πολύ περισσότερο για το σπουδαστή της οικονομικής επιστήμης, ο δρόμος για τη διατύπωση προτάσεων πολιτικής περνάει αναγκαστικά από την ερμηνευτική χρησιμοποίηση ενός υποδείγματος. Ένα θεωρητικό οικονομικό υπόδειγμα θα κριθεί καλό ή άχρηστο, ανάλογα με το πόσο σωστά μπορούμε να το μεταχειρισθούμε για την εξήγηση των φαινομένων που υποτίθεται ότι αναλύει, αλλά επίσης και ανάλογα με το πόσο μας βοηθάει στο να καταλήξουμε σε προτάσεις πολιτικής, οι οποίες τουλάχιστον δεν κάνουν τα πράγματα χειρότερα.

Περιττό να τονισθεί ότι θεωρία και εμπειρική παρατήρηση βρίσκονται σε μια αδιάκοπη και στενή διαλεκτική σχέση μεταξύ τους, με την έννοια ότι σκοπός της οικονομικής επιστήμης είναι η διατύπωση θεωρητικών υποδειγμάτων που να ανταποκρίνονται στο σκοπό τους, δηλ. να εξηγούν τα σύγχρονα οικονομικά φαινόμενα. Όταν τα φαινόμενα αυτά αλλάζουν με την εξέλιξη των οικονομικών συστημάτων, τότε θα πρέπει οι οικονομολόγοι να ξεφεύγουν από τα παλιά και άχρηστα θεωρητικά τους σχήματα. Πέρα από μερικές αρχές φιλοσοφικής δεοντολογίας, το αντικείμενο της οικονομικής επιστήμης παραμένει πρακτικό, παυθύνεται δηλαδή στην εξήγηση και αντιμετώπιση των συγχρόνων προβλημάτων.

Χαρακτηριστικά της πληροφοριακής ανεργίας

Είναι φανερό ότι η σχετική δυσκαμψία των ονομαστικών μισθών (ιδίως προς τα κάτω) οφείλεται στην πρόσκαιρη ανελαστικότητα των προσδοκιών, δημιουργώντας έτσι διακυμάνσεις στο επίπεδο απασχολήσεως και ανεργία, σαν αποτέλεσμα συσταλτικών δια-

ταραχών στην οικονομική δραστηριότητα γενικά. Με άλλα λόγια, "η μειωμένη ευκαμψία των μισθών αφαιρεί από το οικονομικό σύστημα ένα σημαντικό μέρος της αυτόματης προσαρμοστικότητάς του και δημιουργεί έτσι συμπτώματα ανεργίας, τα οποία θα ήταν πολύ ηπιότερα εάν η αυτόματη αυτή προσαρμοστικότητα λειτουργούσε στην πλήρη έκτασή της".

Το βασικό συμπέρασμα της μέχρι τώρα αναλύσεως είναι ότι η "ανελαστικότητα αυτή των προσδοκιών, οφείλεται σε έλλειψη επαρκούς πληροφοριοδότησεως των οικονομικών μονάδων" (και εδώ αναφερόμαστε στους εργαζόμενους). θεωρούμε ότι η ελλειπής αυτή πληροφοριοδότηση είναι χαρακτηριστικό σύμπτωμα μιας ανεπτυγμένης, πολύπλοκης και ιδίως δυναμικής οικονομίας, με τη μεγάλη ανομοιογένεια ανάμεσα στους ανθρώπους και τις ευκαιρίες απασχολήσεως που την διακρίνει. Εάν όμως ο δυναμισμός και η πολυπλοκότητα της οικονομίας και η ανομοιογένεια ανθρώπων και εργασιών, έχουν σαν αναπόφευκτο αποτέλεσμα την ελλειπή πληροφοριοδότηση και εάν αυτό ωθεί τους ανθρώπους να έχουν, έστω και πρόσκαιρα, ανελαστικές προσδοκίες, τότε καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι ένα ποσοστό του εργατικού δυναμικού θα ευρίσκεται πάντοτε χωρίς απασχόληση, πέφτοντας "θύμα" του δυναμισμού της οικονομίας, ακόμα και όταν η οικονομία δεν υφίσταται διαταραχές.

Το αναπόφευκτο αυτό ποσοστό ανεργίας, που αντιστοιχεί περίπου σ' αυτό που παλαιότερα ονομαζόταν "διαρθρωτική ανεργία" ή "ανεργία τριβής", προκύπτει από τον ίδιο τον τρόπο λειτουργίας του οικονομικού συστήματος και όχι από τις συνηθισμένες στην μακροοικονομική θεωρία υφειακές διαταραχές. Έχει χαρακτήρα διαρθρωτικό, ή καλύτερα τεχνικό – θεσμικό, πράγμα που σημαίνει ότι η μείωση που απαιτεί βασικά ένα πιο αποτελεσματικό σύστημα πληροφοριοδότησης και επανειδείκευσης των εργαζόμενων, ώστε να βρίσκουν γρηγορότερα και ευκολότερα εναλλακτικές απασχολήσεις εάν και όταν χρειαστεί. Τα τελευταία χρόνια έχει επικρατήσει το να ονομάζεται το αναπόφευκτο αυτό ποσοστό ανεργίας σαν "φυσικό ποσοστό ανεργίας" και όπως θα δούμε αποτελεί μια βασική έννοια της σύγχρονης θεωρίας απασχολήσεως και πληθωρισμού, ανεξάρτητα από τις υπάρχουσες διαφωνίες των οικονομολόγων για το εάν το "φυσικό ποσοστό ανεργίας" είναι ή όχι μεταβλητό, ή για το εάν η οικονομική πολιτική μπορεί να προκαλεί αυξομειώσεις στο τρέχον ποσοστό ανεργίας βασιζόμενη στη σχετική ανελαστικότητα των προσδοκιών.

Το υπόδειγμα αναζητήσεως που εξετάσαμε με αρκετή λεπτομέρεια είναι ενδεικτικό της "πληροφοριακής ανεργίας" που προκαλούν οι ανελαστικές προσδοκίες. Υπάρχει όμως ένα ευρύτερο φάσμα πληροφοριακής ανεργίας, που μπορούμε να δώσουμε εδώ μια σύντομη τυπολογία του, ανάλογα με τις αιτίες ή τα κίνητρα της συμπεριφοράς που οδηγούν στην ανεργία αυτή. Διακρίνουμε λοιπόν τους εξής τύπους πληροφοριακής ανεργίας:

- α. "Κερδοσκοπική ανεργία", που αναφέρεται στην περίπτωση που ένας εργαζόμενος απέχει από ενεργό με πληρωμή απασχόληση, επειδή πιστεύει ότι οι τωρινοί ονομαστικοί μισθοί έχουν προσωρινά μειωθεί σε σχέση με την προβλεπόμενη μελλοντική τους αγοραστική δύμνη.
- β. "Ανεργία αναμονής" ή "καιροσκοπική ανεργία", όταν ευρίσκεται κανείς στο ενδιάμεσο δύο εργασιών, περιμένοντας την απροσδόκητη καλύτερη προσφορά απασχολήσεως, ή όταν περιμένει να κενωθεί μια θέση που νομίζει ότι θα του προσφερθεί και την

οποία δεν μπορεί να εξασφαλίσει δεχόμενος μείωση της αμοιβής του.

γ. "Ανεργία αναζητήσεως", όταν κάποιος προτιμά την ανεργία, απορρίπτοντας μια προσφορά για να αφιερώσει χρόνο σε αναζήτηση μιας καλύτερης (η περίπτωση που έχουμε ήδη εξετάσει).

Εννοείται ότι δεν αποκλείεται η ταυτόχρονη συνύπαρξη όλων αυτών των κινήτρων ανεργίας στην περίπτωση ενός ατόμου, αλλά χαρακτηριστικό όλων των τύπων είναι ο "πληροφοριακός" χαρακτήρας τους σαν γενεσιουργό αίτιο. Η ανεργία αναμονής ή καιροσκοπική αναφέρεται σε πάρα πολλές περιπτώσεις, ιδίως όταν κάποιος έχει εντοπίσει τις επιδιώξεις του και απλώς περιμένει να πάρει μια ορισμένη θέση χωρίς αναζήτηση, ή όταν νομίζει ότι μια θέση θα του προσφερθεί όταν ο αρχαιότερος, που ήδη την κατέχει, αποχωρήσει.

Τέλος, η αποχή από ενεργό απασχόληση είναι δυνατό να αναφέρεται σε αποχή από δεύτερη εργασία ή από υπερωριακή απασχόληση, ή και σε αποχή από απασχόληση ενός άλλου μέλους μιας οικογένειας, όταν οι προσδοκίες της οικογένειας ή του αρχηγού της είναι τέτοιες ώστε να δικαιολογούν αναμονή, αναζήτηση ή και "κερδοσκοπία".

Η "κερδοσκοπική ανεργία" αξίζει να αναλυθεί κάπως περισσότερο, γιατί αποτελεί την πιο χαρακτηριστική νεοκλασική ερμηνεία του φαινομένου της ανεργίας, που βασίζεται στη συμπεριφορά ενός ατόμου που κάθε του απόφαση εξαρτάται από έναν κανόνα αριστοποίησης διαχρονικής (από τη μεγιστοποίηση δηλαδή μιας διαχρονικής συναρτήσεως χρησιμότητας).

Ας πάρουμε ένα παράδειγμα, όπου σε μια προσωρινή ύφεση στην οικονομία πέφτει το επίπεδο τιμών. Στην περίπτωση αυτή, εάν οι ονομαστικοί μισθοί μειωθούν, τότε η απασχόληση θα παραμείνει μάλλον αμετάβλητη, ενώ, εάν οι μισθοί παρουσιάσουν δυσκαμψία προς τα κάτω, τότε η απασχόληση θα μειωθεί. Το ερώτημα λοιπόν είναι εάν οι εργαζόμενοι θα δεχθούν μείωση των αποδοχών τους. Η θεωρία της "κερδοσκοπικής ανεργίας" υποθέτει ότι οι εργαζόμενοι περιμένουν να ξαναέβουν οι τιμές, επανερχόμενες στο κανονικό τους επίπεδο μετά την πάροδο της προσωρινής ύφεσης. Επομένως, με την αναμενόμενη αυτή άνοδο των τιμών, οι χαμηλότεροι μισθοί, που θα μπορούσαν να δεχθούν τώρα, θα έχουν μια μειωμένη αγοραστική δύναμη σε μελλοντικά αγαθά. Για να εξασφαλίσουν από την τωρινή εργασία τους αρκετό μελλοντικό εισόδημα, θα πρέπει να κερδίσουν υψηλότερο επιτόκιο κατά μονάδα εισοδήματος που αποτιμούνται, θα πρέπει δηλαδή να αυξηθεί το επιτόκιο, ώστε με μισθούς να εξασφαλίσουν το ίδιο μελλοντικό εισόδημα.

Η προσδοκώμενη αύξηση του επιπέδου των τιμών σημαίνει μείωση του πραγματικού επιτοκίου που θα κερδίζουν οι αποταμιεύσεις τους και αυτό αποτελεί κίνητρο να επιλέξουν περισσότερη σχόλη και λιγότερο μελλοντικό εισόδημα (ή μάλλον μελλοντική κατανάλωση). Για να αντισταθμιστεί η προσδοκώμενη αύξηση των τιμών και άρα μείωση του πραγματικού επιτοκίου, θα πρέπει να αυξηθεί το τωρινό ονομαστικό επιτόκιο, ειδάλως το κίνητρο της εργασίας για εξασφάλιση μελλοντικού εισοδήματος θα ατονήσει, κι έτσι οι εργαζόμενοι δε θα δεχθούν μείωση των μισθών τους. Η προς τα κάτω δυσκαμψία των ονομαστικών μισθών, που προβλέπει η νεοκλασική θεωρία της "κερδοσκοπικής ανεργίας", βασίζεται στις προβλέψεις για μελλοντική εξέλιξη του επιπέδου των τιμών (κόστου ζωής) και στο πως οι προβλέψεις αυτές επηρεάζουν την επιλογή ανάμεσα σε εργασία και

σχόλη μεγιστοποιώντας τη χρησιμότητα της τωρινής αλλά και της μελλοντικής καταναλώσεως. Οι μισθοί θα είναι δύσκαμπτοι προς τα κάτω εάν υπάρχει η προσδοκία της αύξησεως του κόστους ζωής, που θα κάνει τη μείωση των μισθών "να μην αξίζει τον κόπο", αφού έτσι θα μειωθεί το μελλοντικό εισόδημα.

Γενικεύοντας, η θεωρία αυτή προβλέπει ότι: Πρώτο, μια πληθωριστική ένταση της οικονομικής δραστηριότητας δεν θα προκαλέσει μείωση της ανεργίας, εάν οι εργαζόμενοι προσδοκούν τη συνέχιση του πληθωρισμού. Δεύτερο, μια αποπληθωριστική ύφεση δεν θα προκαλέσει την αύξηση της ανεργίας, εάν υπάρχει η προσδοκία της περαιτέρω μείωσεως του επιπέδου των τιμών. Γενικά, εάν οι ονομαστικοί μισθοί συμπεριφέρονται σύμφωνα με τις προβλέψεις για μεταβολή στο επίπεδο τιμών, και εάν οι μεταβολές αυτές στις τιμές μπορούν πράγματι να προβλεφθούν, τότε το ποσοστό ανεργίας θα παραμείνει αμετάβλητο στο "φυσικό" του επίπεδο. Μεταβολές στο ποσοστό ανεργίας είναι δυνατές μόνον όταν συμβεί κάτι απρόβλεπτο, μόνο δηλαδή με ανελαστικές προσδοκίες.

Επενδύσεις, Παραγωγικότητα, Πληθωρισμός και Ανεργία

Υποστηρίζεται συχνά, ότι υπάρχει μια θεμελιώδης αντίφαση ανάμεσα στην καταπολέμηση του πληθωρισμού και την υιοθέτηση επεκτατικής αναπτυξιακής πολιτικής, ότι δηλαδή τα δύο αυτά πράγματα είναι ασυμβίβαστα μεταξύ τους. Αναλύσαμε το πώς η αποδοχή ή η απόρριψη της απόψεως αυτής συνδέεται με την επιτυχία της παράλληλα ακολουθούμενης εισοδηματικής πολιτικής. Τώρα θ' αναφερθούμε σε μια απευθείας αντιμετώπιση της απόψεως του ασυμβίβαστου, εμβαθύνοντας στην ουσία του φαινομένου της οικονομικής μεγενθύσεως. Θα μπορούσε όμως κανείς να δώσει μεγάλη έμφαση στον παράγοντα της παραγωγικότητας, ακόμα και να του δώσει απόλυτη προτεραιότητα έναντι των πληθωριστικών προσδοκιών και των στενοτήτων στην αγορά εργασίας.

Δεν είναι συμπτωματικό το γεγονός (που σχολιάζεται ευρύτατα τον τελευταίο καιρό, ακόμα και στον τύπο) ότι ο πληθωρισμός της δεκαετίας του '70 συνδυάζεται με σοβαρή επιβράδυνση στο ρυθμό αύξησεως της παραγωγικότητας, σε όλες σχεδόν τις βιομηχανικές χώρες. Η επιβράδυνση αυτή της παραγωγικότητας αποτελεί, σε πολύ γενικές γραμμές και το αίτιο και αποτέλεσμα του πληθωρισμού, και όσο κι αν οφείλεται σε κάποιο βαθμό σε εξωγενή ή αυτόνομα γεγονότα (π.χ. η ενεργειακή κρίση), δεν παύει από το να αποτελεί ένα ανησυχητικό φαινόμενο, αφού υποσκάπτει το δυναμισμό των βιομηχανικών οικονομιών. Η επιβράδυνση της παραγωγικότητας οπωσδήποτε δεν συμβάλλει στην καταπολέμηση του πληθωρισμού, αντίθετα τον τονώνει, χωρίς ταυτόχρονα να προσφέρει ανακούφιση στη σταθερή αύξηση της ανεργίας.

Με τον όρο "παραγωγικότητα" εννοούμε τον αριθμοδείκτη που εκφράζει τη σχέση ή το λόγο προϊόντος προς απασχόληση. Ο υπολογισμός ενός δείκτη της παραγωγικότητας δεν είναι ούτε εύκολος ούτε απλός, συνήθως διότι η ακριβής μέτρηση της απασχολήσεως (π.χ. σε ανθρωπο - ώρες) είναι δυνατή μόνο σε ορισμένους κλάδους της οικονομίας, όπως η βιομηχανία. Σαν έννοια, όμως, ο δείκτης της μέσης συνολικής παραγωγικότητας, καθώς και ο ετήσιος ρυθμός μεταβολής του δείκτη αυτού, είναι πολύ χρήσιμα στοιχεία για την αξιολόγηση των μακροχρόνιων οικονομικών εξελίξεων. Μια αύξηση της παραγωγικότητας σημαίνει, ότι ένα σύνολο εργατικών εισροών στην παραγωγή καταλήγει στην

επίτευξη ενός υψηλότερου επιπέδου προϊόντος και εισοδήματος, πράγμα που, όπως ξέρουμε, μπορεί να δικαιολογήσει αύξηση των μισθών.

Είναι γνωστό και γενικά παραδεκτό από όλους τους οικονομολόγους, ότι εάν οι χρηματικοί μισθοί αυξάνουν κατά το ίδιο ποσοστό που αυξάνει η παραγωγικότητα, τότε δεν υφίσταται μια σημαντική πηγή πληθωριστικών πιέσεων από την πλευρά του κόστους παραγωγής. Οπωσδήποτε δε, εάν και οι μισθοί και το επίπεδο τιμών αυξάνουν, ο ρυθμός αύξησης των πραγματικών μισθών καθορίζεται από το ρυθμό αύξησης της παραγωγικότητας. Οι μεταβολές στην παραγωγικότητα οφείλονται σε πολλούς παράγοντες: στην ποιότητα του εργατικού δυναμικού, στην τεχνική εξέλιξη, στις οργανωτικές και θεσμολογικές βελτιώσεις του παραγωγικού μηχανισμού και στην ποσοτική και ποιοτική αύξηση των άλλων παραγωγικών εισροών με τις οποίες συνεργάζεται η εργασιακή εισροή και κυρίως, του πάγιου παραγωγικού κεφαλαίου.

Οι επενδύσεις για σχηματισμό τέτοιου πάγιου παραγωγικού κεφαλαίου έχουν εδώ πρωτεύοντα ρόλο, για το λόγο ότι η συσσώρευση κεφαλαίου σημαίνει, συνθήτως, καινούργια κεφαλαιουχικά αγαθά, τα οποία είναι "καλύτερα", δηλαδή αυξάνουν την παραγωγικότητα της εργασίας. Κατά την άποψη πολλών οικονομολόγων, η τεχνολογική πρόοδος δεν είναι κάτι το αφηρημένο, ούτε κάτι το εξωγενές που γενικά και απρόσωπα επηρεάζει την αποδοτικότητα του παραγωγικού μηχανισμού. Αντίθετα, η τεχνολογική πρόοδος βρίσκεται ενσωματωμένη στα βελτιωμένα κεφαλαιουχικά αγαθά που προκύπτουν από τις συνεχείς παραγωγικές επενδύσεις.

Με άλλα λόγια, οι επενδύσεις αποτελούν το φορέα της τεχνολογικής προόδου, αφού η τελευταία δεν μπορεί ούτε να εμφανισθεί, ούτε και να επηρεάσει το σύστημα της παραγωγής, παρά μόνον εάν και κατά το μέτρο που γίνονται παραγωγικές επενδύσεις. Σύμφωνα με την άποψη αυτή, το κλειδί για να εξηγήσουμε τις μεταβολές στην παραγωγικότητα βρίσκεται στο ρυθμό συσσώρευσης κεφαλαίου.

Ετσι, ένας ταχύτερος ρυθμός συσσώρευσης κεφαλαίου θα προκαλέσει αύξηση της παραγωγικότητας για δύο λόγους: Πρώτο, θα σημαίνει πιο γρήγορη αντικατάσταση του παλαιού κεφαλαιουχικού εξοπλισμού με καινούργια, πιο "αποδοτικά", κεφαλαιουχικά αγαθά. Δεύτερον, θα οδηγήσει σε σταθερή αύξηση του λόγου κεφαλαίου – εργασίας, για το σύνολο της οικονομίας (π.χ. εκμηχάνιση γεωργικών εκμεταλλεύσεων, μηχανογράφηση τραπεζών και δημοσίων υπηρεσιών, κ.λ.π.). Η αύξηση του βαθμού εντάσεως κεφαλαίου για το σύνολο της παραγωγής αγαθών και υπηρεσιών, γίνεται όχι μόνο ο φορέας της τεχνολογικής προόδου αλλά και η πηγή των αυξήσεων στην παραγωγικότητα.

Βλέπουμε λοιπόν καθαρά τη λογική της μακροπρόθεσης επεκτατικής ή αναπτυξιακής πολιτικής, κύριος στόχος της οποίας πρέπει να είναι η επίτευξη και η διατήρηση ενός ικανοποιητικού ρυθμού επενδύσεων ή συσσώρευσης κεφαλαίου. Τα αποτελέσματα μιας τέτοιας πολιτικής έχουν διττό χαρακτήρα.

Πρώτο, συμβάλλει στη δημιουργία ευκαιριών απασχολήσεως στο αυξανόμενο εργατικό δυναμικό μιας χώρας, λύνοντας έτσι το πρόβλημα της ανεργίας (και μάλιστα με τρόπο πιο ικανοποιητικό από την απορρόφηση των δυνητικά ανέργων σε μη παραγωγικές απασχολήσεις). Δεύτερο, συμβάλλει στη διερεύνηση της παραγωγικής δυναμικότητας της οικονομίας (επιτρέποντας στην προσφορά αγαθών να αυξάνει σύμμετρα με τη ζήτηση) και στην αύξηση της παραγωγικότητας, προσφέροντας έτσι ανακούφιση στο πρόβλημα

του πληθωρισμού.

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να τονισθεί ότι, μια επεκτατική αναπτυξιακή πολιτική αναγκαστικά θα κινηθεί μέσα σε όρια που προσδιορίζονται από τις ιδιαίτερες συνθήκες που επικρατούν στην οικονομία. Αναφερόμαστε εδώ στο θέμα των στενотήτων στις οποίες ενδέχεται να σκοντάψει η πολιτική αυτή.

Πρώτος περιορισμός είναι η προσφορά αποταμιευτικών κεφαλαίων και δανειακών κεφαλαίων, τα οποία θα χρηματοδοτήσουν τις επενδύσεις για σχηματισμό πάγιου παραγωγικού κεφαλαίου. Εάν δεν υπάρξουν "υγιείς" χρηματοδοτικές συνθήκες, εάν δηλαδή η ροπή προς αποταμίευση είναι ανεπαρκής, τότε το έλλειμμα ανάμεσα στη ζήτηση και προσφορά δανειακών κεφαλαίων (η διαφορά, επένδυσεις μείον αποταμιεύσεις) θα καλυφθεί από κάποια αύξηση στην προσφορά χρήματος, η οποία μέσω του τραπεζικού συστήματος και της κεφαλαιογοράς θα μετατραπεί σε προσφορά δανειακών κεφαλαίων προς τους επενδυτές. Μέχρις ενός ορίου, η επέκταση της προσφοράς δανειακών κεφαλαίων με μέσο την αύξηση της προσφοράς χρήματος, θεωρείται ότι συμβάλλει στη μεγένθυση της οικονομίας, όπως επίσης πολλοί οικονομολόγοι πιστεύουν ότι μια κατάσταση συνεχούς και ήπιας αυξήσεως του επιπέδου των τιμών δημιουργεί ευνοϊκό επενδυτικό κλίμα. Πέρα όμως από το όριο αυτό (που φυσικά δύσκολα καθορίζεται στην πράξη), η υπερβολική νομισματική επέκταση θα προκαλέσει τις γνωστές και αναπόφευκτες πληθωριστικές πιέσεις.

Δεύτερος περιορισμός είναι η ένταση χρησιμοποίησεως του υπάρχοντος κεφαλαιουχικού εξοπλισμού και η βραχυχρόνια ελαστικότητα της προσφοράς αγαθών, ιδιαίτερα στον τομέα της παραγωγής κεφαλαιουχικών αγαθών.

Τρίτος περιορισμός είναι η διαθεσιμότητα εξειδικευμένου εργατικού δυναμικού και ικανών επιχειρηματικών στελεχών, καθώς και η διαθεσιμότητα των απαραίτητων πρώτων υλών (από γεωργικά προϊόντα και μεταλλεύματα, μέχρι ηλεκτρισμό, κάρβουνο και πετρέλαιο).

Τέταρτος περιορισμός είναι η συναλλαγματική θέση της εθνικής οικονομίας, ιδιαίτερα εάν η πραγματοποίηση επενδύσεων απαιτεί την εισαγωγή κεφαλαιουχικών αγαθών και πρώτων υλών από το εξωτερικό. Η εισροή κεφαλαίων από το εξωτερικό θεωρείται σαν συμπλήρωμα της ελλειμματικής εγχώριας προσφοράς αποταμιευτικών κεφαλαίων, όπως, αντίστροφα, μια χώρα με περιορισμένες εσωτερικές επενδυτικές ευκαιρίες μπορεί να διοχετεύει την έτσι πλεονάζουσα προσφορά αποταμιευτικών ή δανειακών κεφαλαίων της σε επενδύσεις στο εξωτερικό. Μακροχρόνια πάντως, με την άνοδο του κατά κεφαλή εισοδήματος που συνοδεύει την οικονομική ανάπτυξη, η εξέλιξη των επενδύσεων θα πρέπει να βασίζεται κυρίως σε κινητοποίηση των εγχωρίων αποταμιευτικών δυνατοτήτων και γι' αυτό έχει σημασία η δημιουργία των κατάλληλων μηχανισμών και θεσμών, όπως η ανάπτυξη του θεσμού της κεφαλαιαγοράς.

Βλέπουμε λοιπόν ότι με την προϋπόθεση ότι δεν υπάρχουν ή δε θα δημιουργηθούν σημαντικές στενότητες στις αγορές αποταμιευτικών ή δανειακών κεφαλαίων, εργασίας και πρώτων υλών, μια επεκτατική πολιτική, που συνίσταται στη διατήρηση ενός ικανοποιητικού ρυθμού επενδύσεων, συμβάλλει μακροχρόνια στη λύση του προβλήματος της ανεργίας αλλά και του προβλήματος του πληθωρισμού, αφού οι επενδύσεις αυτές θα αποτελέσουν την πηγή απ' όπου θα προκύψει η συνεχής αύξηση της παραγωγικότη-

τας. Οσοι οικονομολόγοι εξακολουθούν να πιστεύουν ότι η καταπολέμηση ιδιαίτερα του πληθωρισμού δεν μπορεί να συμβαδίσει με την άσκηση επεκτατικής πολιτικής, θα πρέπει αναγκαστικά να πιστεύουν ότι οι διάφορες στενότητες που αναφέρθηκαν προηγουμένα θα είναι αρκετά απαγορευτικές και οξύτατες. Ιδιαίτερα με τις τωρινές συνθήκες στις βιομηχανικές χώρες, υπάρχουν ενδείξεις που κάπως υποστηρίζουν την άποψη αυτή. Μια τέτοια ένδειξη είναι η ενεργειακή κρίση, τόσο από την πλευρά των τιμών όσο και από την πλευρά των ποσοτικών περιορισμών στην κατανάλωση ιδιαίτερα των υγρών καυσίμων. Άλλη ένδειξη είναι η φημοληούμενη αύξηση του φυσικού ποσοστού ανεργίας, που ίσως οφείλεται και σε ψυχολογικούς και κοινωνικο – θεσμικούς παράγοντες (μείωση στην έφεση προς εργασία, επέκταση κοινωνικών παροχών και ασφαλίσεων).

Εάν οι ενδείξεις αυτές είναι σωστές, στην έκταση και την βαρύτητα που διατείνονται ορισμένοι, τότε πραγματικά η άσκηση επεκτατικής πολιτικής εγκυμονεί σοβαρούς πληθωριστικούς κινδύνους. Χωρίς αναγκαστικά αυτό να σημαίνει ότι επιβάλλεται μια αυστηρή περιοριστική αντι – πληθωριστική πολιτική (όπως π.χ. υποστηρίζουν οι μονεταριστές), η υιοθέτηση μιας επεκτατικής πολιτικής θα πρέπει να είναι και προσεκτική και όχι πολύ φιλόδοξη. Είναι πολύ πιθανό ότι θα χρειασθεί όπως οι βιομηχανικές χώρες προσαρμοστούν σε ένα καινούργιο κλίμα "αργόρρυθμης μεγενθύνσεως" για τη δεκαετία του '80 και μια τέτοια προσαρμογή περικλείει βασικά κάποια ψυχολογική αποδοχή του γεγονότος ότι, ούτε το κατά κεφαλή προϊόν αλλά ούτε και οι καταναλωτικές απαιτήσεις μπορούν να συνεχίσουν την ταχύρρυθμη αύξηση που δοκίμασαν κατά τη δεκαετία του '60 και μέχρι πρόσφατα.

ΤΟ ΑΣΤΙΚΟ ΔΟΓΜΑ

ΠΛΗΘΩΡΙΣΜΟΣ ή ΑΝΕΡΓΙΑ

Η τοποθέτηση και μόνο του διλήματος "πληθωρισμός ή ανεργία" υποδηλώνει την ανικανότητα του κεφαλαιοκρατικού συστήματος να δώσει λύση στα καίρια προβλήματα της εποχής μας. Οι αναζητήσεις της κυρίαρχης ιδεολογίας του καπιταλισμού, οι έρευνες των αστών, η ανάλυση των αιτιών του πληθωρισμού καθώς και της ανεργίας, κινούνται μακριά από τις νομοτέλειες που γεννούν τα φαινόμενα του αντικειμένου. Επινόησαν πλειάδα από αντιλήψεις και δόγματα τα οποία παραποιούν την πραγματικότητα. Δεν υπάρχει δίλλημα, πληθωρισμός ή ανεργία, στον σύγχρονο καπιταλισμό, γιατί αυτή η λαθεμένη αντίληψη ανατράπηκε από την ίδια την κεφαλαιοκρατική πραγματικότητα. Στην εποχή μας, πληθωρισμός και ανεργία συνυπάρχουν και συμπορεύονται αλματώδικα, με τη διαφορά πως η ανεργία έχει πιο πλούσιες παραδόσεις στο παρελθόν. Ο μπαμπούλας του πληθωρισμού προβάλλεται για να συσκοτίσει τα πράγματα, γιατί χρόνια ανεργία υπήρχε, υπάρχει και θα υπάρχει στην καπιταλιστική κοινωνία, ανεξάρτητα από τον πληθωρισμό. Τώρα για το ότι περιπλέχθηκαν, πληθωρισμός και ανεργία, στον κρατικο-μονοπωλιακό καπιταλισμό μόνο οι εργαζόμενοι δεν ευθύνονται. Ας μην ψάχουν οι αστοί οικονομολόγοι να ψαρεύουν στα θολά νερά. Το δόγμα πληθωρισμός ή ανεργία, επινοήθηκε για να εξωραϊσει τον σύγχρονο καπιταλισμό, να τον απαλλάξει από τις ευθύνες και να μετατοπίσει τις πραγματικές αιτίες του πληθωρισμού αλλού.

Το δόγμα αυτό περικλείει τον παρακάτω συλλογισμό: για τον πληθωρισμό δεν ευθύνονται τα μονοπώλια και στο σύγχρονο κράτος, μα οι εργαζόμενοι, οι οποίοι απαιτούν μεγάλες αποδοχές, αφού κι οι αποδοχές αυξάνουν, μεγαλώνει η αγοραστική δύναμη, η οποία προκαλεί μεγάλη ζήτηση στην αγορά: η προσφορά των εμπορευμάτων και υπηρεσιών δεν επαρκεί για να καλύψει την αυξανόμενη ζήτηση, κι έτσι ανεβαίνουν οι τιμές, αυξάνει η κυκλοφορία του χαρτονομίσματος, δηλαδή εντείνεται ο πληθωρισμός. Σε συνέχεια, ισχυρίζονται οι εκπρόσωποι των μονοπωλίων, για να καταπολεμηθεί ο πληθωρισμός, πρέπει να περιοριστεί η αγοραστική δύναμη των εργαζομένων, δηλαδή η ζήτηση στα αγαθά πλατιάς κατανάλωσης και για να γίνει αυτό πρέπει να αυξηθεί η ανεργία, που συντελεί στην πτώση της ζήτησης.

Στην προκειμένη περίπτωση η αστική οικονομική σκέψη προσπαθεί να πετύχει μ' ένα σμπάρο δυο τριγόνια: να αποσειεί τις ευθύνες για τον πληθωρισμό και για την ανεργία από την κυρίαρχη αστική τάξη, και να τις φορτώσει στους εργαζόμενους. Δεν υπάρχει μεγαλύτερη πλάνη από την αντίληψη η οποία μετατοπίζει τις ευθύνες από τα μονοπώλια, από το σύγχρονο κράτος και τις επιρρίπτει στους εργαζόμενους. Οι αρχιτέκτονες του δόγματος πληθωρισμός ή ανεργία, δεν πρωτοτυπούν, δανείστηκαν από το οπλοστάσιο των απολογητών του κεφαλαιοκρατικού συστήματος όλα τα ψευτοεπιχειρήματα και πρώτα απ' όλα ότι τάχα για τον σύγχρονο πληθωρισμό και ανεργία φταίνε οι απαιτήσεις για αύξηση των ημερομισθίων. Παλιό γνωστό τροπάρι.

Η λεγόμενη "καμπύλη Φίλιπς"

Οι αυξανόμενες διαστάσεις της ανεργίας και του πληθωρισμού στη μεταπολεμική περίοδο έγιναν αντικείμενο μελέτης των εκπροσώπων του κρατικομονοπωλιακού καπιταλισμού. Σκοπός και πρόθεση της άρχουσας τάξης του σύγχρονου καπιταλισμού είναι να συγκρατεί τον πληθωρισμό και την ανεργία στα λεγόμενα πλαίσια, ώστε να μην απειλούν την ύπαρξη του ίδιου του κοινωνικού συστήματος, ανεξάρτητα ως ποιο βαθμό θα πετυχαίνει αυτό, με τι μέσα και ποιος σηκώνει τα οικονομικά βάρη αυτής της πολιτικής.

Μια πολύ πλατιά διαδεδομένη ψευδοθεωρία του τύπου "πληθωρισμός ή ανεργία" είναι η λεγόμενη "καμπύλη του Φίλιπς". Ο βασικός συλλογισμός του Αγγλου οικονομολόγου Φίλιπς περιστρεφόταν γύρω από το επίπεδο της ανεργίας και την αύξηση των μισθών. Η αύξηση των μισθών, σύμφωνα με την άποψη αυτή, προκαλεί πίεση στις τιμές, πράγμα που οδηγεί στον πληθωρισμό και για να καταπολεμηθεί ο πληθωρισμός, πρέπει να αυξάνεται η ανεργία. Ο Αγγλος οικονομολόγος Φίλιπς, με βάση στοιχεία από την Αγγλία της περιόδου 1861 - 1957, επινόησε το αφηρημένο μοντέλο σχετικά με την αντίστροφη σχέση ανάμεσα στο επίπεδο της ανεργίας και την αύξηση των ημερομισθίων. Δηλαδή, με άλλα λόγια, ισχυρίζεται ότι, όταν η ανεργία αυξάνεται, τα ημερομίσθια τείνουν να μειωθούν, όταν όμως οι εργατικές αποδοχές αυξάνονται, η ανεργία μειώνεται. Αυτή η "ανακάλυψη" του Φίλιπς πηγάζει από την αστική παραδοσιακή αντίληψη του νόμου της προσφοράς και της ζήτησης στον καπιταλισμό. Ανάγεται πια όχι απλά στα υλικά προϊόντα στην αγορά, μα στην αγοραπωλησία της εργατικής δύναμης. Με βάση τον παραπάνω συλλογισμό, όταν υπάρχει μεγάλη ζήτηση εργατικών χεριών από την πλευρά των καπιταλιστικών εργοδοτών, μεγαλώνει ο ρυθμός αύξησης των ημερομισθίων και όταν υπάρχει μεγάλη

προσφορά εργατικής δύναμης (διάβαζε ανεργία), πέφτουν τα ημερομίσθια.

Ο Τζον Στιούαρτ Μιλ ισχυριζόταν πως "ο μισθός εξαρτάται από την προσφορά και ζήτηση της εργασίας, ή όπως συνήθως λέγεται στις σχέσεις του πληθυσμού προς το κεφάλαιο". Δεν έβλεπε πως η αξία των εμπορευμάτων καθώς και της εργατικής δύναμης αποτελεί ενσωματωμένη εργασία των ανθρώπων, αλλά, απλώς θεωρούσε πως, όταν η ζήτηση μεγαλώνει, η αξία αυξάνει και όταν μειώνεται η ζήτηση, η αξία πέφτει, όταν πάλι η προσφορά πέφτει, η αξία μεγαλώνει και η αξία πέφτει όταν η προσφορά αυξάνεται". Ο Μαρξ στο Κεφάλαιο και στην εργασία του "Μισθός, τιμή και κέρδος", έκανε διεξοδική κριτική στις αστικές θεωρίες και δόγματα, στήριξε επιστημονικά τους νόμους και τους μηχανισμούς που διαμορφώνουν την αξία των εμπορευμάτων και της εργατικής δύναμης. Υπογράμμισε πως "δεν υπάρχει πιο ηλίθιο πράγμα από το δόγμα που λέει ότι η κυκλοφορία των εμπορευμάτων προϋποθέτει την αναγκαία ισορροπία των πωλήσεων και των αγορών, επειδή κάθε πώληση είναι και αγορά". Υπογράμμισε πως η τιμή της εργατικής δύναμης κρατιέται μέσα στα πλαίσια που, όχι μόνο αφήνουν άθικτη τη βάση του καπιταλισμού, μα και εξασφαλίζουν και την αναπαραγωγή του σε αναπτυσσόμενη κλίμακα. Ο ίδιος έγραφε πως "η προσφορά και η ζήτηση δεν ρυθμίζουν τίποτε άλλο παρά τις παροδικές διακυμάνσεις των τιμών της αγοράς. Μπορούν να σας εξηγήσουν γιατί η τιμή της αγοράς ενός εμπορεύματος ανεβαίνει πάνω από την αξία του ή πέφτει κάτω απ' αυτήν, μα ποτέ δεν μπορούν να σας εξηγήσουν αυτή την ίδια την αξία". Ο Μάρξ έκανε δριμύτατη κριτική στο δόγμα ότι "ο μισθός της εργασίας καθορίζει τις τιμές του εμπορεύματος" και την αντίληψη ότι τάχα, αφού οι μισθοί ρυθμίζουν τις τιμές και ακριβαίνουν τα εμπορεύματα, δεν πρέπει οι εργαζόμενοι να απαιτούν αύξηση των ημερομισθίων γιατί δεν θα ωφελούσε σε τίποτε αυτό. Την αξία των εμπορευμάτων την καθορίζει η αντικειμενικοποιημένη εργασία, και την αξία της εργατικής δύναμης την καθορίζει η ποσότητα της αξίας των αναγκαίων μέσων για τη συντήρηση του εργάτη και των μελών της οικογένειάς του. Η μαρξιστική οικονομική αντίληψη δεν παραγνωρίζει το ρόλο του νόμου της προσφοράς και της ζήτησης, κάτι παραπάνω, τοποθετεί σε σωστά πλαίσια το πρόβλημα της επίδρασης τόσο της προσφοράς όσο και της ζήτησης. Απορρίπτει όμως κατηγορηματικά τις αστικές ψευτοθεωρίες και δόγματα που αποδίδουν στην προσφορά και τη ζήτηση το ρόλο του δημιουργού της αξίας και του καθορισμού των τιμών.

Ο μηχανισμός της προσφοράς και της ζήτησης επιδρά στις αποκλίσεις των αγοραίων τιμών από την αξία τους, δεν επεξηγεί όμως τους εσωτερικούς μηχανισμούς στη διαδικασία της αναπαραγωγής που διαμορφώνουν και καθορίζουν την αξία των εμπορευμάτων και των τιμών.

Η θεωρία του Φίλιπς δεν απόδειξε τίποτα το καινούργιο, δεν στήριξε επιστημονικά του παράγοντες που διαμορφώνουν το μισθό εργασίας, αλλά απλώς επανέλαβε αυτά που ο συμπατριώτης του Ουέστον έλεγε πριν 118 χρόνια, στον οποίον ο Μαρξ έκανε αυστηρή κριτική στο έργο του "Μισθός, τιμή και κέρδος". Η θεωρία του Φίλιπς βρήκε μεγάλη διάδοση στα χρόνια 1960 – 1975, μετά όμως ήρθαν τα γεγονότα του μεγάλου πληθωρισμού και της μεγάλης ανεργίας που ανέτρεψαν συθέμελα τους ισχυρισμούς του.

Παρ' όλα αυτά, οι αστοί οικονομολόγοι, όντας δέσμιοι των ταξικών συμφερόντων τους, της ιδεολογίας και των παραδοσιακών δογμάτων, έμειναν προσηλωμένοι στις απαρχαιωμένες αντιλήψεις και προσπαθούν μόνο να βρουν νέες μορφές προσαρμογής

τους στον ταξικό αγώνα, με κύριο σκοπό πάντα τη συγκάλυψη της εκμετάλλευσης. Ο δημιουργός της "Καμπύλης Φίλιπς" απόφυγε όπως και όλοι οι άλλοι εκπρόσωποι της αστικής πολιτικής οικονομίας, να δει και να απαντήσει στο καίριο πρόβλημα, πως δεν είναι πρώτα οι μισθοί που αυξάνουν, μα πως πρώτα και ραγδαία ανεβαίνουν οι τιμές και μετά από σκληρούς αγώνες πετυχαίνουν να αποσπάσουν οι εργαζόμενοι αύξηση των αποδοχών, κι άρα για τον πληθωρισμό κάτι άλλο φταίει και κάποιος άλλος ευθύνεται, δηλαδή τα μονοπώλια και το κράτος τους. Σημειώνουμε πάλι πως οι αστοί οικονομολόγοι αδυνατούν να δώσουν πειστικές εξηγήσεις στο νέο φαινόμενο συνύπαρξης ψηλού πληθωρισμού και μαζικής ανεργίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Το γεγονός ότι οι νέοι, παρουσιάζουν μεγαλύτερες πιθανότητες απασχόλησης μεταξύ των ανέργων, ενώ ταυτόχρονα πλήττονται σε μεγαλύτερο βαθμό από τις απολύσεις, δείχνει ότι η ανεργία των νέων θα μπορούσε να χαρακτηριστεί σαν μια ανεργία προσαρμογής.

Πράγματι, οι νέοι παρουσιάζουν μια μεγαλύτερη προσαρμοστικότητα και κινητικότητα προς τις αναγκαίες προσαρμογές της ελληνικής οικονομίας και είναι ταυτόχρονα τα πρώτα αυτών των προσαρμογών.

Είναι αλήθεια ότι δεν είναι δυνατόν να διαπιστωθεί με ακρίβεια η πραγματική ανεργία στην Ελλάδα. Τα επίσημα στοιχεία του Ο.Α.Ε.Δ. υποεκτιμούν σοβαρό το μέγεθος της και τούτο γιατί η υποτονικότητα που εμφάνιζε στο παρελθόν ο Οργανισμός καθώς και το χαμηλό ύψος των επιδομάτων ανεργίας δεν αποτελούσαν κίνητρο για την εγγραφή όλων των ανέργων. Από διάφορες όμως μελέτες και εκτιμήσεις μπορούμε να συμπεράνουμε ότι το πραγματικό ποσοστό της ανεργίας κατά το 1982 κυμάνθηκε γύρω στο 6 - 8% του εργατικού δυναμικού.

Όσο κι αν το ποσοστό αυτό φαίνεται χαμηλότερο σε σχέση με την ανεργία σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες, δεν παύει να αποτελεί σοβαρό κοινωνικό και πολιτικό πρόβλημα. Γίνεται δε χειρότερο όταν σκεφθεί κανείς και τα προβλήματα της υποαπασχόλησης και της εποχικότητας της εργασίας που εμφανίζονται περισσότερο στην Ελλάδα.

Πολύ πιο σοβαρά όμως είναι τα προβλήματα ανεργία σε συγκεκριμένες ομάδες του πληθυσμού, όπως είναι κυρίως οι Νέοι που συγκεντρώνουν το 65% της συνολικής επίσημα γραμμένης ανεργίας.

Η νέα Διοίκηση του Ο.Α.Ε.Δ. αφού έκανε την άμεση διάγνωση και καταγραφή των προβλημάτων, προχώρησε στη βραχυχρόνια αντιμετώπιση των προβλημάτων όπου αυτά παρουσιάζονταν οξύτερα. Έτσι για την άμεση αντιμετώπιση μέρους της ανεργίας των Νέων κατάρτισε και έθεσε σε εφαρμογή διάφορα προγράμματα, που διακρίνονται σε δύο κυρίως κατηγορίες:

Πρώτο, είναι τα προγράμματα που στοχεύουν άμεσα στη δημιουργία θέσεων εργασίας με την επιδότηση μέρους του ημερομισθίου.

Δεύτερο, είναι προγράμματα εκπαιδευτικά που έχουν ως στόχο τη διευκόλυνση της εισόδου των Νέων στην Αγορά Εργασίας με την παροχή σ' αυτούς των κατάλληλων εφοδίων με τη μορφή τεχνικής και επαγγελματικής κατάρτισης.

Για το σύνολο των Προγραμμάτων που στοχεύουν στην απασχόληση των Νέων, ο Ο.Α.Ε.Δ. έχει προϋπολογίσει για το 1982 δαπάνες ενός περίπου δις. δρχ. Το ποσό αυτό αντιπροσωπεύει το 4% του συνολικού του προϋπολογισμού ή το 11,4% του συνόλου των δαπανών του κλάδου ανεργίας. Είναι λοιπόν εμφανής η σημασία που αποδίδεται στην αντιμετώπιση του οξύτερου, ίσως, κοινωνικού προβλήματος της Χώρας μας.

8.α. ΤΡΟΠΟΣ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΤΗΣ ΑΝΕΡΓΙΑΣ

Πιο συγκεκριμένα οι τρόποι αντιμετώπισης της ανεργίας είναι:

1. Εκπόνηση και ενεργοποίηση από την πολιτεία προγραμμάτων για παραγωγικά έργα, παραγωγικές επενδύσεις (χρηματοδότηση παραγωγικών έργων ⇒ δημιουργία θέσεων απασχόλησης).
2. Περιορισμός της συσσώρευσης του πληθυσμού στα μεγάλα αστικά κέντρα ιδίως σε περιοχές κορεσμένες από την άποψη εργασίας ή με μειωμένη απορροφητική δυνατότητα σε εργατικό δυναμικό. Αποκέντρωση, περιφερειακή ανάπτυξη των υποβαθμισμένων οικονομικά και πολιτιστικά περιοχών για την συγκράτηση του πληθυσμού στον τόπο του.
3. Σωστός επαγγελματικός προσανατολισμός. Καταπολέμηση της πολυθεσίας, προώθηση της αξιοκρατίας. Δημιουργία κινήτρων για τη στροφή των νέων στα τεχνικά επαγγέλματα.
4. Ταχύρρυθμη επαγγελματική εκπαίδευση των ανειδίκευτων εργατών.
5. Οργάνωση εξεύρεσης εργασίας (π.χ. γραφεία εύρεσης εργασίας, αγγελίες στον τύπο).
6. Μόνο προσωρινά μπορεί να εκτονώσει την ανεργία και η μετανάστευση, όμως πρέπει παράλληλα να δρομολογούνται οι διαδικασίες αναδιοργάνωσης και ανάκαμψης της οικονομίας, για να καταπολεμηθεί η ανεργία χωρίς την καταφυγή στη λύση της μετανάστευσης, που αποδυναμώνει το κράτος από το υγιέστερο και παραγωγικότερο εργατικό δυναμικό.
7. Προγραμματισμός της παραγωγικής διαδικασίας σε συνδυασμό με τον εξανθρωπισμό των συνθηκών εργασίας: Μείωση των ωρών εργασίας και αύξηση των ομάδων εργασίας, ώστε να προσλαμβάνονται περισσότεροι άνεργοι στις νέες θέσεις που δημιουργούνται (π.χ. δύο ή τρεις βάρδιες το εικοσιτετράωρο στα εργοστάσια), μείωση του ορίου συνταξιοδότησης.
8. Αντιμετώπιση των οικονομικών δυσχερειών των ανέργων με τα επιδόματα ανεργίας, ενώ στο μεταξύ θα επιδιώκεται η καταπολέμηση της ανεργίας με τους προηγούμενους τρόπους.

8.β. ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ – ΜΕΤΡΑ

Από τον Β' Παγκόσμιο πόλεμο και μετά, οι κυβερνήσεις στις περισσότερες βιομηχανικές χώρες βάλθηκαν να εκπονήσουν προγράμματα για τον περιορισμό της ανεργίας και της υποαπασχόλησης. Το σύνταγμα της Γαλλίας ρητά επιφορτίζει το κράτος με την ευθύνη για την εξασφάλιση πλήρους απασχόλησης. Παρόμοιους στόχους εκφράζουν διάφορες διατάξεις σε άλλες χώρες.

Σύμφωνα με τον Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών, η πλήρης απασχόληση θεωρείται ένας από τους κύριους αντικειμενικούς σκοπούς των χωρών – μελών του.

Οι κυβερνήσεις έχουν υιοθετήσει διάφορων ειδών πολιτική για την εξασφάλιση της πλήρους απασχόλησης.

1. Ένας γενικός τρόπος προσέγγισης είναι η προσπάθεια να βελτιωθεί η προσφορά της εργατικής δύναμης.

2. Ένας άλλος είναι να μετριαστούν οι επιπτώσεις της ανεργίας και της υποαπασχόλησης.
3. Ένας τρίτος τρόπος προσέγγισης είναι η προσπάθεια να διατηρηθεί η οικονομική δραστηριότητα σε υψηλό επίπεδο, με την εφαρμογή νομισματικής και δημοσιονομικής πολιτικής.
4. Τέλος, υπάρχει η μέθοδος του οικονομικού σχεδιασμού, που δοκιμάστηκε στη Γαλλία και σύμφωνα με την οποία η κυβερνητική επιτροπή σχεδιασμού καθορίζει στόχους για τους διάφορους τομείς της οικονομίας, που συνδέονται με προβλέψεις σε εργατικό δυναμικό, επειδή πιστεύεται ότι τα δυσεπίλυτα και πολύπλοκα προβλήματα της απασχόλησης και της ανεργίας δεν μπορούν να ξεχωριστούν από τα άλλα προβλήματα της οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης.

Πολιτική εργατικού δυναμικού

Οι πρώτες συνεπείς προσπάθειες για να αντιμετωπιστεί η αστάθεια στην απασχόληση, αστάθεια που προέκυψε από την τεχνική και οικονομική πρόοδο, συνδέθηκαν με τη συγκέντρωση πληροφοριών σχετικά με την κατάσταση της αγοράς εργασίας και τα προσόντα αυτών που ζητούσαν δουλειά.

Αυτό έγινε με την ελπίδα ότι έτσι θα συνέβαλαν στον σωστό επαγγελματικό προσανατολισμό αυτών που έψαχναν για δουλειά ή ότι θα μπορούσε να βοηθήσει στην προετοιμασία τους για επαγγέλματα και σταδιοδρομίες εκεί όπου φαινόταν πιθανό να απαιτηθεί εργατικό δυναμικό. Έτσι δημιουργήθηκαν δημόσιες υπηρεσίες εύρεσης εργασίας, ιδιαίτερα μέσα στη δεκαετία του 1930, που φρόντιζαν να κατευθύνουν πιο αποτελεσματικό στα υπάρχοντα επαγγέλματα αυτούς που ζητούσαν εργασία ή να τους βοηθήσουν στην προετοιμασία τους να ακολουθήσουν ένα επάγγελμα ή μια σταδιοδρομία εκεί όπου φαινόταν πιθανό να υπάρξει ζήτηση εργασίας.

Τα πιο ισχυρά βιομηχανικά κράτη έχουν σήμερα τέτοιες υπηρεσίες, με σκοπό να φέρουν σε επαφή τις δύο πλευρές της αγοράς εργασίας. Η πληροφόρηση οδηγεί στη μεθόδευση και η μεθόδευση στη μόρφωση, στην ειδίκευση ή στην επανειδίκευση. Η γρήγορη πρόοδος της τεχνολογίας στη σύγχρονη εποχή απαιτεί μια αισθητή βελτίωση των ικανοτήτων των εργαζομένων: οι ειδικευμένοι εργάτες έχουν πληθύνει σε σχέση με τους ανειδίκευτους, οι τεχνίτες σε σχέση με τους ειδικευμένους εργάτες και οι μηχανικοί σε σχέση με τους τεχνίτες.

Οι κυβερνήτες, λοιπόν, προσπαθούν να καταρτίζουν ή να επιδοτούν εκπαιδευτικά προγράμματα για εκείνους που θα μπορούσαν να επωφεληθούν από αυτά.

Συχνά η ανεργία αποτελεί τοπικό πρόβλημα. Για τον περιορισμό της έχουν γίνει σε αρκετές χώρες προσπάθειες με διάφορα προγράμματα περιφερειακής ανάπτυξης.

Κοινωνική Πολιτική

Όλες οι ανεπτυγμένες χώρες προσπαθούν να μετριάσουν τις επιπτώσεις της ανεργίας με διάφορα επιδόματα και άλλα μέσα κοινωνικής ασφάλισης.

Σε μερικές περιπτώσεις οι κυβερνήσεις φροντίζουν να παρακινούν τους εργοδότες ώστε, αντί να απολύουν εργαζομένους, να ενισχύουν την επαγγελματική επιμόρφωσή τους.

Η διατήρηση της συνολικής ζήτησης

Η άσκηση νομισματικής και δημοσιονομικής πολιτικής, με στόχο να διατηρηθεί η λειτουργία της οικονομίας σε υψηλό επίπεδο απασχόλησης, επιχειρήθηκε σε αρκετές χώρες μετά τη μεγάλη ύφεση της δεκαετίας του 1930. Σε περιόδους ύφεσης ή αυξανόμενης ανεργίας, η κυβέρνηση μπορεί να αυξήσει τη συνολική ζήτηση με την επέκταση της προσφοράς χρήματος ή με την αύξηση των δημοσίων δαπανών.

Η πολιτική αυτή σημείωσε κάποια επιτυχία στις Ηνωμένες Πολιτείες μέσα στη δεκαετία του 1960, οπότε η μείωση του κύριου φόρου εισοδήματος, τα φορολογικά κίνητρα για επιχειρησιακές επενδύσεις και η μεγάλη αύξηση των ομοσπονδιακών δαπανών για στρατιωτικούς και μη σκοπούς διαμόρφωσαν το ποσοστό της ανεργίας σε επίπεδα μικρότερα του 3,5% το 1969.

Μολοταύτα, στα χρόνια που ακολούθησαν, η χώρα είχε να αντιμετωπίσει σοβαρό πρόβλημα πληθωρισμού. Στην προσπάθειά της να σταθεροποιήσει τις τιμές χρειάστηκε να διακινδυνεύσει την αύξηση της ανεργίας.

Εθνικός οικονομικός σχεδιασμός

Τα προβλήματα της ανεργίας και της υποαπασχόλησης δεν μπορούν να διαχωριστούν από τα άλλα προβλήματα της οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης. Στις δεκαετίς του 1950 και 1960, η γαλλική κυβέρνηση κατόρθωσε να εξασφαλίσει ταχύρρυθμη οικονομική ανάπτυξη, πλήρη απασχόληση και σταθερό νόμισμα χάρη στην απόφασή της να καταρτίσει εθνικό πρόγραμμα ανάπτυξης σε ευρεία κλίμακα.

Το γαλλικό πείραμα είχε ικανοποιητικά αποτελέσματα σε σύγκριση με τη δοκιμασία της Αγγλίας, όπου τα μέτρα δημοσιονομικής και νομισματικής πολιτικής δεν μπόρεσαν να ξεπεράσουν την επίμονη στασιμότητα της οικονομίας, καθώς επίσης και σε σύγκρουση με τη δοκιμασία που πέρασαν οι ΗΠΑ αντιμετωπίζοντας τον πληθωρισμό και την επανεμφάνιση της ανεργίας.

Υστερα από όλα αυτά, κρίθηκε σκόπιμο στις πιο ανεπτυγμένες βιομηχανικές χώρες η πολιτικής της απασχόλησης να προσανατολιστεί, στο μέλλον, προς ένα πλαίσιο ευρύτερο απ' ό,τι οι υπηρεσίες εύρεσης εργασίας, η κινητικότητα της εργασίας, η δημοσιονομική και νομισματική πολιτική.

Ενδείξεις για μια καινούργια πιο εμπειριστατωμένη προσέγγιση στα προβλήματα της ανεργίας υπάρχουν στις μελέτες των οικονομικών επιτροπών στις Ηνωμένες Πολιτείες και του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ). Μια έκθεση του ΟΟΣΑ με τίτλο "Η Αύξηση της Παραγωγής στο διάστημα 1960 – 1980: Εμπειρίες, Προοπτικές και Προβλήματα της Οικονομικής Πολιτικής" (The Growth of Production 1960 – 1980: Experience, Perspectives and Problems of Economic Policy, 1970), δίνει

εκτιμήσεις για τα επίπεδα της ανεργίας σε ορισμένες χώρες το 1980, εκτιμήσεις που βασίζονται σε προβλέψεις για τη γενική οικονομική ανάπτυξη. Είναι πολύ πιθανόν ότι αυτή η προσέγγιση στον οικονομικό σχεδιασμό θα εφαρμόζεται σε όλες γενικά τις βιομηχανικές χώρες στο μέλλον.

Μπορούμε επίσης να ελπίζουμε ότι θα σταματήσει να είναι προσκολλημένη σε έναν ειδικευμένο επιστημονικό κλάδο της οικονομετρίας. Η ταχύτητα με την οποία εξελίσσεται η κοινωνία, η μεγάλη ποικιλία των δυνατών τρόπων ζωής και οι απρόβλεπτες αλλαγές της κοινωνικής θέσης του ανθρώπου μας επιβάλλουν, σε διαρκώς μεγαλύτερο βαθμό, να αντιμετωπίζουμε τα οικονομικά φαινόμενα ως αναπόσπαστα τμήματα του γενικότερου πολιτισμού.

8.γ. ΠΑΡΟΧΕΣ

Επιδόματα Ανεργίας

Στην ασφάλιση του κινδύνου της ανεργίας υπάγονται τα πρόσωπα που ανεξάρτητα από το αν είναι Έλληνες υπήκοοι ή αλλοδαποί παρέχουν κατά κύριο λόγο εξαρτημένη εργασία με αμοιβή σε ολόκληρη τη χώρα και για την απασχόλησή τους αυτή ασφαλίζονται κατά του κινδύνου της ασθένειας στο ΙΚΑ ή σε άλλο φορέα κοινωνικής ασφάλισης.

Για τους υπαγόμενους στην ασφάλιση ανεργίας μισθωτούς, ο εργοδότης τους υποχρεούται στην πληρωμή εισφοράς που ανέρχεται στο 3% των πάσης φύσεως αποδοχών. Η εισφορά αυτή συνεισπράττεται από το ΙΚΑ για λογαριασμό του Ο.Α.Ε.Δ. και το 1% βαρύνει τον Εργαζόμενο.

Τα επιδόματα ανεργίας διακρίνονται σε:

- α. Τακτική Επιδότηση,
- β. Επίδομα Νεοεισερχομένων στην αγορά εργασίας και
- γ. Ειδικά Βοηθήματα.

α. Τακτική Επιδότηση

Τακτική Επιδότηση χορηγείται εφόσον ο ασφαλισμένος έχει καταστεί άνεργος παρά τη θέλησή του και έχει συμπληρώσει ορισμένες μέρες εργασίας στην ασφάλιση του κλάδου ανεργίας στον προβλεπόμενο κρίσιμο χρόνο.

Συγκεκριμένα, πρέπει να έχει πραγματοποιήσει τουλάχιστον 125 ημέρες εργασίας εντός των τελευταίων 14 μηνών πριν από τη λύση ή λήψη της εργασιακής σχέσης, χωρίς να υπολογίζονται τα ημερομίσθια των δύο τελευταίων μηνών ή προκειμένου για εποχιακά απασχολούμενους, 100 ημέρες εργασίας στο τελευταίο πριν τη λήξη της εργασιακής σχέσης 12μηνο (άρθρ. 4 παρ. 1 και 2 του Ν. 1545/85).

Ο άνεργος που πρόκειται να επιδοτηθεί για πρώτη φορά, δικαιούται επίδομα και στην περίπτωση που έχει πραγματοποιήσει μέσα στα τελευταία 2 χρόνια πριν από τη λύση της εργασιακής του σχέσης 200 τουλάχιστον ημέρες εργασίας, χωρίς να υπολογίζονται τα ημερομίσθια των 2 τελευταίων μηνών.

Επιπλέον, ο άνεργος που επιδοτείται για πρώτη φορά, πρέπει να έχει πραγματοποιήσει

και ανά 80 ημερομίσθια κατ' έτος στα αμέσως προηγούμενα από την έναρξη της επιδό-
τησης δύο χρόνια (άρθρ. 5 του Ν. 1545/85). Η διάρκεια της επιδότησης κυμαίνεται από
τέσσερις (4) μέχρι δέκα (10) μήνες, ανάλογα με τον αριθμό των ημερών εργασίας στους
προαναφερόμενους κρίσιμους χρόνους (14μηνο, 12μηνο, ή 2ετία) και την ηλικία του
ανέργου.

Το επίδομα καταβάλλεται (δεδουλευμένο) ανά 15/νθήμερο αυτοπροσώπως στον δι-
καιούχο και κάθε 15/νθήμερο περιλαμβάνει 12,5 ημέρες επιδότησης. Η επιδότηση αρχίζει
την έβδομη ημέρα μετά την απόλυση του ασφαλισμένου, εφόσον έχει αναγγεληθεί ως
άνεργος μέσα σε έξι (6) ημέρες, διαφορετικά αρχίζει από την ημερομηνία της αναγγελίας
του και εφόσον αναγγεληθεί μέσα στην προθεσμία των 60 ημερών από την απόλυση.

Το ύψος του ημερήσιου επιδόματος ανέρχεται στο 40% του ημερομισθίου του ανει-
δίκευτου εργάτη και προκειμένου για υπαλλήλους στο 50% του τεκμαρτού μισθού, χωρίς
να μπορεί να είναι κατώτερο από τα 2/3 του ημερομισθίου του ανειδίκευτου εργάτη. Το
βασικό επίδομα προαυξάνεται κατά 10% για κάθε προστατευόμενο μέλος του δικαιούχου
χωρίς περιορισμό.

Στους ανέργους, που έχουν λάβει τακτική επιδότηση και έχουν συμπληρώσει τουλά-
χιστον ένα 15/νθήμερο τακτικής επιδότησης, καταβάλλεται δώρο για τις γιορτές Χρι-
στουγέννων και Πάσχα, που μπορεί να φθάσει τα 25 ή τα 12,5 ημερήσια επιδόματα
ανεργίας αντίστοιχα (άρθρ. 19 παρ. 1 Ν. 1836/89).

Μετά τη λήξη της τακτικής επιδότησης (τετράμηνης – δεκάμηνης), εάν ο δικαιούχος
εξακολουθεί να είναι άνεργος επιδοτείται για τρεις (3) ακόμη μήνες με το Ειδικό Επίδομα,
που αποτελείται από 13 ημερήσια επιδόματα ανεργίας το μήνα (άρθρ. 6 παρ. 5 του Ν. 1545/
85).

Ειδικά Βοηθήματα

Ειδικά βοηθήματα χορηγούνται στις εξής περιπτώσεις:

- α. Σε ασφαλισμένους ορισμένων επαγγελματικών κατηγοριών εποχιακά απασχολουμέ-
νων (άρθρ. 22 παρ. 1 του Ν. 1836/89).
- β. Σε όσους δεν συγκεντρώνουν προϋποθέσεις τακτικής επιδότησης και συγκεκριμένα:
 - αα) Σ' αυτούς που έληξε το ειδικό επίδομα και παραμένουν στη διάθεση της Υπηρεσίας
Απασχόλησης επί ένα δίμηνο.
 - ββ) Στους ανέργους που παραμένουν επί ένα τρίμηνο στη διάθεση της Υπηρεσίας
Απασχόλησης και έχουν πραγματοποιήσει 60 ημερομίσθια στην ασφάλιση ανερ-
γίας στο έτος που προηγείται της έναρξης του τριμήνου.
 - γγ) Στους αποφυλακισμένους και
 - δδ) σε όσους δεν συγκεντρώνουν προϋποθέσεις τακτικής επιδότησης σε περίπτωση
διακοπής των εργασιών της επιχείρησης ή άσκησης του δικαιώματος της επίσχε-
σης εργασίας (άρθρ. 22 παρ. 6 Ν. 1836/89).

Για τις γιορτές των Χριστουγέννων και του Πάσχα καταβάλλεται οικονομική ενίσχυ-
ση στους ανέργους που δεν έχουν προϋποθέσεις τακτικής επιδότησης και απασχολήθη-
καν από 1 Μαΐου μέχρι 31 Δεκεμβρίου, προκειμένου για τα Χριστούγεννα, και από 1
Ιανουαρίου μέχρι 30 Απριλίου, προκειμένου για το Πάσχα, εφόσον έχουν πραγματοποιη-

100 110 114 118 122 126 130 134 138 142 146 150 154 158 162 166 170 174 178 182 186 190 194 198 202 206 210 214 218 222 226 230 234 238 242 246 250 254 258 262 266 270 274 278 282 286 290 294 298 302 306 310 314 318 322 326 330 334 338 342 346 350 354 358 362 366 370 374 378 382 386 390 394 398 402 406 410 414 418 422 426 430 434 438 442 446 450 454 458 462 466 470 474 478 482 486 490 494 498 502 506 510 514 518 522 526 530 534 538 542 546 550 554 558 562 566 570 574 578 582 586 590 594 598 602 606 610 614 618 622 626 630 634 638 642 646 650 654 658 662 666 670 674 678 682 686 690 694 698 702 706 710 714 718 722 726 730 734 738 742 746 750 754 758 762 766 770 774 778 782 786 790 794 798 802 806 810 814 818 822 826 830 834 838 842 846 850 854 858 862 866 870 874 878 882 886 890 894 898 902 906 910 914 918 922 926 930 934 938 942 946 950 954 958 962 966 970 974 978 982 986 990 994 998 1000

ήσει 100 ή 50 ημέρες εργασίας αντίστοιχα (άρθρ. 19 παρ. 1 του Ν. 1836/89).

ΥΠΟΛΟΙΠΟ ΑΝΕΡΓΩΝ ΤΗΝ (31/12)

1983	89.940	* * * * *
1984	109.380	* * * * *
1985	132.602	* * * * *
1986	140.979	* * * * *
1987	140.074	* * * * *
1988	151.568	* * * * *
1989	147.253	* * * * *
* = 10.000		

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η ανεργία ως οικονομικό φαινόμενο είναι δημιούργημα των χρόνων της επικρατήσεως του κεφαλαιοκρατικού συστήματος και της περιόδου της ευρείας διεθνούς ανταλλακτικής οικονομίας. Ανεργία δεν σημαίνει απλώς την έλειψη εργασίας ούτε άνεργος σημαίνει τον οπωσδήποτε μη εργαζόμενον. Ανεργία είναι αυτός που θέλει ή ζητά να εργασθεί αλλά δεν βρίσκει την εργασία μέσα στα όρια του επαγγέλματός του, των ικανοτήτων του, και της καταρτήσεώς του.

Άλλωστε οι λέξεις ανεργία και άνεργος αποτελούν όρους οικονομικούς συγκεκριμένου περιεχομένου. Άνεργους συναντούμε σε όλες της περιόδους της Ιστορίας, αλλά άνεργους μόνο εφόσον άρχισε η παραγωγή να γίνεται όχι για τον παραγωγό αλλά για τον τρίτον.

Προσέλαβε όμως η ανεργία ως οικονομικό φαινόμενο, την οξύτητά της κατά την εξέλιξη του 18ου αιώνα, που μόλις εμφανιζόνταω το σύστημα της διεθνούς ανταλλαγής, και την φύση της διεθνούς οικονομίας.

Η ανεργία, ή καλύτερα η ομαδική ανεργία είναι από τα βαρύτερα κοινωνικά φαινόμενα της συγχρόνου εποχής, τις συνέπειες αυτής τις συναντούμε σε ευρεία στρώματα των κατωτέρων, και εν μέρη των μεσαίων εργαζόμενων τάξεων.

Είναι φανερό από όλα τα συμφραζόμενα ότι η ανεργία συντελεί σε μεγάλη κοινωνική αθλιότητα και εγκλείει κινδύνους για την κοινωνική γαλήνη.

Υποθάλπτει την προσωπικότητα του ανθρώπου, του δημιουργεί ψυχολογικά και κοινωνικά προβλήματα, και με δύο κουβέντες τον κατακρεουργεί και τον σπαραλιάζει.

Αποκόπτεται έμμεσα κοινωνικά και ηθικά, από τους γύρω του, και τον οδηγεί στην εγκληματικότητα, και στην προσφυγή άλλων παρεμβολών όπως ναρκωτικά, αλκοόλ κ.τ.λ. Άμυνα κατά αυτών των κινδύνων αποτελούν τα λαμβανόμενα κατά χώρας, (είτε από το κράτος είτε των δήμων είτε μικτών οργανισμών) νομοθετικά και διοικητικά μέτρα κοινωνικής πολιτικής, (ασφάλειαι κατά της ανεργίας, εκτέλεση μεγάλων δημοσίων ή δημοτικών έργων προς ασκούμενη των άνεργων, εποικισμός).

Άμυνα επίσης πρέπει να οργανώνουν τα επαγγελματικά σωματεία των εργατών ενισχύοντας τα ταμεία τους.